

ДАЧНО ПРЕДУЗЕЋЕ ЗА НАЦИОНАЛНИ ПАРКОВИ
ЦРНЕ ГОРЕ с.д. д.о.
адр. 01-711
Подгорица, 21. 03. 2022. год.

Plan upravljanja NP Biogradska gora 2021-2025.

NACRT

Podgorica, mart 2022. godine

Plan upravljanja NP Biogradska gora rađen je tokom 2019. godine, a radni tim za izradu Plana upravljanja bio je sačinjen od zaposlenih koji su u periodu izrade dokumenta bili na navedenim pozicijama u Javnom preduzeću za nacionalne parkove Crne Gore

Koordinator tima

Mr Nela Vešović Dubak, dipl. biolog
Pomoćnik direktora JPNPCG za održivi razvoj i turizam

Rukovodilac radnog tima

Dr Aleksandar Mijović, dipl. biolog
Šef Službe za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj

Članovi ekspeckskog tima

Dr Aleksandar Mijović, *dipl. biolog*
Mr Nela Vešović Dubak, *dipl. biolog*
Hajdana Ilić Božović, *dipl. biolog*

Članovi operativnog tima

Hajdana Ilić Božović, *šef Službe za promocija edukaciju i turizam*
Slavica Đurišić, *stručni saradnik za floru i vegetaciju*
Mr. Slobodan Stijepović, *stručni saradnik za šumarstvo*
Mr. Nela Vešović Dubak, *spec ornit.*
Mr. Maša Vučinić, *stručni saradnik za floru i vegetaciju*
Mr. Stevan Marić, *stručni saradnik za ribarstvo*
Radmila Adžić, *stručni saradnik za zaštitu kulturno-istorijskog nasleđa*
Belma Šestović *stručni saradnik za zaštitu faune*
Mr. Mojaš Đurović, *stručni saradnik za zaštitu životne sredine*
Aleksandra Vujović, *rukov. Odjeljenja za međunarodne projekte i saradnju*
Ranko Rajković, *stručni saradnik za faunu*
Radmila Mitrović, *stručni saradnik za zaštitu prostora*

Dr. Veselin Luburić, *savjetnik direktora*
Rajko Golubović, *direktor NP Biogradska gora*

Marinela Đuretić, *pomoćnica direktora za finansije*
Snežana Vukotić, *stručni saradnik za etnografsko nasleđe*
Marina Manojlović, *stručna saradnica za marketing u turizmu*
Marina Kojović, *stručna saradnica za odnose sa posjetiocima*
Mariana Mihajlović, *stručna saradnica za marketing u turizmu*
Mile Rnković, *šef Službe fizičke zaštite*

Sadržaj

1. UVOD	7
1.2. ZAKONODAVNI, PLANSKI I STRATEŠKI OKVIR.....	7
1.2.1. Kategorija Nacionalni park – zaštićeno prirodno dobro u nacionalnom i međunarodnom kontekstu.....	10
1.2.2. Metodološki pristup izradi Płana upravljanja.....	11
1.3. NADLEŽNOSTI I NAČIN UPRAVLJANJA U NACIONALNOM PARKU.....	12
1.3.1. Organizacija JPNPCG i NP Biogradska gora.....	13
2. STANJE U NP BIOGRADSKA GORA	14
2.1. PRIRODNE ODLIKE	14
2.1.1. Geomorfološka, geologija i zemljište na prostoru nacionalnog parka i šireg područja	14
2.1.2. Klimatske prilike	15
2.1.3. Hidrološki sistem – površinske i podzemne vode.....	16
2.1.4. Predione odlike nacionalnog parka i šireg područja	17
2.1.5. Flora i vegetacija.....	18
2.1.6. Fauna	22
2.2. STVORENE VRIJEDNOSTI.....	30
2.2.1. Kulturno-istorijsko nasljeđe	30
2.2.2. Socio-ekonomske odlike.....	31
2.2.3. Stanovništvo, demografija i naselja	32
2.2.4. Privredne i društvene djelatnosti	33
2.2.5. Javna infrastruktura.....	33
2.2.6. Turistička infrastruktura	34
2.2.7. Informativni i edukativni sadržaji za posjetioce	35
2.3. SARADNJA SA I DOMAĆIM I MEĐUNARODnim ORGANIZACIJAMA	36
2.3.1. Saradnja sa domaćim organizacijama i lokalnim zajednicama	36
2.3.2. Saradnja sa međunarodnim i regionalnim organizacijama	36
2.4. ZONIRANJE NP BIOGRADSKA GORA	37
2.5. UPRAVLJANJE I SPROVOĐENJE MJERA ZAŠTITE	40
2.5.1. Upravljanje prirodnim resursima	40

2.5.2. Upravljanje posjetiocima.....	42
2.5.3. Fizička zaštita.....	44
2.5.4. Stručna zaštita	44
2.6. MONITORING I ISTRAŽIVANJA U PRETHODNOM PERIODU.....	44
2.6.1. Monitoring i istraživanja flore i vegetacije	44
2.6.2. Monitoring i istraživanja faune	51
2.6.3. Monitoring i istraživanja kulturno-istorijskog nasljeđa.....	51
2.6.4. Monitoring i istraživanja etnografskog nasljeđa.....	52
2.7. UTICAJI NA ŽIVOTNU SREDINU I STANJE BIODIVERZITETA NA PROSTORU NACIONALNOG PARKA.....	53
2.7.1. Uticaji na životnu sredinu	53
2.7.2. Stanje biodiverziteta.....	54
2.8. INSTITUCIONALNA PITANJA RAZVOJA, IZAZOVI, PROBLEMI, OGRANIČENJA, PRIJETNJE, ŠANSE I MOGUĆNOSTI ZA UPRAVLJANJE OČUVANJEM NP BIOGRADSKA GORA.....	57
3.DUGOROČNA VIZIJA I OPERATIVNI PROGRAM UPRAVLJANJA NP BIOGRADSKA GORA.....	59
3.1. TABELA CILJEVA I AKTIVNOSTI PLANA UPRAVLJANJA.....	60
3.2. DINAMIKA, SUBJEKTI REALIZACIJE I NAČIN SPROVOĐENJA OCJENE SPROVOĐENJA PLANA UPRAVLJANJA	74
3.2.1. Definicija nosilaca realizacije Plana upravljanja	74
3.2.2. Način ocjene sprovođenja i indikatori praćenja uspješnosti Plana upravljanja.....	75
3.2.3. Smjernice za naučnoistraživački rad	75
3.2.4. Smjernice i prioriteti za zaštitu i održivi razvoj nacionalnog parka.....	75
4. FINANSIJSKA SREDSTVA ZA SPROVOĐENJE PLANA	76
4.1. PROCJENA SREDSTAVA ZA REALIZACIJU PLANA UPRAVLJANJA.....	76
6. SMJERNICE I PREPORUKE.....	79
<i>Literatura</i>	81

Osnovni podaci	
Naziv zaštićenog područja	Nacionalni park Biogradska gora
Kategorija zaštićenog područja	II
Godina proglašenja zaštićenog područja	1952.
Površina	5.650 ha
Međunarodni status	Basen rijeke Tare uživa UNESCO zaštitu u okviru programa „Čovjek i biosfera“ (MAB) od 1976. NP Biogradska gora identifikovano je kao IPA područje (Important Plant Area) i IBA područje (Important Bird Area).
Karakteristični ekosistemi	ekosistemi listopadnih šuma ekosistem prašume vodeni i visokoplaninski ekosistemi
Karakteristične vrste	Preko 2000 vrsta biljaka: bukva, jela, smrča, javor, bijeli jasen, planinski javor, planinski brijest, molika i munika, medveđi luk, lopuh, šumarice, lakušićev karanfil, lincura, visibaba i dr. Faunu ptica čine: grmuše, zebe, sjenice, puzgavci, orao mišar i jastreb. Faunu sisara čine: srna, jelen, vuk, medvjed, puš, vidra i divlja svinja. U Biogradskom jezeru egzistiraju tri autohtone vrste riba: potočna pastrmka, gaovica, peš, i dvije neautohtone vrste: zlatovčica i kalifornijska pastrmka. Biogradsko jezero je reproduktivni centar balkanskog endemita grčke žabe i mrmoljka.

Tabele, mape i grafikoni u dokumentu

Tabela 1: Pregled vrijednosti površina različitih kategorija zemljišta u odnosu na ukupnu površinu Parka

Tabela 2: Ukupna površina idrvna zapremina šumskih sastojina u NP Biogradska gora

Tabela 3: Herpetofauna NP Biogradska gora

Tabela 4 : Ihtiofauna NP Biogradska gora

Tabela 5: Ptice od nacionalnog i međunarodnog značaja na području NP Biogradska gora i njihovi stepeni zaštite prema evropskim konvencijama i direktivama

Tabela 6: Sisari prisutni na teritoriji NP Biogradska gora i njihovi stepeni ugroženosti

Tabela 7: Nepokretna kulturna i potencijalna kulturna dobra u NP Biogradska gora i zaštitnoj zoni

Tabela 8: Kretanje ukupnog stanovništva u periodu 2003-2011-okruženje Parka

Tabela 9: Broj nacionalno i međunarodno značajnih biljnih taksona u flori NP sadržanih u bazi

Tabela 10: Zastupljenost nacionalno značajnih taksona u flori NP na međunarodnim listama

Tabela 11: Zastupljenost osjetljivih biljnih vrsta NP po IUCN kategorizaciji (EU IUCN Red List) i populacioni trend vrsta

Tabela 12: Konzervacijski status biljnih vrsta na preliminarnoj crvenoj listi CG u odnosu na EU-IUCN Red list

Tabela 13: Status značajnih biljnih vrsta na nacionalnim i međunarodnim listama

Tabela 14: Brojnost lincure na istraživanim lokalitetima

Tabela 15: Prikaz gubitka asimilacionih organa

Tabela 16 :Tabelarni prikaz stepena oštećenja drveća prema grupi uzročnika

Mapa 1: Prikaz granica NP Biogradska gora u odnosu na UNESCO rezervat kanjona rijeke Tare

Mapa 2: Prikaz pedoloških karakteristika na prostoru NP Biogradska gora

Mapa 3: Granice i režimi zaštite u NP Biogradska gora

Grafik 1: Broj posjetilaca u periodu 2015-2019. godina

1.UVOD

1.1. CILJ IZRADE PLANA UPRAVLJANJA

Cilj izrade Plana upravljanja je realizacija mjera i aktivnosti kojima će se obezbijediti zaštita, održavanje, uređivanje i razvoj Nacionalnog parka Biogradska gora u periodu 2021-2025. godina.

Ovaj Plan upravljanja pripremljen je u skladu sa smjernicama iz Zakona o zaštiti prirode („Sl. list CG“ br. 54/2016 i 18/2019) i Prostornog plana posebne namjene za NP Biogradska gora („Sl. list CG“ br. 04/11).

1.2. ZAKONODAVNI, PLANSKI I STRATEŠKI OKVIR

Temeljni pravni dokument kojim se uređuje zaštita i očuvanje prirode u Crnoj Gori je Zakon o zaštiti prirode (Sl. list CG br. 54/2016 i 18/2019). Ovaj zakon definiše kategorije zaštićenih područja, odgovorne institucije, kao i osnovne upravljačke dokumente za zaštićena područja.

Prema Zakonu o nacionalnim parkovima, zaštita, unapređivanje i razvoj nacionalnih parkova je djelatnost od javnog interesa.

Plan upravljanja za Nacionalni park Biogradska gora za 2021–2025. usvaja se na osnovu sljedećih osnovnih zakonskih i planskih dokumenata Crne Gore koji se tiču zaštite prirode:

- Zakon o zaštiti prirode („Sl. list CG“ br. 54/2016 i 18/2019)
- Zakon o nacionalnim parkovima („Sl. list CG“ br. 28/2014 i 39/2016)
- Prostorni plan posebne namjene NP Biogradska gora („Sl. list CG“ br. 04/2011)

Pravni osnov za donošenje planova upravljanja nacionalnim parkovima sadržan je u članu 58 Zakona o zaštiti prirode, koji propisuje da Vlada Crne Gore donosi plan upravljanja na period od pet godina i implementira ga kroz usvajanje godišnjih programa upravljanja. Plan upravljanja zaštićenim prirodnim dobrom je planski dokument kojim se planiraju mjere i aktivnosti zaštite i očuvanja zaštićenog prirodnog dobra, i predstavlja plansku osnovu za upravljanje i korišćenje prirodnog dobra za ekonomске, socijalne i ekološke namjene.

Zakonske odredbe za izradu Plana upravljanja date su i Zakonom o nacionalnim parkovima. Član 14 ovog zakona propisuje da planove upravljanja izrađuje JPNPCG, uz prethodno pribavljeno mišljenje nadležnog ministarstva. Istim članom ovog zakona propisano je da se Godišnji program upravljanja donosi u skladu sa Prostornim planom posebne namjene i Planom upravljanja, uz prethodno pribavljenu saglasnost Ministarstva. Ovim zakonom definisane su granice, upravljanje parkom, zone posebne namjene zaštite i mjere uređivanja i unapređenja prirodnih dobara, kao i neka druga pitanja od značaja za korišćenje prirodnih dobara.

Ostala pravna regulativa: Zakon o šumama (Sl.list CG, broj 40/11-dr.zakon i 47/15); Zakon o životnoj sredini (Sl.list CG, br. 52/16, br.73/19); Zakon o upravljanju otpadom (Sl.list CG, br. 64/11 i br. 39/16); Zakon o vodama (Sl.list CG, br. 27/07, Sl.list CG, br. 32/11,47/11,48/15,52/16,2/17 i 84/18); Zakon o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu (Sl.list CG, br. 80/05 i Sl.list CG, br. 59/11 i br.52/16); Zakon o procjeni uticaja na životnu sredinu Sl.list CG, br.75/18); Zakon o zaštiti kulturnih dobara (Sl.list CG, br.49/10, 40/11, 44/17 i 18/19); Zakon o poljoprivrednom zemljištu

(Sl.list CG, br. 15/92, 59/92 i Sl.list CG, br. 32/11); Zakon o putevima (Sl.list CG, br. 82/20); Zakon o turizmu i ugostiteljstvu (Sl.list CG, br.2/18,br.4/18.,13/18,25/19,67/19 i 76/20); Zakon o energetici (Sl.list CG, br.5/16, 51/17 i 82/20); Zakon o divljači i lovstvu (Sl.list CG, br. 52/08, 40/11 i 48/15); Zakon o slatkovodnom ribarstvu (Sl.list CG br.17/18).

Planski i strateški okvir

Plan upravljanja uključuje opredjeljenja definisana obavezujućim domaćim planskim dokumentima, kao i domaćim i međunarodnim konvencijama i strategijama. U prvom redu to su:

- Prostorni plan Crne Gore do 2020. godine
- Prostorni plan posebne namjene NP Biogradska gora
- Prostorni i urbanistički planovi opština čije prostore pokriva Park
- Nacionalna strategija održivog razvoja do 2030.godine
- Strategija sa planom razvoja šuma i šumarstva (2014-2023)
- Nacionalna strategija biodiverziteta s Akcionim planom (NBSAP) za period 2016-2020
- Strategija razvoja turizma u Crnoj Gori do 2020.godine

Planska osnova za izradu Plana upravljanja je Prostorni plan posebne namjene za NP Biogradska gora („Sl. list CG“ br. 04/11).

Usklađenost Plana upravljanja, kao strateškog dokumenta i osnove za upravljanje sa Prostornim planom je od izuzetnog značaja za zoniranje Parka. Plan uključuje uređenje, korišćenje i namjenu prostora, politike očuvanja, zaštitu prirode i kulturno-istorijskog nasleđa, strategiju razvoja, smjernice za sprovođenje i realizaciju plana kao i zoniranje prema različitim tipovima korišćenja. U okviru ovog Plana utvrđene su i zone detaljne razrade pojedinih zona i lokaliteta.

Prostorni plan Crne Gore do 2020.godine pruža generalni okvir za prostorni razvoj teritorije Crne Gore i definiše opšte principe i ciljeve prostornog razvoja zasnovane na održivom razvoju, kao i posebnih ciljeva područja i potpodručja, kao i odgovarajućih principa prostornog razvoja zasnovanih na održivom razvoju. Takođe, ovaj plan daje smjernice za kreiranje sektorskih politika i detaljnih prostorno-planski dokumenata na državnom i lokalnom nivou. Prostorni plan Crne Gore predstavlja planski dokument najvišeg reda sa kojim Prostorni plan posebne namjene za NP Biogradska gora trebaju biti usklađeni. Ovo obavezuje na poštovanje osnovnih opredjeljenja i utvrđene politike u PPCG uz mogućnost njihove dalje razrade kroz planove nižeg reda.

Nacionalna strategija biodiverziteta s Akcionim planom (NBSAP) za period 2016-2020. predstavlja ključni dokument zaštite prirode kojim se određuju dugoročni ciljevi i smjernice očuvanja biološke i predione raznovrsnosti. Izrada NBSAP je jedna od značajnih obaveza svih ugovornih strana UN Konvencije o zaštiti biodiverziteta. Nacionalnom strategijom biodiverziteta sa Akcionim planom za period 2016-2020, uspostavljen je strateški okvir za primjenu Konvencije, uključujući mjere i akcije za dostizanje i Aichi ciljeva u skladu sa Strateškim planom za očuvanje biodiverziteta 2011-2020 i Strategijom EU za zaštitu biodiverziteta do 2020.

Nacionalna strategija održivog razvoja do 2030. usaglašena je sa novim politikama i strategijama i odražava viziju održivog razvoja kao svoju suštinu. Strategija unapređuje nacionalnu politiku održivog razvoja uzimajući u obzir rezultate sprovođenja prethodne NSOR i zahtjeve procesa pridruživanja Crne Gore EU. Ovom strategijom se definišu ekosistemski usluge i predviđaju direktnе mјere za biodiverzitet - unapređenje sistema zaštićenih područja, unapređenje podataka

o biodiverzitetu i smanjenje pritisaka na biodiverzitet. Osim direktnih mjera, NSOR predviđa i integraciju pitanja biodiverziteta u sektorske politike, kao i mobilizaciju sredstava za zaštitu životne sredine kroz uključivanje novih ekonomskih instrumenata.

Strategija razvoja šumarstva za period 2014–2023. godina integriše zaštitu biodiverziteta kroz ekosistemski pristup gazdovanju šumama i zaštiti prirode, regulaciju prava korišćenja pašnjaka i šuma, integraciju zahtjeva Natura 2000 u planove gazdovanja šumama, unapređenje upravljanja šumama u nacionalnim parkovima, unapređenje sistema zaštite od požara, održivo korišćenje nedrvnih šumskih proizvoda.

Nacionalna strategija za transpoziciju, implementaciju i primjenu pravne tekovine EU u oblasti životne sredine i klimatskih promjena s Akcionim planom za period 2016-2020. usvojena je da bi se postigla postepena i puna transpozicija ukupne pravne tekovine EU za Poglavlje 27 - Životna sredina i promjena klime u pravni sistem Crne Gore.

Strategija razvoja turizma u Crnoj Gori do 2020. godine preporučuje da NP Biogradska gora usvoji pristup zasnovan na održivom eko turizmu koji je u najvećoj mjeri u skladu sa mjerama na područjima pod nacionalnom i UNESCO zaštitom i pristup koji podstiče i podržava konzervaciju osjetljivih kulturnih dobara, kao i očuvanje jedinstvene planinske baštine

Konvencije

Crna Gora je potpisnik značajnih međunarodnih ugovora u oblasti zaštite prirode, među kojima je jedan od osnovnih Konvencija o biološkoj raznovrsnosti (CBD, ratifikovana 2006. godine). Najvažniji ciljevi CBD su zaštita biološkog diverziteta, održivo korišćenje njegovih komponenti i pravedna raspodjela koristi od upotrebe genetskih resursa. Kroz promovisanje ekosistemskog pristupa, ova Konvencija daje poseban značaj međusobnim odnosima između očuvanja i održivog korišćenja prirodnih resursa i održivog razvoja ljudskih zajednica.

Pored CBD, Crna Gora je potpisnica Konvencije o zaštiti svjetske prirodne i kulturne baštine (UNESCO konvencija), Konvencije o očuvanju migratornih vrsta divljih životinja (Bonska konvencija), Konvencije o očuvanju divlje flore i faune prirodnih staništa (Bernska konvencija), Konvencije o medjunarodnoj trgovini ugroženim vrstama divlje flore i faune (CITES konvencija), Konvencije o močvarama koje su od medjunarodnog značaja, posebno kao staništa ptica močvarica (Ramsar konvencija).

Izradom Nominacionog dosjeda za NP Biogradska gora u okviru trećeg proširenja serijskog dobra UNESCO svjetske prirodne baštine "Ancient and Primeval Beech Forests" (Drevne i netaknute bukove šume Karpati i drugih regija Evrope) započeta je finalna faza nominacije evropskih izvornih (primarnih) bukovih šuma i prašumskih bukovih kompleksa na teritoriji Crne Gore (NP Biogradska gora), Švajcarske, Češke, Poljske, Slovačke, Italije, Francuske, Srbije, Bosne i Hercegovine i Makedonije. Nominacioni dosjedi izradile su stručne službe Javnog preduzeća za nacionalne parkove Crne Gore, u saradnji sa Ministarstvom ekologije, prostornog planiranja i urbanizma i Kancelarijom za UNESCO.

1.2.1. Kategorija Nacionalni park – zaštićeno prirodno dobro u nacionalnom i međunarodnom kontekstu

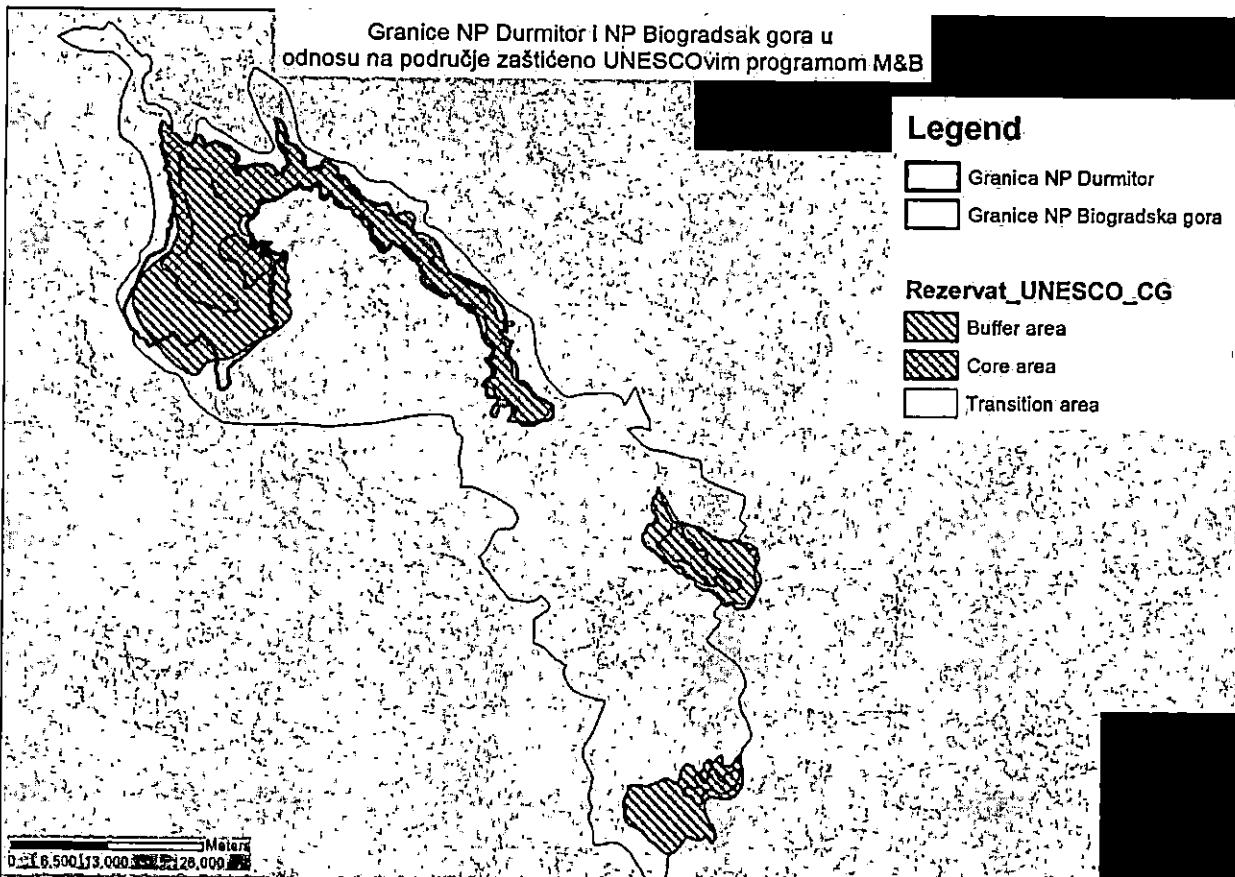
Prema članu 22 Zakona o zaštiti prirode „Nacionalni park je prirodno područje kopna ili područje mora, odnosno kopna i mora koje je određeno da štiti ekološki integritet jednog ili više ekosistema za sadašnje i buduće generacije, radi onemogućavanja neadekvatnog korišćenja prirodnih dobara ili drugih štetnih radnji i aktivnosti i obezbjeđivanja duhovnih, naučnih, obrazovnih, rekreativnih potreba i potreba posjetilaca koje su saglasne sa očuvanjem životne sredine i kulture. U nacionalnom parku zabranjeno je vršiti radnje i aktivnosti i obavljati djelatnosti kojima se ugrožava izvornost prirode“. Prema domaćem zakonodavstvu (Zakon o zaštiti prirode i Zakon o nacionalnim parkovima), svi nacionalni parkovi u Crnoj Gori odgovaraju kategoriji II.

Prema smjernicama IUCN za primjenu upravljačkih kategorija u zaštićenim područjima, nacionalni parkovi su „velika prirodna ili gotovo prirodna područja izdvojena radi zaštite cjelokupnih ekosistema, vrsta i procesa koji se u njima odvijaju, koja omogućavaju duhovne, naučne, edukativne i rekreativne aktivnosti i posjete“. „Međunarodno priznati nacionalni parkovi“, pripadaju IUCN kategoriji II i na njima se na najmanje 75% površine upravlja radi očuvanja i zaštite ekoloških procesa u prirodi.

Basen rijeke Tare uživa UNESCO zaštitu u okviru programa „Čovjek i biosfera“ (MAB) od 1976. i prostire se na području sedam opština: Žabljak, Kolašin, Mojkovac, Andrijevica, Plužine, Pljevlja i Šavnik. Rezervat biosfere basena rijeke Tare (TRB BR) pokriva površinu od 1820 km² i u okviru ovog velikog rezervata biosfere uključeni su NP Durmitor i NP Biogradska Gora.

Nacionalni park Biogradska gora je identifikovana kao IPA (Important Plant Area) područje, IBA (Important Bird Area) područje, i kao potencijalna EMERALD (Emerald Network of Areas of Special Conservation Interest- AsCI) i NATURA 2000 područja, po osnovu primjene Bernske konvencije i EU Habitat direktive.

NP Biogradska gora je, kao i svi nacionalni parkovi u Crnoj Gori, član Asocijacije Parkova Dinarskog luka, čija osnovna misija je očuvanje bioraznolikosti i prirodnih fenomena mreže zaštićenih područja u regionu Dinarida, promovisanje brenda „Dinarski parkovi - neotkriveni svijet“, održivi regionalni razvoj i kvalitet života u regiji.

Mapa 1: Grafički prikaz granica NP Biogradska gora u odnosu na UNESCO rezervat kanjona rijeke Tare

1.2.2. Metodološki pristup izradi Plana upravljanja

Zakonom o zaštiti prirode (Sl. list CG br. 54/16) definišana je obaveza upravljača zaštićenog prirodnog dobra da izradi Plan upravljanja, koji se donosi na period od pet godina. Metodologija izrade Plana upravljanja u najvećoj mjeri je definisana kroz propisani sadržaj ovog planskog dokumenta koji se navodi u zakonu.

Članom 59 Zakona o zaštiti prirode definisan je sadržaj planova upravljanja i propisano da plan upravljanja sadrži:

- 1) prikaz prirodnih resursa i korisnika zaštićenog područja;
- 2) ocjenu stanja zaštićenog područja;
- 3) dugoročne ciljeve zaštite i održivog razvoja;
- 4) analizu i ocjenu uslova za ostvarivanje ciljeva zaštite;
- 5) mjere zaštite, očuvanja, upravljanja, unaprjeđivanja i korišćenja zaštićenih područja;
- 6) način sprovođenja zaštite, korišćenja i upravljanja zaštićenim područjem;
- 7) prioritetne aktivnosti na očuvanju, održavanju i monitoringu prirodnih i drugih vrijednosti i segmenata životne sredine;

- 8) prostornu identifikaciju planskih namjena i režima korišćenja zemljišta;
- 9) smjernice za naučnoistraživački rad;
- 10) razvojne smjernice, smjernice i prioritete za zaštitu i očuvanje zaštićenog područja uz uvažavanje potreba lokalnog stanovništva;
- 11) planirane aktivnosti na održivom korišćenju prirodnih resursa, razvoju i uređenju prostora;
- 12) aktivnosti na promociji i valorizaciji zaštićenog područja;
- 13) način saradnje sa lokalnim stanovništvom, vlasnicima i korisnicima nepokretnosti;
- 14) dinamiku i subjekte realizacije plana upravljanja i način ocjene sprovođenja;
- 15) sredstva potrebna za sprovođenje mjera zaštite i izvore obezbeđivanja sredstava;
- 16) indikatore praćenja uspješnosti realizacije plana;
- 17) druge elemente od značaja za upravljanje područjem.

Zakonom utvrđeni sadržaj Piana upravljanja i činjenica da on mora biti usaglašen sa PPPN NP Biogradska gora, planskim dokumentom višeg reda, opredijelili su metodološki pristup za njegovu izradu. Za izradu ovog plana upravljanja korišćene su smjernice date u priručniku IUCN za upravljanje zaštićenim područjima - „Guidelines for Application of Protected Area Management Categories“, koji je bio značajan vodič i instrument za izradu savremenog plana upravljanja po principima najbolje međunarodne prakse.

Uvažavajući nacionalno zakonodavstvo i IUCN kriterijume, po kojima se u nacionalnim parkovima upravlja kao zaštićenim prirodnim dobrom kategorije II, glavni cilj upravljanja u Parku je zaštita biodiverziteta i njegove odgovarajuće ekološke strukture, kao i podrška za ekološke procese, uz promociju obrazovanja i rekreacije.

1.3. NADLEŽNOSTI I NAČIN UPRAVLJANJA U NACIONALNOM PARKU

Javno preduzeće obavlja funkcije, zaštite razvoja i unapređenja nacionalnih parkova.

Javno preduzeće u upravljanju nacionalnim parkovima obavlja sledeće poslove:

- Preduzima mjere i aktivnosti za ostvarivanje utvrđene politike u upravljanju, korišćenju, zaštiti, razvoju i unapređivanju nacionalnih parkova;
- Stara se o sprovođenju plana upravljanja i donosi godišnji program upravljanja, sprovodi mjere zaštite u skladu sa režimom zaštite;
- Obavlja i druge poslove utvrđene zakonom i aktom o osnivanju.

Javnim preduzećem upravlja Upravni odbor, a organ rukovođenja je direktor. Upravni odbor i direktora imenuje Vlada Crne Gore, na predlog resornog ministarstva, i to na period od 4 godine. Upravni odbor ima pet članova, tri člana imenuju se iz reda naučnih i stručnih radnika, a dva člana iz reda stručnih lica zaposlenih u preduzeću. Članovi Upravnog odbora imenuju se na period od četiri godine i mogu biti ponovo imenovani.

Kao organ Upravnog odbora predviđen je Naučni savjet koji ima savjetodavnu ulogu.

Unutrašnje uređenje javnog preduzeća određeno je: Statutom i Pravilnikom o organizaciji i sistematizaciji radnih mesta.

Statutom Javnog preduzeća za nacionalne parkove Crne Gore iz 2011. godine, definisane su upravljačke djelatnosti u nacionalnim parkovima koje se sprovode radi zaštite i očuvanja biodiverziteta. Između ostalih, to su:

- sprovođenje mjera zaštite u skladu sa režimom zaštite;
- praćenje stanja u nacionalnim parkovima i dostavljanje podataka organu uprave nadležnom za poslove zaštite prirode i pravnom licu;
- obezbeđivanje nesmetanog odvijanja prirodnih procesa i održivog korišćenja nacionalnih parkova;
- poštovanje pravilnika o unutrašnjem redu u nacionalnim parkovima.

1.3.1. Organizacija JPNPCG i NP Biogradska gora

Nacionalnim parkovima upravlja Javno preduzeće za nacionalne parkove Crne Gore (JPNPCG). JPNPCG je osnovano 1992. godine sa sjedištem u Podgorici, sa ciljem jedinstvenog upravljanja nacionalnim parkovima. Unutrašnje organizacione jedinice JP su: Nacionalni park Durmitor, Nacionalni park Biogradska gora, Nacionalni park Lovćen, Nacionalni park Skadarsko jezero i Nacionalni park Prokletije.

Radi obavljanja zajedničkih poslova i objedinjenih funkcija, na nivou JP formirane su Službe zajedničkih poslova sa sjedištem u Podgorici:

- Služba direktora;
- Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj;
- Služba za promociju, marketing i turizam;
- Služba za projekte i međunarodnu saradnju;
- Služba za kadrovske, pravne i opšte poslove;
- Služba finansijska;
- Služba za kontrolu i monitoring;
- Služba za logistiku;

U okviru organizacionih jedinica, formirane su sljedeće službe:

- Služba za fizičku zaštitu;
- Služba za održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture;
- Odeljenje za stručno-administrativne poslove;
- Odeljenje za naplatu;

2. STANJE U NP BIOGRADSKA GORA

2.1. PRIRODNE ODLIKE

2.1.1. Geomorfologija, geologija i zemljiste na prostoru nacionalnog parka i šireg područja

Nacionalni park Biogradska gora sa planinom Bjelasicom predstavlja jedinstvenu geomorfološku cjelinu u središnjem dijelu Crne Gore. Zahvaljujući prije svega intenzivnoj ledničkoj aktivnosti, na ovom prostoru razvili su se raznovrsni geomorfološki oblici počev od riječnih dolina, pa do najvećih planinskih vrhova. Poseban značaj na ovom prostoru predstavljaju razni glacijalni oblici reljefa kao što su vrhovi visoki i preko 2.000m i glečerski valovi i cirkovi sa više glečerskih jezera.

Geološke karakteristike

Utvrđeno je da je geološki sastav na prostoru Parka uglavnom izgrađen od klastične stijenske mase koja je predstavljena raznim glinovito-laporovitim i škriljavim serijama mlađeg paleozoika, zatim karbonatnim stijenama srednjeg trijasa, eruptivnim stijenama srednjeg trijasa i kvartarnim-glacijalnim stijenama sedimentima (morenama), te fluvioglacijskim, aluvijalnim i deluvijalnim sedimentima. U geološkom pogledu posebno je značajno istaći prisustvo eruptivnih stijena koje zauzimaju centralni prostor Parka na kome dobrim dijelom leži bazen Biogradskog jezera. Takođe je značajno i prisustvo morenskih sedimenata koji su razvijeni duž glacijalnih pravaca (valova) i u cirkovima, što je uslovilo stvaranje glacijalnih jezera na planini Bjelasici.

Značajni geomorfološki oblici i pojave sistematizovani su u četiri grupe. Tipični i najznačajniji oblici rječne erozije i denudacije su rječne doline na zapadnim padinama Bjelasice – Mušovića rijeka, Jezerštica sa Biogradskom rijekom i Bjelojevićka rijeka. Na Bjelasici nije došlo do formiranja jedinstvenog ledenog pokrivača većih razmjera, već su se lednici obrazovali samo u izvorišnim čelenkama Biogradske i Bjelojevićke rijeke, Suvodola i Jelovice, gdje su formirani cirkovi. Najreprezentativniji akumulacijski oblici su rječne šljunkovite terase i brojne morenske naslage u cirkovima i pleistocenim valovima. Morenske naslage su omogućile stvaranje ledničkih jezera. Primjer je čeona morena koja je zagradiла terminalni basen Biogradskog jezera.

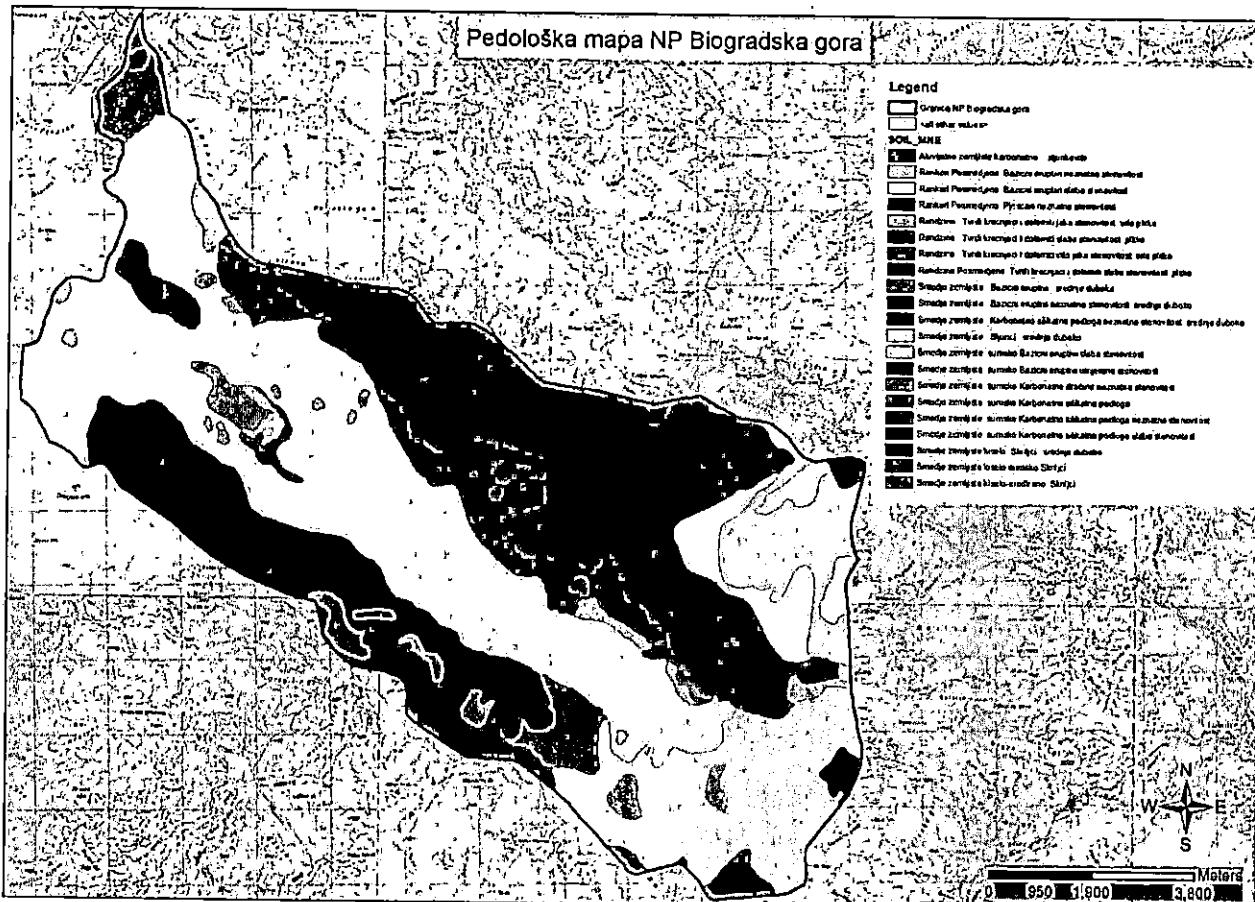
Oblici karstne erozije nijesu reprezentativni, jer se sa krečnjacima javlja i druge stijenske mase. Dolina Suvodo je primjer površinske karstne erozije. Na strmim krečnjačkim stijenama se javlja suve, plitke pećine i okapine, a intenzivna karstifikacija u cirkovima, sa jezerima na krečnjačkoj podlozi formirala je brojne ponore kroz koje se voda stalno gubi, čime se smanjuje nivo jezera.

Pedologija

Na području Parka postoji više tipova, podtipova i varijeteta zemljista. Zemljisti pokrivač i na ovom prostoru karakteriše šarenilo zemljističnih tvorevina uslovljeno raznovrsnošću geološkog sastava, dinamičnošću reljefa i klimom. Preovlađuju deluvijum, aluvijum, smeđe zemljiste, planinska crnica ili humusno silikatno zemljiste.

Aluvijalni i deluvijalni nanosi zauzimaju male površine u uskim dolinama Tare i njenih pritoka Jezerštice i Štitaričke rijeke, kao i na ušću Biogradske rijeke, i smeđe zemljiste na šljunku, na starim rječnim terasama Tare.

Iznad gornje granice šume, na platoima i vrhovima Bjelasice, na čistim krečnjacima preovlađuju krečnjačke crnice - buavice, koje su vrlo plitke (do 30 cm). Na silikatnim stijenama, koje često izgrađuju i pojedine vrhove Bjelasice, obrazuju se uglavnom kisela zemljišta i rankeri, čija je dubina, zavisno od reljefa, nešto veća (20–60 cm) nego kod buavice.

Mapa 2: Grafički prikaz pedoloških karakteristika na prostoru NP Biogradska gora

2.1.2. Klimatske prilike

Temperatura vazduha

Sa srednjom godišnjom temperaturom vazduha od oko 4-6°C NP Biogradska Gora pripada hladnijim oblastima Crne Gore. Najhladniji mjesec je januar sa prosječnom temperaturom oko 2°C a najtoplji jul mjesec sa temperaturom oko 17°C. U prosjeku 250 dana godišnje područje parka ima srednju dnevnu temperaturu veću od 0°C. Period sa srednjom dnevnom temperaturom iznad 10°C je znatno kraći i iznosi oko 60 dana u godini. Maksimalna temperatura vazduha u avgustu mjesecu i može dostići 34°C. Minimalne temperature vazduha se javljaju u rano proljeće i mogu pasti ispod - 30°C.

Ovakav temperaturni režim uslovjava duge i hladne zime, relativno kratka i svježa ljeta i slabije izražena prelazna godišnja doba.

Padavine

Na količinu i godišnji raspored padavina utiče opšta atmosferska cirkulacija i orografija terena koja uslovjava pojavu velikih razlika u količinama padavina na relativno malim rastojanjima.

Najveća količina padavina javlja se u periodu od oktobra do decembra mjeseca, a najmanja u julu i avgustu mjesecu. Područje parka se odlkuje i visokom učestalošću padavina. Višegodišnji prosjek pokazuje da ovo područje ima preko 150 kišnih dana. Srednja godišnja količina padavina iznosi oko 2.000 l/m^2 . I ovaj parameter je veoma varijabilan, pa se odstupanja od prosjeka kreću u granicama $\pm 20\%$ od ukupne godišnje količine. Novembar kao najkišovitiji mjesec dobija oko 270 l/m^2 , a jul kao najsuvlji mjesec oko 90 l/m^2 .

Sniježni pokrivač

U prosjeku prvi dan sa pojavom sniježnog pokrivača javlja se sredinom novembra mjeseca, a poslednji sredinom aprila. Dakle više od trećine svih padavinskih dana na području Biogradske gore su dani sa padanjem snijega, kojih u godišnjem prosjeku ima oko 55. Maksimalno trajanje perioda sa sniježnim pokrivačem se kreće do 90 dana u godini, a minimalno oko 15 dana u godini. Srednje maksimalne visine sniježnog pokrivača se veoma razlikuju zavisno od zone Parka i kreću se od 100cm u zapadnoj, do 200cm u centralnoj i istočnoj zoni.

Vjetar

Najčešće duvaju vjetrovi iz sjevernog pravca, dok su oni iz južnog kvadranta znatno ređi. Sjeverni vjetrovi su izraženi u zimskom periodu godine, kada imaju i najveću jačinu. Južni vjetrovi preovlađuju tokom proljeća i jeseni. U godišnjoj raspodjeli vjetra 25% strujanja otpada na sjeverne vjetrove dok su južni vjetrovi upola manje zastupljeni i na njih otpada oko 12% godišnjih vazdušnih strujanja. Gotovo polovina dana u godini (i to u ljetnjem periodu) karakterišu tišine.

Osunčavanje

Višegodišnja mjerena pokazuju da trajanje sijanja sunca na području Parka iznosi oko 1900 sati godišnje. Najsunčaniji mjesec je avgust sa oko 280 sunčanih sati, dok najmanje sunčanih sati ima februar, oko 60 sati. Zbog evidentnih klimatskih promjena, tokom poslednjih decenija dolazi do promjena u godišnjem hodu ovog meteorološkog parametra, pa se maksimum osunčavanja češće veže za jul, a minimum za decembar mjesec.

Vlažnost vazduha

Srednja godišnja relativna vlažnost vazduha je visoka i iznosi 70-80%. Najveću srednju mjesecnu relativnu vlažnost ima januar mjesec (oko 85%) a najnižu avgust (oko 70%). U ljetnjem periodu godine relativna vlažnost se kreće oko 75%, što ovo područje čini veoma ugodnim za boravak turista.

2.1.3. Hidrološki sistem – površinske i podzemne vode

Sa hidrološkog aspekta, a imajući u vidu ponašanje stijena koje izgrađuju ovaj prostor, prema površinskim i podzemnim vodama, prostor Parka se može podijeliti na: hidrološke izolatore, hidrološke komplekse i hidrološke kolektore. Od hidroloških pojava posebno su značajni brojni stalni i povremeni vodotoci i glečerska jezera, među kojima su najznačajnija Biogradsko, Pešića, Ursulovačko i Šiško jezero. Lednička jezera su jedinstvena po ljepoti. Biogradsko jezero je najveće i nalazi se na nadmorskoj visini od 1094 m, u središnjem dijelu Biogradske gore, na mjestu gdje se u davnoj prošlosti otopio lednik, stvorivši vodenu površinu od oko 250000 m^2 , zavisno od količine vode. Biogradsko jezero napaja Biogradska rijeka, a najveća dubina mu je 12,1m. Kontakt eruptivnih i karbonatnih stijena je tektonski, pa u basenu jezera i njegovim obodom postoje brojne pukotine, djelimično zapunjene, ali je bazen u cijelini jako vodopropusan, kao i morenski bedem, kroz koji se stalno procjeđuje voda, što se negativno odražava na nivo jezera.

Najveći i najznačajniji vodotok u Biogradskoj gori je Biogradska rijeka. Biogradska rijeka je stalna pritoka jezera. Nastaje od izvora ispod Zekove glave, na koti 1860m. Ukupan pad joj je 766m, a duga je oko 8 km. U gornjem toku je tipična bujica sa brojnim brzacima, tako da vučenim nanosom zasipa jezero, formirajući tipičnu deltu. Površina njenog sliva je oko 26km². Tu je, zatim, Jezerštica kojom otiče voda Biogradskog jezera u Taru. Jezerštica nastaje od prelivnih i ponirućih voda Biogradskog jezera, ima tok dug oko 3km. Regresivnom erozijom potkopava morenski bedem formirajući, ispod jezera na desnoj obali, strmi odsjek visok oko 100m. Lalev potok je takođe značajna, ali periodska pritoka jezera, dužine oko 4km. Sliv rijeke Bistrice (rijekе Jelovica i Suvodo) – unutar teritorije koja pripada slivu rijeke Lima, čini dio teritorije planine Bjelasice, a dijelom i Parka sa zaštitnom zonom.

Problem ugrožavanja hidroloških objekata na prostoru Parka

Poslednjih decenija uočeni su procesi koji ozbiljno ugrožavaju fizički izgled i hidrološke objekte u nacionalnom parku. Posljedice su evidentne i posebno izražene kada je u pitanju opstanak Biogradskog jezera kao funkcionalne cjeline koje sa Biogradskom prašumom čini kapitalnu vrijednost Parka. Ove pojave se u prvom redu manifestuju u povećanom broju ponora po obodu i dnu Biogradskog jezera, pojačanom erozionom dejstvu Biogradske rijeke i Lalevog potoka i drugih manjih vodotoka, kao i veoma izraženom regresivnom dejstvu u koritu rijeke Jezerštice. Jezero se neprestano zasipa nanosima iz Biogradske rijeke i Lalevog potoka, a u njega se sливaju velike količine organskih materija iz cijelog sliva. Takođe, Jezero gubi vodu kroz više ponora na njegovom sjevernom kraku. Sedamdesetih i osamdesetih godina dvadesetog vijeka vršena su geološka istraživanja i rađene geološke karte područja i predlagana su tehnička rješenja za sanaciju prirodnih procesa. Istraživanja rađena 1999.godine utvrdila su da postoji mogućnost mogućnost vađenja nanosa iz Biogradskog jezera bez posledica po ekosistem. Tokom 2005. i 2007. godine urađena su dva projekta, koja su dala solidnu polaznu osnovu za dalju projektnu razradu i početak izvođenja radova na sanaciji Biogradskog jezera. Može se zaključiti da još uvijek ne postoji saglasnost o tome kakvo tehničko rješenje treba primijeniti u cilju sanacije Jezera, i za ovako zahtjevan, složen i osjetljiv postupak potrebno je da se uključi kompletan domaća, ali i međunarodna zajednica.

2.1.4. Predione odlike nacionalnog parka i šireg područja

NP Biogradska gora je smješten u sjeveroistočnom dijelu Crne Gore, između rijeka Tare i Lim, u središnjem dijelu planine Bjelasice. Obuhvata površinu od 5650ha. Zaštita područja Biogradske gore i Bjelasice datira još iz 1878.godine kada je ovo područje proglašeno „Knjaževim zabranom“, što je bila preteča njegovoj kasnijoj institucionalnoj zaštiti. Ovo područje je formalno proglašeno nacionalnim parkom ukazom Prezidijuma Skupštine NR Crne Gore 1952.godine.

Pored rijetke, endemične i reliktnе flore i faune, prirodnu rijetkost čine i pet glacijalnih jezera, među kojima se svojom veličinom i ljepotom izdvaja Biogradsko jezero.

Brojni su i bogati izvori, ponori, uvale i vrtače, kao i drugi prirodni fenomeni. Specifičnost ovog područja čine voden i kopneni ekosistemi, čija izvornost prirode nije do sada ozbiljnije narušena djelovanjem antropogenog faktora. Oblici reljefa kao što su vrhovi visoki i preko 2.000 mnv (Crna glava, 2.139 mnv) i glečerski valovi i cirkovi, sa više glečerskih jezera, daju području neponovljivu ljepotu.

Istorija je na ovom području ostavila duboke tragove. Kulturno-istorijsko nasljeđe Parka čine arheološki lokaliteti, sakralni spomenici, narodno graditeljstvo. Brojni autohtonji objekti narodne

arhitekture u selima i katunima: kuće, brvnare, kule, vodenice, rasuti su po obodu Parka i planine Bjelasice. Vrlo slikovito i atraktivno djeluju katuni Pešića rupe, Vranjak, Šiška i Suvodo.

Sam Park i planina Bjelasica, u sklopu lanca visokih Dinarskih planina, nalaze se u sjeveroistočnom dijelu Crne Gore. Specifičnost geografskog položaja se ogleda i u dobroj povezanosti sa NP Durmitor, djelovima NP Prokletije, kao i sa novim Parkom prirode Komovi. Bjelasica je pristupačna sa više strana. U dolinama Tare i Lima vremenom su izgrađene saobraćajnice različitog značaja, vrste i kvaliteta. Ovo područje je tranzitno i izuzetno značajno na kontaktu razvijenog juga, centralnog dijela i sjevera Crne Gore.

Masiv Bjelasice karakteriše velika vertikalna razuđenost i brojni oblici tipični za dinarski krš. Čine ga četiri planinska grebena (Strmenica 2122 mnv, Crna Glava 2139 mnv, Zekova glava 2117 mnv, Ključ 1973 mnv) sa dubokim riječnim dolinama, otvorenim na istoku prema rijeci Limu, a na zapadu ka Tari.

Na cijeloj planini Bjelasici mogu se izdvojiti tri osnovna elementa reljefa: površi, uzvišenja koja se dižu sa površi i fluvijalne doline - udubljenja u površima. Svi reljefni oblici i pojave izgrađeni su u heterogenoj geološkoj sredini koju karakteriše učešće vulanskog kompleksa složenog litotrafskog sastava. Učešće karbonatnih stijena je relativno malo. Reljefni oblici su raznovrsni, brojni i kompleksni.

Tipični i najznačajniji oblici riječne erozije i denudacije su riječne doline na zapadnim padinama Bjelasice - Mušovića rijeka, Jezerštica sa Biogradskom rijekom i Bjelojevićka rijeka.

Na Bjelasici nije došlo do formiranja jedinstvenog ledničkog pokrivača većih razmjera, već su se lednici obrazovali samo u izvorišnim čelenkama Biogradske i Bjelojevićke rijeke, Suvodola i Jelovice, gdje su formirani cirkovi.

Najreprezentativniji akumulacijski oblici su rječne šljunkovite terase i brojne morenske naslage u cirkovima i pleistocenim valovima. Morenske naslage su omogućile stvaranje ledničkih jezera. Primjer je čeona morena koja je zgradila terminalni basen Biogradskog jezera i koja je sklona različitim erozionim procesima.

Oblici karsne erozije nijesu reprezentativni, jer se sa krečnjacima javljaju i druge stijenske mase. Dolina Suvodo je primjer površinske karstne erozije. Na strmim krečnjačkim stijenama se javljaju suve, plitke pećine i okapine, a intenzivna karstifikacija u cirkovima, sa jezerima na krečnjačkoj podlozi formirala je brojne ponore kroz koje se voda stalno gubi, čime se smanjuje nivo jezera.

2.1.5. Flora i vegetacija

Planina Bjelasica, sa NP Biogradska gora predstavlja jedinstvenu biogeografsku cjelinu koja svojim geografskim položajem, geološkom građom, reljefom, klimom, hidrografijom, bogatom i raznovrsnom florom čini bogatstvo od izuzetnog značaja. Bogatstvo flore i vegetacije, kao i mozaičan raspored vegetacijskih jedinica, predstavlja najbolji odraz raznovrsnosti i kompleksnosti ekoloških faktora i njihovog uzajamnog djelovanja.

Od nešumskih ekosistema na prostoru Parka izdvajaju se:

- planinske rudine sa endemičnim balkanskim vrstama reda *Seslerietalia comosae*, koje naseljavaju silikatne stjene
- planinske rudine sa endemičnim redom *Cepidetalia dinarica* koji naseljava karbonatne supstrate

- ekosistemi sipara koji se diferenciraju na dva reda: *Polygonetalia alpini* i *Arabidetalia flavescentis*
- ekosistemi pukotina stjena koji se diferenciraju u dva reda: *Asplenietalia septentrionalis* na silikatima i *Amphoricarpetalia* na krečnjacima
- ekosistemi oko sniježnika koji su diferencirani u dva reda: *Salicetalia herbaceae* na silikatima i *Salicetalia retusae* na krečnjacima
- ekosistemi planinskih vršina koji se diferenciraju u dva reda: *Vaccinietalia* na silikatima i *Daphno-Rhodoretalia hirsuti* na karbonatima
- ekosistemi gorskih i subalpskih mezofilnih livada reda *Arrhenatheretalia* sa svezom *Pancion*, gdje joj je i klasično nalazište
- ekosistemi katuna i torova reda *Onopordetalia*, koji se diferenciraju na dvije sveze: *Chenopodium subalpinum* i *Plantaginion reniformis*
- ekosistemi niskih cretova reda *Scleuchzerio-Caricetea fuscae* i dr.
- Submerzna i flotantna vegetacija glacijalnih jezera pripada redu *Potametalia* (*Potamotea*) koji se diferencira u dvije sveze: flotantnu *Nymphaeion* i submerznu *Potamion eurosibiricum*. Emerzna vegetacija (klasa *Phragmitetea*), koja je fragmentarno zastupljena na prostoru Parka, diferencira se u dva reda: *Phragmitetalia eurosibirica* i *Magnocaricetalia*.

Od balkanskih endema zastupljeni su: *Dianthus cruentus* Griseb. subsp. *cruentus*, *Silene sendtneri* Boiss. subsp. *sendtneri*, *Aconitum toxicum* Reichenb. subsp. *bosniacum* (G. Beck) Niketić, *Acer heldreichii* Orph. ex Boiss. subsp. *heldreichii*, *Scrophularia bosniaca* G. Beck, *Knautia visianii* Szabó, *Rumex balcanicus* Rech. fil., *Cerastium decalvans* Schlosser & Vuk. subsp. *decalvans*, *Cerastium malyi* (Georgiev) Niketić subsp. *malyi*, *Dianthus nitidus* Waldst. & Kit. subsp. *Iakusicii* T. Wraber, *Dianthus sylvestris* Wulfen subsp. *bertisceus* Rech. fil., *Ranunculus concinnatus* Schott i dr.

Biljke koje su zaštićene nacionalnim zakonodavstvom, a prisutne su na području Parka: ljiljanolisna zvončika (*Adenophora liliifolia*), crna trava (*Bruckenthalia spiculifolia*), pjegava lincura (*Gentiana punctata*), jablan (*Trolius europaeus*), balkanska masnica (*Pinguicula balcanica*), crvena pucalina (*Silene macrantha*), zvjezdasta pucalina (*Silene asterias*), Lakušićev karanfil (*Dianthus nitidus* subsp. *Iakusicii*), Pančićev odoljen (*Valeriana pancicii*), alpski zvjezdan (*Aster alpinus*), alpski kotrljan (*Eringyum alpinum*), alpska crvotočina (*Lycopodium alpinum*), crnogorska kamenika (*Saxifraga grisebachii*), vrste orhideja (*Orchidaceae*), Majerova vresina (*Myricaria ernesti-mayeri*), munika (*Pinus heldreichii*), molika (*Pinus peuce*), grčki javor (*Acer heldreichii*) i dr.

Najочuvaniji dio masiva Bjelasice - NP Biogradska gora je zbog prisustva velikog broja ugroženih taksona, florističkog bogatstva i prisustva prašumskog rezervata (jednog od zadnja tri u Evropi), predložen za sajt nacionalne IPA mreže po kriterijumu 1.

NATURA 2000 habitatovi koji su registrovani dosadašnjim istraživanjima na području Parka su:

1. 3140 Tvrde oligo-mezotrofne vode sa dnom obraslim harama (*Chara* sp.)
2. *3180 Povremena kraška jezera (turlozi)
3. 3220 Planinske rijeke i zeljasta vegetacija duž njegovih obala
4. 3240 Planinske rijeke i vrbaci sive vrbe duž njihovih obala

5. **4060** Planinske i borealne vrištine
6. ***4070** Klekovima bora krivulja (*Pinus mugo*) i dlakave alpske ruže (*Rhododendron hirsutum*)
7. **4090** Subarktički i planinski niski vrbaci (*Salix* sp.)
8. **6150** Alpijski i subalpijski silikatni travnjaci
9. **6170** Alpijski i subalpijski travnjaci na karbonatima
10. ***6230** Vrstama bogati travnjaci tvrdače (*Nardus stricta*) na silikatnim supstratima planinskih područja
11. **6430** Hidrofilne visoke zeleni od nizina do alpijskog pojasa
12. **6510** Nizijske livade košanice (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*)
13. **6520** Planinske livade košanice
14. **7140** Prelaze tresave
15. **7230** Alkalne tresave
16. **8110** Silikatni sipari od gorskog do alpijskog pojasa (*Androsacetalia alpinae* i *Galeopsetalia ladani*)
17. **8210** Krečnjačke stijene sa hazmofitskom vegetacijom
18. **8220** Silikatne stijene sa hazmofitskom vegetacijom
19. **9110** Acidofilne bukove šume (*Luzulo-Fagetum*)
20. **91K0** Ilitske bukove šume (*Aremonio-Fagion*)
21. **91M0** Planinsko balkanske šume cera i kitnjaka
22. **9410** Acidofilne planinske šume smrče (*Vaccinio-Piceetea*)

2.1.5.1 Šume

Šume u nacionalnim parkovima su šume posebne namjene. Predstavljaju naročite prirodne vrijednosti i prvenstveno su namijenjene za naučna istraživanja i nastavu, odmor i rekreaciju i imaju status javnog dobra. Na prostoru Parka posebno se ističe naučna i edukativna funkcija šumskih ekosistema. Takođe imaju višestruku ulogu u kontekstu klimatskih promjena, povećanog rizika od požara i drugih štetnih uticaja. Ističu bogatstvom biodiverziteta, sa različitim vrstama drveća i grmlja, što im osigurava stabilnost.

Na području Parka šumski ekosistemi predstavljaju primarnu vrijednost. Karakteriše ih diferenciranost vegetacije u vertikalnom i horizontalnom smislu, bogatstvo biljnih zajednica i zastupljenost reliktnih i endemičnih vrsta. Zastupljeno je 16 raznolikih biljnih zajednica od kojih su najkarakterističnije tipične brdske bukove šume (*Fagetum moesiaceae montanum*), subalpske bukove šume sa javorom (*Fageto-Aceretum visianii*), šume krivulja (*Pinetum mughi*) i jelove šume (*Abietum alba*).

Na visinama između 500 i 600 mnv utvrđeni su sistemi zajednice *Querceto confertae-cerris* i *Quercetum petreae-cerris* gde se nastavlja *Quercetum cerris mediterraneo-montanum* i *Querco-Carpinetum montenegrinum*. Idući dalje ka višim nadmorskim visinama utvrđeni su ekosistemi *Quercetum petreae-cerris*, *Fagetum moesiaceae montanum* koji se penju i do 1000 mnv, na koje se nastavlja *Abieto-Fagetum moesiaceae*, koji se na sjevernim ekspozicijama prostire i do 1300 mnv. Na zapadnim stranama, na visinama do 1100 mnv, utvrđen je prirodni sistem *Seslerio-Fagetum moesiaceae*, a iznad njega, do 1300 mnv, zajednica *Abieto-Fagetum moesiaceae*. Na ovaj sistem se nastavlja ekosistem zajednice *Abietetum subalpinum* koji se penje do 2000 mnv. Na

visinama između 1500 do 1800 mnv pojavljuje se zajednica *Pinetum mughi*. Ovaj sistem se nastavlja do najviših vrhova i čini gornju granicu šumske vegetacije.

Tabela 1: Pregled vrijednosti površina različitih kategorija zemljišta u odnosu na ukupnu površinu Parka

Kategorija zemljišta	Površina (ha)	Površina (%)
Šuma	3,250.00	57,52
Šumsko zemljište	75.00	1,33
Nije šuma i nije šumsko zemljište	2,325.00	41,15
Ukupno:	5,650.00	100

Analizom prikupljenih podataka istraživanja su izdvojene sledeće šumske zajednice prikazane u tabeli.

Tabela 2: Ukupna površina i drvna zapremina šumskih sastojina u NP Biogradska gora

Sastojinska pripadnost	Ukupna površina u NP		
	Površina (ha)	Zapremina (m ³)	V (m ³ /ha)
Šume crnog graba i crnog jasena	25.0	325.8	13.0
Šume bukve	1,350.0	559069.5	414.1
Šume jele i bukve	1,275.0	789197.1	619.0
Šume jele, smrče i bukve	375.0	220566.7	588.2
Šume jele i smrče	75.0	27662.2	368.8
Šume smrče	25.0	22035.1	881.4
Šume munike	25.0	18739.6	749.6
Šume molike	25.0	2668.6	106.7
Šume bora krivulja	25.0	-	-
Ostale šume gdje dominiraju lišćarske vrste drveća	50.0	28565.2	571.3

Prisutno je blizu 90 vrsta dendroflore izgrađene od većeg broja zajednica, a od kojih su najznačajnije bukove i bukovo-jelove šume:

- *Fageto-Aceretum visianii* (zajednica bukve i planinskog javora),
- *Asyneumo-Fagetum moesiaceae*
- *Abieto-Fagetum moesiaceae*
- *Elimo-Fagetum moesiaceae* (zajednica bukve koja povezuje bukove sa jelovim šumama)
- *Seslerio-Fagetum moesiaceae*
- *Aceri-Fraxinetum montenegrinum* (zajednica javora i jasena).

Moguće je navesti i niz drugih šumskih zajednica koje su fragmentarno rasprostranjene u okviru prašumskog rezervata i u drugim zonama Parka, kao npr. *Luzulo-Piceetum montanum*, *Blechno-Piceetum abietis*, *Oxali-Alnetum incanae*, *Pinetum mughi* i dr.

Prema porijeklu, šumske sastojine Parka su prirodno obnovljene visoke sastojine i one obuhvataju cijelo područje pod šumom.

Sklopljena zrela sastojina bez podmladka, dominantnog prečnika od 50cm (ili više) pokriva nešto manje od polovine ukupne površine (44,4%). Značajno je prisustvo i razrijeđene zrele sastojine bez podmladka, dominantnog prečnika 50cm i više, koja pokriva preko 14%.

Diferencijacija sklopljenosti značajno dominira u opsezima 0.9 -1.0 (36.1%) i 0.7-0.8 (36.8%), što znači da su sastojine uglavnom djelimično potpunog sklopa ili sklopljene, što odgovara prašumskom karakteru i očuvanoj strukturi ovih šuma.

Prekinut i rijedak sklop se javlja ukupno na 14,6% površine, što je svakako pokazatelj dobrog stanja ovih šuma. Na ovim površinama prekinut sklop je posledica ili orografsko-klimatskih faktora, ili posledica oštećenja nastalih dejstvom abiotičkih faktora.

Učešće žbunja je ustanovljeno na 4,4% površine, dok je učešće podmlatka na ukupnoj površini od 2500 ha ili 69,4%. Takođe je bitno napomenuti da je učešće podmlatka ispod 1,3m zastupljeno u 1/3 ukupnog podmlatka, dok učešće podmlatka iznad visine od 1,3m čini 2/3 podmlatka. Podmladak, kao jedan od najvažnijih parametara u tjesnoj je vezi sa sklopom, starošću i vitalnošću sastojina i pokazatelj je uspješnosti obnavljanja i dugoročne održivosti šuma na određenom prostoru.

2.1.6. Fauna

Fauna beskičmenjaka

Što se tiče entomofaune, na području parka, se nalazi veliki broj vrsta, od kojih je *Formica rufa*-šumski mrav zakonom zaštićena vrsta. Takođe u Parku živi veliki broj vrsta leptira, od kojih se na listi zaštićenih nalaze: *Papilio machaon* - lastin repak, *Papilio podalirius*-jedarce, *Papilio alexanor* i *Parnossius Apollo* - apolonov leptir. Od tvrdokrilaca prisutnih u NP, nalaze se i dva koja su zbog svoje atraktivnosti i sve većeg gubitka staništa i zakonom zaštićena - *Lucanus cervus* i *Oryctes nasicornis*.

Fauna mkušaca je slabo istražena, ali poznato je da na ovom području žive vrste iz rodova *Helix* i *Clausilia*, *Anyclis fluviatilis* – pužić i to u planinskim potocima i jezerima, kao i više vrsta pećinskih puževa. Prisutni su i rakovi iz rodova *Cladocera*, *Copepoda*, *Isopoda*, *Amphipoda* i *Niphargus*. Fauna stonoga je na ovom području jako bogata, međutim još uvijek je nedovoljno istražena, a najpoznatije šumske vrste su *Julus terrestris*, *Glomeris pustulata*, *Scolopendria cingulata*, *Lithobius forficulatus*, *Geophilus longicornis* i dr.

Fauna vodozemaca i gmizavaca

Biogradsko jezero i ušće Biogradske rijeke su staništa brojnih vodozemaca i gmizavaca od kojih su mnoge vrste nacionalno i međunarodno zaštićene.

Tabela 3: Herpetofauna NP Biogradska gora

Naziv	Latinski naziv	Crnogorska legislativa	Bernska konvencija	Direktiva o staništima	IUCN
šareni daždevnjak	<i>Salamandra salamandra</i>			Anex II	LC
planinski mrmoljak	<i>Mesotriton alpestris</i>	zaštićena			LC
mali mrmoljak	<i>Lissotriton vulgaris</i>)	zaštićena			LC
obična krastača	<i>Bufo bufo</i>	zaštićena			LC
zelena krastača	<i>Bufo viridis</i>	zaštićena	Anex II	Anex II	LC
Gatalinka	<i>Hyla arborea</i>	zaštićena	Anex II	Anex II	LC
grčka žaba	<i>Rana graeca</i>	zaštićena	Anex II	Anex II	LC

barska kornjača	<i>Emys orbicularis</i>	zaštićena	Anex II		LC
Slepić	<i>Angus fragilis</i>	zaštićena			LC
židni gušter	<i>Lacerta muralis</i>	zaštićena	Anex II	Anex II	LC
planinski gušter	<i>Lacerta vivipara</i>	zaštićena			LC
sivi gušter	<i>Lacerta agilis</i>	zaštićena	Anex II	Anex IV	LC
planinski guštera	<i>Lacerta vivipara</i>	zaštićena	Anex II	Anex IV	EN
Smuk	<i>Coluber longissimus</i>	zaštićena	Anex II	Anex IV	LC
Eskulapov smuk	<i>Natrix natrix</i>	zaštićena			LC
Ribarica	<i>Natrix tessellata</i>			Anex IV	LC
Poskok	<i>Vipera ammodytes</i>		Anex II	Anex IV	LC

Treba istaći i prisustvo globalno značajne vrste zmije krški šargan (*Vipera ursinii*) koja se nalazi na Emerald listi i CITES listi Konvencije o međunarodnoj trgovini ugroženim vrstama.

Fauna riba

U kontaktnim vodama rijeke Tare, nađene su sljedeće vrste (Tabela 4):

Tabela 4 : Ihtiofauna NP Biogradska gora

Naziv	Latinski naziv	Status	Status ugroženosti
Potočna pastrmka	<i>Salmo labrax m. fario</i>	autohtona	IUCN LC
Mladica	<i>Hucho hucho</i>	Autohtona	IUCN EN
Lipljen	<i>Thymallus thymallus</i>	Autohtona	IUCN LC
potočna mrena	<i>Barbus balcanicus</i>	Autohtona	IUCN LC
Skobelj	<i>Chondrostoma nasus</i>	Autohtona	IUCN LC
Gaovica	<i>Phoxinus phoxinus</i>	Autohtona	IUCN LC
Peš	<i>Cottus gobio</i>	Autohtona	Direktiva o staništima Anex II, IUCN LC

Legenda: LC - Least concern (najmanja briga); EN - Endangered (ugrožena)

Prve tri vrste su u sportsko lovnom smislu vrlo cijenjene vrste, odnosno u svim vodama Crne Gore smatraju se za najatraktivnije. Pored ovih vrsta za sportski ribolov interesantne su i dvije ciprinidne vrste, *Barbus balcanicus* i *Chondrostoma nasus*, ali pored salmonidnih vrsta bivaju zanemarene. Od ovih vrsta najbrojnija je potočna pastrmka (*Salmo labrax m. fario*), zatim lipljen (*Thymallus thymallus*), pa mladica (*Hucho hucho*).

Navedene lovne vrste riba mogu se naći u cijelom toku Tare koji pripada nacionalnom parku. U Biogradskom jezeru od lovno atraktivnih vrsta prisutna je samo potočna pastrmka.

Fauna ptica

Niz vrijednih podataka sa ovog prostora zabilježen je od strane utemeljivača crnogorske ornitologije Ludvig von Firer (Firer, L. 1894.: Jedna godina ornitološkog istraživanja u Crnoj Gori), u svojim zabilješkama je notirao ornitološko stanje Bjelasice. Dugo nakon ovih navoda nije se vršilo sistematično istraživanje sve do 1954. godine, kada je S.D. Matvejev podatke sa Biogradske gore uvrstio u taksonomske studije Balkanskog poluostrva gdje nisu procesuirani

pojedinačni podaci. Nakon toga, 1983. godine rađena je studija za potrebe izrade Programa uređenja NP Biogradska gora.

Najznačajniji rad koji predstavlja konkretnе podatke je sublimiran u radu O. Vizija "Ornitološke odlike Biogradske gore i mogućnosti osnivanja ornitološke osmatračke stanice". U ovom radu dat je prikaz ornitofaune po najkarakterističnijim biotopima sa ukupno 126 vrsta ptica.

Od 2017. godine na području Bjelasice, u okviru projekta NATURA 2000 realizuju se ornitološka istraživanja čiji rezultati pokazuju da su na ovom prostoru prisutna staništa i vrste od interesa za zaštitu na nacionalnom i međunarodnom nivou.

Natura 2000 su sve vrste prica koje su navedene u Aneksu I Direktive o pticama. Ako njihova populacija u određenom području unutar EU ispunjava određene definisane kriterijume, tada to područje mora da se uvrsti u Natura 2000 područje.

U tabeli dat spisak očekivanih vrsta na području Parka i njihov status u odnosu na pomenute parametre domaće i međunarodne legislative.

Tabela 5: Vrste od nacionalnog i međunarodnog značaja na području NP Biogradska gora i njihovi stepeni zaštite prema evropskim konvencijama i direktivama

Vrsta*	Bonska konvencija	EU Direktiva	Bernska konvencija	IUCN Globalni status	Status ugroženosti u Evropi	SPEC kategorija
<i>Accipiter brevipes*</i> Kratkoprsti kobac	II	I	III	LC	Sigurna (S)	SPEC 2
<i>Accipiter nisus*</i> Kobac	II	I*	III	LC	Sigurna (S)	Non-SPEC
<i>Aegithalos caudatus*</i> Dugorepa sjenica			III	LC	Sigurna (S)	Non-SPEC
<i>Alauda arvensis*</i> Poljska ševa		II/2	III	LC	Prorijedjena (H)	SPEC 3
<i>Alectoris graeca</i> Jarebica kamenjarka		I*, II/1**	III	NT	U opadanju (D)	SPEC 2
<i>Anthus campestris*</i> Stepska trepteljka		I	III		U opadanju (D)	SPEC 3
<i>Apus apus*</i> Crna čiopa			III		Sigurna (S)	Non-SPEC
<i>Aquila chrysaetos*</i> Suri orao	I, II	I	III		Riječka (R)	SPEC 3
<i>Ardea cinerea*</i> Siva čaplja			III		Sigurna (S)	Non-SPEC
<i>Asio otus*</i> Mala ušara			III		Sigurna (S)	Non-SPEC
<i>Buteo buteo*</i>	II		III		Sigurna	Non-SPEC

Mišar					(S)	
<i>Caprimulgus europaeus*</i> Leganj		I	III		Prorijedjena (H)	SPEC 2
<i>Carduelis cannabina*</i> Konopljarka			III		U opadanju (D)	SPEC 2
<i>Carduelis carduelis*</i> Češljugar, štiglic			III		Sigurna (S)	Non-SPEC
<i>Carduelis chloris*</i> Zelentarka			III		Sigurna (S)	Non-SPEC(e)
<i>Ctia cetti*</i> Svilorepi cvrčić	II		III		Sigurna (S)	Non-SPEC
<i>Circaetus gallicus*</i> Orao zmijar	II	I	III		Rijetka (R)	SPEC 3
<i>Coccothraustes coccothraustes*</i> Batokljun			III		Sigurna (S)	Non-SPEC
<i>Columba livia</i> Golub pećinar		II/1	III		Sigurna (S)	Non-SPEC
<i>Corvus corax*</i> Gavran			III		Sigurna (S)	Non-SPEC
<i>Corvus corone cornix</i> Siva vrana		II/2	III		Sigurna (S)	Non-SPEC
<i>Delichon urbica*</i> Gradska lasta			III		U opadanju (D)	SPEC 3
<i>Dendrocopos medius*</i> Srednji šarenii djetlić		I	III		Sigurna (S)	Non-SPEC(e)
<i>Dendrocopos syriacus*</i> Seoski djetlić		I	III		Sigurna (S)	Non-SPEC(e)
<i>Emberiza cia*</i> Strnadica kamenjarka			III		Prorijedjena (H)	SPEC 3
<i>Emberiza cirlus*</i> Crnogrla strnadica			III		Sigurna (S)	Non-SPEC(e)
<i>Emberiza citrinella*</i> Strnadica žutovoljka			III		Sigurna (S)	Non-SPEC(e)
<i>Emberiza hortulana*</i>		I	III		Prorijedjena (H)	SPEC 2

Vinogradska strnadica						
<i>Egretta grazetta*</i> Mala bijela čaplja		I	III		Sigurna (S)	Non-SPEC
<i>Erythacus rubecula*</i> Crvenač	II		III		Sigurna (S)	Non-SPEC(e)
<i>Fringilla coelebs*</i> Zeba	II	I*	III		Sigurna (S)	SPEC 2
<i>Falco peregrinus*</i> Sivi soko	II	I	III		Sigurna (S)	Non-SPEC
<i>Falco tinnunculus*</i> Vjetruška	II		III		U opadanju (D)	SPEC 3
<i>Garrulus glandarius</i> Sojka, kreja		II/2	III		Sigurna (S)	Non-SPEC
<i>Hippolais olivetorum*</i> Voljič maslinar	II	I	III		Sigurna (S)	Non-SPEC(e)
<i>Hirundo daurica*</i> Dugorepa lasta			III		Sigurna (S)	Non-SPEC
<i>Hirundo rustica*</i> Seoska lasta			III		Prorijedjena (H)	SPEC 3
<i>Lanius collurio*</i> Rusi svračak		I	III		Prorijedjena (H)	SPEC 3
<i>Larus michahellis*</i> Žutonogi galeb		II/2	III		Sigurna (S)	Non-SPEC(e)
<i>Larus ridibundus*</i> Obični galeb		II/2	III		Sigurna (S)	Non-SPEC(e)
<i>Luscinia megarhynchos*</i> Mali slavuj		I	III		Sigurna (S)	Non-SPEC
<i>Merops apiaster*</i> Pčelarica	II		III		Prorijedjena (H)	SPEC 3
<i>Muscicapa saxatilis*</i> Velika strnadica			III		U opadanju (D)	SPEC 2
<i>Monticola solitarius*</i> Drozd modrulj	II		III		Prorijedjena (H)	SPEC 3
<i>Muscicapa striata*</i> Drozd kamenjar	II		III		Prorijedjena (H)	SPEC 3
<i>Oenanthe hispanica*</i>	II		III		Prorijedjena (H)	SPEC 2

Sredozemna bjelka						
<i>Oenanthe oenanthe*</i> Obična bjelka	II		III		U opadanju (D)	SPEC 3
<i>Oriolus oriolus</i> Vuga			III		Sigurna (S)	Non-SPEC
<i>Otus scops*</i> Ušati čuk			III		Prorijedjena (H)	SPEC 2
<i>Parus lugubris*</i> Mrka sjenica			III		U opadanju (D)	SPEC 2
<i>Phylloscopus bonelli*</i> Gorski zviždak	II		III		U opadanju (D)	SPEC 2
<i>Parus major*</i> Velika sjenica			III		Sigurna (S)	Non-SPEC
<i>Passer domesticus*</i> Vrabac pokućar			III		U opadanju (D)	SPEC 3
<i>Pernis apivorus*</i> Osičar	II	I	III		Sigurna (S)	Non- SPEC(e)
<i>Phoenicurus ochruros*</i> Planinska crvenrepka	II		III		Sigurna (S)	Non-SPEC
<i>Phoenicurus phoenicurus *</i> Obična crvenrepka	II		III		Prorijedjena (H)	SPEC 2
<i>Phylloscopus collybita*</i> Obični zviždak	II		III		Sigurna (S)	Non-SPEC
<i>Phylloscopus sibilatrix*</i> Šumski zviždak	II		III		U opadanju (D)	SPEC 2
<i>Pica pica</i> Svraka		II/2	III		Sigurna (S)	Non-SPEC
<i>Pyrrhocorax pyrrhocorax*</i> Crvenokljuna galica		I	III		U opadanju (D)	SPEC 3
<i>Regulus ignicapillus*</i> Vatroglav kralječ	II		III		Sigurna (S)	Non- SPEC(e)
<i>Sitta europaea*</i> Brgljez			III		Sigurna (S)	Non-SPEC
<i>Sitta neumayer*</i> Brgljez lončar			III		Sigurna (S)	Non- SPEC(e)

<i>Streptopeia decaocto</i> Gugutka		II/2	III		Sigurna (S)	Non-SPEC
<i>Strept. turtur</i> * Grlica	II*	II/2	III	VU	U opadanju (D)	SPEC 3
<i>Sturnus vulgaris</i> * Čvorak		II/2	III		U opadanju (D)	SPEC 3
<i>Sylvia atricapilla</i> * Crnoglava grmuša	II		III		Sigurna (S)	Non-SPEC(e)
<i>Sylvia cantillans</i> * Riđogrla grmuša	II		III		Sigurna (S)	Non-SPEC(e)
<i>Sylvia communis</i> * Obična grmuša	II		III		Sigurna (S)	Non-SPEC(e)
<i>Sylvia hortensis</i> * Velika grmuša	II		III		Prorijedjena (H)	SPEC 3
<i>Sylvia melanocephala</i> * Sredozemna crnoglava grmuša	II		III		Sigurna (S)	Non-SPEC(e)
<i>Sylvia nisoria</i> * Pirgasta grmuša	II	I	III		Sigurna (S)	Non-SPEC(e)
<i>Troglodytes troglodytes</i> * Carić		I*	III		Sigurna (S)	Non-SPEC
<i>Turdus merula</i> * Obični kos	II	II/2	III		Sigurna (S)	Non-SPEC(e)
<i>Turdus philomelos</i> * Drozd pjevač	II	II/2	III		Sigurna (S)	Non-SPEC(e)
<i>Upupa epops</i> * Pupavac, baljin kokot			III		U opadanju (D)	SPEC 3

Legenda: * na listi zaštićenih vrsta u Crnoj Gori (Rješenje o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrsta, Sl. list RCG 76/06); Bernska konvencija (Konvencija o zaštiti evropskih divljih vrsta i prirodnih staništa), Bonska konvencija (Konvencija o zaštiti migratornih vrsta životinja); I – Annex I Lista vrsta ptica za koje se propisuju posebne mjere zaštite, II – Annex II Lista vrsta koje se mogu koristiti pod strogo kontrolisanim uslovima; SPEC – vrste od evropskog značaja za zaštitu - SPEC 2 - vrste koncentrisane u Evropi, koje imaju nepovoljan status zaštite u Evropi, SPEC 3 – vrste koje nisu koncentrisane i koje imaju nepovoljan status zaštite u Evropi;

Fauna sisara

Fauna Biogradske gore je karakteristična po složenosti i bogatstvu vrstama, posebno karakteristične za pojas Dinarskih planina.

Od sisara na području Parka, zastupljene su vrste prikazane u Tabeli 6.

Tabela 6: Sisari prisutni na teritoriji NP Biogradska gora i njihovi stepeni ugroženosti

Naučni (latinski naziv)	Nacionalni stepen zaštite	Međunarodni stepen zaštite
<i>Erinaceus roumanicus</i>		LC (IUCN)
<i>Sorex araneus</i>		LC (IUCN), Bern (Appendix III)
<i>Sorex minutus</i>		LC (IUCN), Bern (Appendix III)
<i>Neomys anomalus</i>		LC (IUCN), Bern (Appendix III)
<i>Crocidura suaveolens</i>		LC (IUCN)
<i>Talpa europaea</i>		LC (IUCN)
<i>Rhinolophus hipposideros</i>	+	VU (IUCN), Bonn (Eurobats); Bern (Appendix II); HD (Annex IV)
<i>Myotis daubentonii</i>	+	NT (IUCN), Bonn (Eurobats); Bern (Appendix II); HD (Annex IV)
<i>Myotis mystacinus</i>	+	LC (IUCN), Bonn (Eurobats); Bern (Appendix II); HD (Annex IV)
<i>Myotis nattererii</i>	+	LC (IUCN), Bonn (Eurobats); Bern (Appendix II); HD (Annex IV)
<i>Myotis oxygnathus</i>	+	LC (IUCN), Bonn (Eurobats); Bern (Appendix II); HD (Annex IV)
<i>Pipistrellus pipistrellus</i>	+	LC (IUCN), Bonn (Eurobats); Bern (Appendix II); HD (Annex IV)
<i>Pipistrellus pygmaeus</i>	+	LC (IUCN), Bonn (Eurobats); Bern (Appendix II); HD (Annex IV)
<i>Pipistrellus kuhlii</i>	+	LC (IUCN), Bonn (Eurobats); Bern (Appendix II); HD (Annex IV)
<i>Hypsugo savii</i>	+	LC (IUCN), Bonn (Eurobats); Bern (Appendix II); HD (Annex IV)
<i>Nyctalus leisleri</i>	+	LC (IUCN), Bonn (Eurobats); Bern (Appendix II); HD (Annex IV)
<i>Nyctalus noctula</i>	+	LC (IUCN), Bonn (Eurobats); Bern (Appendix II); HD (Annex IV)
<i>Barbastella barbastellus</i>	+	NT (IUCN), Bonn (Eurobats); Bern (Appendix II); HD (Annex IV)
<i>Plecotus spp.</i>	+	LC (IUCN), Bonn (Eurobats); Bern (Appendix II); HD (Annex IV)
<i>Vestptilio murinus</i>	+	NA (IUCN), Bonn (Eurobats); Bern (Appendix II); HD (Annex IV)
<i>Tadarida teniotis</i>	+	LC (IUCN), Bonn (Eurobats); Bern (Appendix II); HD (Annex IV)
<i>Lepus europaeus</i>		LC (IUCN), Bern (Appendix III)
<i>Sciurus vulgaris</i>		LC (IUCN), Bern (Appendix III)
<i>Microtus arvalis</i>		LC (IUCN)
<i>Microtus subterraneus</i>		LC (IUCN)

<i>Apodemus sylvaticus</i>		LC (IUCN)
<i>Dryomys nitedula</i>		LC (IUCN)
<i>Glis glis</i>		LC (IUCN), Bern (Appendix III)
<i>Nannospalax leucodon</i>	+	DD (IUCN)
<i>Vulpes vulpes</i>		LC (IUCN)
<i>Meles meles</i>		LC (IUCN), Bern (Appendix III)
<i>Martes martes</i>		LC (IUCN), Bern (Appendix III)
<i>Martes foina</i>		LC (IUCN), Bern (Appendix III)
<i>Cervus elaphus</i>		LC (IUCN)
<i>Canis lupus</i>		LC (IUCN), Bern (Appendix II), Bonn, EU Habitat direktiva (Appendix I i Appendix II)
<i>Ursus arctos</i>		VU (IUCN), Bern (Appendix II), Bonn, EU Habitat direktiva (Appendix I i Appendix II)

Legenda: LC - Least concern (najmanja briga); VU - Vulnerable (ranjiva); NT - Near threatened (skoro ugrožena); HD - Habitat direktiva

2.2. STVORENE VRIJEDNOSTI

2.2.1. Kulturno-istorijsko nasljeđe

Svjedočanstva materijalne kulturne baštine u centralnoj zoni Parka vezuju se za neistražene arheološke lokalitete i tradicionalnu arhitekturu, dok su brojna vrijedna kulturna dobra skoncentrisana na širem području, u opštinskim središtima Kolašina, Mojkovca, Berana i Andrijevice.

Stanje kulturno-istorijskog nasljeđa nacionalnog parka ogleda se u krajnjoj neistraženosti arheoloških lokaliteta i nevalorizovanom i nezaštićenom izvornom katunskom graditeljstvu.

Na padinama Bjelasice u zaštitnoj zoni, nalaze se ostaci srednjevjekovnog grada Brskova, koji svjedoče da je ovo naselje u prošlosti bilo veliki rudarski i trgovački centar. Brskovo je identifikovan kao jedan od najznačajnijih srednjevjekovnih arheoloških lokaliteta u Crnoj Gori. Površinski iskopi i ostaci zgrada za stanovanje na lokalitetu Šiška, ukazuju na prisustvo rudara Sasa iz rudnika Brskovo.

U Parku i njegovom užem okruženju konstatovano je nekoliko lokaliteta sa nekropolama: Bardovo, Sjerogošte, Kraljevo kolo, Ganovača, Mican, Gradac i Svatovsko groblje. Zbog arheološke neistraženosti ne može se sa sigurnošću precizirati kojem periodu pripadaju.

Izvornu arhitekturu odlikuje graditeljstvo brojnih katuna, sezonskih pastirskih naselja okolnih sela, formiranih ivicom prašumskog rezervata i njegove kontakt zone. Ova naselja, karakteristična za planinske predjele, formirana su uglavnom u prisojnim dolinama i uvalama planine Bjelasice, sa bogatim pašnjacima. Njihovu strukturu čine kolibe brvnare sa pratećim stočarskim objektima. Kolibe za stanovanje su građene od prirodnog materijala drveta, kamena i slame, sa krovnom konstrukcijom na zarožje ili na dvije vode.

Većina tradicionalnih pastirskega objekata i cjelina je napušteno i propalo, iz razloga što se ovdašnje stanovništvo sve manje bavi stočarstvom. S druge strane, autohtono graditeljstvo ovih krajeva uveliko nestaje ekspanzijom savremene gradnje eko katuna.

Gašenjem katuna nestaju i raznovrsni tradicionalni predmeti, koji su služili pastirskom životu i radu tamošnjeg stanovništva. Bogat pokretni fond predmeta sakupljen sa prostora Bjelasice čuva se u muzejima gradskih centara koji gravitiraju Parku, a sve manje se može naći u lokalnim domaćinstvima.

Tabela 7: Nepokretna kulturna i potencijalna kulturna dobra u NP Biogradska gora i zaštitnoj zoni

Naziv dobra	Lokacija / mjesto	Opština
Jama Brskovo, rudarsko okno	Marića luka, Brskovo	Mojkovac
Gradac na Brskovu	Brskovo	Mojkovac

Etnografsko nasljeđe

U prošlosti najveći dio stanovništva na ovom prostoru bavio se stočarstvom na planini, koje je uslovilo nastanak (u XII v.) planinskih naselja-katuna. Katuni su smješteni na rubnim dijelovima prašumskog rezervata i obrazuju etnografske cjeline: Vranjak, Slađevac, Goleš, Suvodo, Ocka, Vragodo, Rupe ravanjske, Reljina, Šiška, Riva, Dolovi Lalevića. Za formiranje katuna birana su zaklonjena mjesta, uvale, ivice šuma i druga područja gdje ima izvora vode. Arhitektura ovakvih naselja je prepoznatljivog karaktera, koji je prilagođen prirodnom okruženju i čini ih veći broj brvnara. Uglavnom su izgrađivane od drveta sa strmim krovovima, pokrivenim šindrom ili klisom. Uz kolibe su podizani i drugi prateći objekti - mljekari, torovi i kućeri (pokretni kreveti uz tor).

Nekadašnje tradicionalne vrijednosti, pastirske stanovi, postupno nestaju. Mali je broj katuna koji se koriste u okviru svoje primarne funkcije. Objekti su zbog trošnosti propali, pa autentično očuvanih koliba nema mnogo. Po koja pastirska koliba opstaje, kao proizvodi turističke privrede i preduzimljivih pojedinaca. Domaćini načinom privređivanja i spravljanjem domaćih mlječnih proizvoda čuvenog „listanog“ sira (zaštićenog kao nematerijalno kulturno dobro) čuvaju tradiciju lokalne gastronomije (kačamak, cicvara i gotovac). U prošlosti domaća radinost je bila zasnovana najčešće na izradi tekstilnih proizvoda od vune uslovljena primarnim zanimanjem stanovništva – stočarstvom. Za ovaj kraj se vezuje i drvodjeljstvo, kao i izrada tradicionalnih muzičkih instrumenata - gusala.

Tradicionalne igre sačuvane kao etnokoreološka i etnomuzikološka baština Kolašina i okoline zaštićene su kao nematerijalno kulturno dobro Crne Gore.

2.2.2. Socio-ekonomske odlike

NP "Biogradska gora" kao integralni dio masiva Bjelasice i Komova predstavlja potencijal kvalitetnog održivog razvoja zasnovanog na kriterijumima koji su definisani za razvoj eko-turizma. Razvoju turizma i ostalih održivih formi i privrednih djelatnosti mora se pristupiti sa posebnim senzibilitetom, u kontekstu činjenice da ovo zaštićeno područje predstavlja jednu od 3 preostale prašume u Evropi i da je shodno planskim i strateškim dokumentima izgradnja svih oblika infrastrukture (uključujući i turističku) strogo ograničena i kontrolisana.

Komparativnu prednost područja predstavlja činjenica da u granicama parka nema stalnih naselja i stanovnika, pa je pritisak lokalnog stanovništva i njihova potreba za korišćenjem resursa parka minimalna i uglavnom kocentrisana u III zoni zastite ili njegovoj zaštitnoj zoni.

Gradska područja Kolašina, Mojkovca i Berana su relativno udaljena od zaštićenog područja, bez proizvodnje koja može negativno uticati na kvalitet životne sredine ili implicitno ugroziti njegove prirodne komponente.

Magistralni put Beograd-Kolašin-Bar čini ovo područje tranzitnim i veoma pogodnim za razvoj tranzitnog i izletničkog turizma.

Na osnovu detaljne analize svih parametara ovo zaštićeno područje zajedno sa širim masivom Bjelasice i Komova predstavlja generator održivog razvoja i pruža neograničene mogućnosti podizanje standarda i kvaliteta života stanovnika koji mu gravitiraju. Cilj je da u narednom periodu područje ostvari balans između socijalno-društvenih potreba sa jedne i očuvanja kvaliteta životne sredine sa druge strane.

2.2.3. Stanovništvo, demografija i naselja

Područje Parka administrativno prirpada opštinama Kolašin, Berane i Mojkovac, a zaštitna zona parka se proteže i na opštine Andrijevica i Bijelo polje.

Nema stalnih naselja, a naselja u okviru njegove zaštitne zone administrativno pripadaju Opštini Kolašin. Osim Rovačkog Trebaljeva, sva naselja bilježe pad broja stanovnika u odnosu na prethodni period (imeđu dva zvanična popisa). Ovdje se nalaze i naselja Bjelojevići i Selišta, koja su skupštinskim odlukama Mojkovca, odnosno Kolašina pripojena gradskim cjelinama, demografski su relativno stabilna i povoljne su starosne i polne strukture.

Mreža naselja zaštitne zone Parka ukazuje na činjenicu da se radi o malim naseljima, seoskog, razbijenog tipa, bez elemenata urbane strukture i osobenosti, kao i objekata privrede i društvenih servisa. Saobraćajno su međusobno nepovezana, što čini da sistem naselja ne funkcioniše kao jedna geografska cjelina. Putna povezanost većine naselja u zaštitnoj zoni je slaba, a veza naselja sa Parkom se ostvaruje ulazom iz putnog pravca Podgorica-Mojkovac, na lokalitetu Kraljevo kolo.

Tabela 8: Kretanje ukupnog stanovništva u periodu 2003-2011-okruženje Parka

OPŠTINA	2003	2011	Indeks 03/11
Andrijevica	5785	5071	-12,34
Bijelo polje	50284	46051	-8,42
Berane	35068	33970	-3,13
Kolašin	9949	8380	-15,77
Mojkovac	10066	8622	-14,35
Ukupno	111152	101094	-8,15

Specifičnu naseljsku strukturu u okviru samog Parka i zaštitne zone predstavljaju katuni. Ova naselja, s obzirom na karakter i način izgradnje (kolibe), imaju i etnografsku vrijednost.

Iz priloženog tabelarnog prikaza uočljiv je pad broja stanovnika u svim opštinama kojima Park administrativno pripada, ili se nalaze u njegovoj široj, zaštitnoj zoni. S obzirom na ukupne privredne i društvene tokove za očekivati je da i sledeći popis (planiran za 2021.godinu) pokaže dalji trend demografskog pada u svim opštinama i naseljima ove regije.

2.2.4. Privredne i društvene djelatnosti

Od privrednih djelatnosti koje se odvijaju na prostoru Parka poljoprivreda je najvažnija, sa akcentom na ekstenzivno stočarstvo. U poslednje vrijeme se ističe i ratarstvo, proizvodnja krompira i pratećih žitarica. Poljoprivreda je značajan oslonac i izvor prihoda, naročito u vrijeme stagnacije ostalih privrednih djelatnosti, prije svega proizvodnje i industrije.

Opština Kolašin je najrazvijenija opština Bjelasice sa turističkog aspekta, pa je i posebno značajna za razvoj turizma. U smještajnim objektima (hoteli, moteli, vile, apartmani, privatni smještaj), uglavnom na teritoriji opština Kolašin i Mojkovac, ima oko hiljadu ležajeva.

U široj zoni Parka locirani su ski centri Kolašin 1450 i Kolašin 1600.

Razvijene mreže biciklističkih i pješačkih staza, značajan su doprinos turističkoj ponudi ovog područja.

Park ostvaruje ekonomski prihode od naplate ulaznica, na ulaznom punktu Kraljevo kolo, zakupa restorana "Biogradsko jezero", prodajom suvenira i dr. Ulaznice čine najveći dio prihoda Parka. Kada je u pitanju korišćenje dobara, zbog specifičnosti ovog Parka u kojem je dominantna zaštitna funkcija, jedina aktivnost je sportski ribolov na Biogradskom jezeru. Ribolov je isključivo sezonskog karaktera i obavlja se od 1. maja do 21. juna.

Park je prepoznatljiv po izletničkom turizmu, ali se vremenom razvija i sportsko-rekreativni i zdravstveni turizam.

Na lokalitetu Kraljevo kolo izgrađen je savremeni Mobil-home (urađen u skladu sa preporukama ADAC vodiča), ali od kojeg u prethodnom periodu nije bilo očekivanih benefita, tako da je potrebna njegova adekvatnija promocija na međunarodnom tržištu.

Ponuda Parka se takođe ogleda u uspostavljanju prevoza turista na relaciji Kraljevo kolo-Biogradsko jezero. U narednom planskom periodu planira se izgradnja parking prostora čijim stavljanjem u funkciju će se stvoriti uslovi za zabranu kretanja motornih vozila na ovoj relaciji.

2.2.5. Javna infrastruktura

Područje parka karakteriše veoma dobra organizacija postojeće saobraćajne infrastrukture, odnosno željezničkih, magistralnih i regionalnih putnih pravaca. Činjenica da će završetkom izgradnje prve faze auto puta Bar-Boljare, Park biti udaljen svega 30 km od auto puta, što ga čini idealno pozicioniranim parkom za dolazak turista. Isto tako, skorim završetkom regionalnog puta Kolašin-Jezerine-Lubnica-Berane i udaljenost Parka od samo 20 km u odnosu na pomenuti regionalni put, činiće Park veoma pristupačnim za sjeveroistočni dio naše države, kao i zemlje u neposrednom okruženju.

U neposrednoj zoni Parka nalazi se više lokalnih puteva i putnih pravaca koji u narednom periodu zahtijevaju određenu sanaciju. Pored pomenutih lokalnih puteva i putnih pravaca, područje je pokriveno i čitavom mrežom lokalnih, šumskih puteva. U samom parku u solidnom stanju nalazi se put od lokaliteta Kraljevo kolo-Biogradsko jezero koji je asfaltiran i omogućava kvalitetnu konekciju sa užim jezgrom parka.

Magistralni put Bar-Podgorica-Kolašin-Beograd ovo područje čini tranzitnim i njegova je veza sa velikim emitivnim područjima sa crnogorskog primorja sa jedne i Srbije sa druge strane.

Željeznička pruga Beograd-Bar prolazi kroz park 12.5 km i čini Park pristupačnim i dobro povezanim sa ostalim djelovima države, pa i šire.

U užoj zoni parka izgrađene su male instalacije za obezbjeđivanje vode za postojeće turističke objekte na obali Biogradskog jezera. Tokom 2018. godine je kaptiran obližnji izvor na lokaciji

Ganovača. Katuni na obroncima planine Bjelasice snabdijevaju se uglavnom sa lokalnih vodoizvorišta.

Na cijelom ovom području, posmatrajući i njegovu zaštitnu zonu, nalaze se elektroenergetski objekti većine naponskih nivoa korišćenih u prenosnim i distributivnim mrežama. Najveći broj ovih objekata prolazi kroz zaštitnu zonu, a Park nije narušen izgradnjom elektroenergetskih objekata, izuzimajući manji sjeverozapadni dio (na potezu Podbišće - Kraljevo kolo) i djelimično jugoistočni dio (predio Zekove glave). Zona stroge zaštite parka je sačuvana od nadzemnih elektroenergetskih vodova, jer se napajanje postojećih sadržaja na Biogradskom jezeru vrši preko podzemnog, kablovskog voda.

Postojeća telekomunikaciona infrastruktura nije na potrebnom nivou, tako da u većem dijelu Parka nije moguće ostvariti neophodan nivo telekomunikacionih veza.

2.2.6. Turistička infrastruktura

Smještajni kapaciteti i restorani

Na Kraljevom kolu, na samom ulazu u Park, instaliran je prostor za mobil-home, dok se prostor za postavljanje šatora nalazi na obali Biogradskog jezera, u blizini objekta za zaposlene u Službi zaštite.

U Parku na obali Biogradskog jezera nalazi se 12 bungalova i restoran koji su dati u zakup privatnom preduzetniku. Bungalovi su kapaciteta 32 ležaja raspoređenih u 4 dvokrevetna i 8 trokrevetnih bungalova. Površina jednog bungalova sa tarasnim dijelom iznosi 12m².

Na katunima Dolovi, Laništa, Goleš, Vranjak, Kurikuće i Reljine nalaze se smještajni kapaciteti tipa eko sela, namjenjeni za višednevni smještaj posjetilaca, koji su u vlasništvu privatnih preduzetnika.

Kontrolno-naplatni punktovi

U Parku postoji jedan uređeni kontrolno-naplatni punkt na Kraljevom kolu. U narednom planskom periodu neophodno je izgraditi još dva kontrolno-naplatna punkta i to na Vranjku i u Suvodolu, kako bi se efikasnije vršila kontrola ulaska u Park i naplata ulaznica.

Sistem pješačkih i biciklističkih staza

Kroz nacionalni park pruža se transverzala „Planinama Crne Gore“ - CT 1. To je međunarodni pješački put koji prelazi preko teritorije Crne Gore kao budući nastavak evropske transverzale „Long distance trial E – 6“. Transverzala ulazi u širu zonu Nacionalnog parka kod katuna Vranjak i nastavlja kolskim putem, prolazeći ispod vrhova Troglava i Zekova glava i izvora Biogradske rijeke. Dalje se pruža travnatim grebenom i izlazi na najveći vrh Bjelasice - Crnu Glavu. Transverzala dalje produžava u pravcu sjeverozapada ka prevoju Svatovsko groblje. Sa prevoja Svatovsko groblje u pravcu zapada markirana je pristupna staza koja vodi do vidikovca Bendovac. Od Svatovskog groblja, transverzala vodi ka istoku, ispod vrha Žuber, nastavlja u pravcu Velikog Šiškog jezera. Sa Šiškog jezera, transverzala izlazi iz uže zone Nacionalnog parka i penje se dalje u pravcu sjevera.

Pješačke staze u Parku oslonjene su na Transverzalu i uglavnom su markirane i opremljene smjerokazima.

Shodno PPPN „NP Biogradska gora“ u narednom planskom periodu neophodno je razviti planinarsko-pješačke staze na prvcima:

- Vranjak - Troglava - Jaganjčarske Rupe - Pešića jezero – Zekova glava;
- Suvodo - Šiško jezero - Svatovsko groblje - Dolovi;

- Suvodo - Ševarine - Malo Šiško jezero;
- Suvodo - Ursulovac - Pešića jezero;
- Suvodo - Šiško jezero - Marinkovac

Takođe neophodno je definisati i urediti već postojeće pješačke staze.

Ne postoje organizovane i obilježene biciklističke staze, već se dijelom koriste kolske i pješačke planinske staze. S tim u vezi, a radi unapređivanja turističke ponude neophodno je formirati staze za planinski biciklizam, sa odgovarajućim odmorišnim mobilijarom.

Vidikovci

U Parku postoji veliki broj vidikovaca (Lumer, Međedak, Zekova glava, Crna glava, Razvršje), bez odgovarajućeg mobilijara. Najatraktivniji je uređeni vidikovac Bendovac sa kojeg se pruža pogled na prašumu i Biogradsko jezero. Planom se predviđa opremanje vidikovaca sigurnosnim ogradama, kao i informativnim i odmorišnim mobilijarom.

Ostala turistička infrastruktura

U blizini Centra za posjetioce nalazi se objekat suvenirnice i recepcije, kao i spremište za drvene čamce i kajake.

U mjestu Lazovi nalazi se osmatračnica visine 20 m, kapaciteta i nosivosti 15 osoba. Sa njene platforme se pruža pogled na prašumu. Usljed nepovoljnih vremenskih uslova, u ranijem periodu, osmatračnica je znatno oštećena, te je Planom predviđena njeni rekonstrukcija i ponovno stavljanje u funkciju.

Planom je predviđena i adaptacija postojećeg objekta na Kraljevom kolu u funkciji posjetilaca, kao i rekonstrukcija i ponovno stavljanje u funkciju zgrade objekta mrijestilišta na obali Biogradskog jezera.

2.2.7. Informativni i edukativni sadržaji za posjetioce

Centri za posjetioce i Edukativni centar

Park raspolaže Centrom za posjetioce, na obali Biogradskog jezera. Centar je opremljen interaktivnom prezentacijom i eksponatima koji predstavljaju prirodne i kulturne vrijednosti Parka. Prilikom opremanja i planiranja osmišljen je i prostor u kojem se održavaju predavanja i prezentacije. U Centru se dešava prvi kontakt posjetilaca sa nacionalnim parkom, tu posjetioc mogu dobiti informacije o prirodnim i kulturnim vrijednostima, kao i mogućnostima aktivnog odmora u ovom zaštićenom području.

U Upravnoj zgradi nacionalnog parka u Kolašinu, nalazi se Edukativni centar opremljen informativnim i interaktivnim mobilijarom. Edukativni centar je posvećen divljem svijetu nacionalnog parka sa akcentom na biologiju i ekologiju medvjeda. U Centru se prikazuju filmovi o prirodnim vrijednostima Parka, kao i video snimci divljeg svijeta sa fotokamera koje su postavljene na hranilištu medvjeda.

Edukativne i tematske staze

U Parku postoji jedna edukativna i jedna tematska staza.

Edukativna staza oko Biogradskog jezera dužine 3,3 km najposjećenija je i najpoznatija staza. Vodi obodom Biogradskog jezera, kroz bukovo-jelovu šumu i ušće Biogradske rijeke. Na stazi postoji 6 stanica, opremljenih interaktivnim mobilijarom, koje pružaju informacije o flori i fauni ovog područja.

Tematska staza „Ljeto u katunu-odakle dolaze naši tradicionalni proizvodi, vodi do vidikovca Bendovac i panoramskog doživljaja Biogradskog jezera i katuna Dolovi Lalevića. Staza je opremljena sa 6 edukativnih tabli.

Sistem informativnih i edukativnih tabli

Informativne i edukativne table nalaze se na Kraljevom kolu, obali Biogradskog jezera i edukativnoj i tematskoj stazi. U narednom planskom periodu neophodno je postavljanje najavnih, informativnih i edukativnih tabli na širem području Parka.

Edukacija

Edukacija je usmjerenja prema svim korisnicima (školskoj populaciji, posjetiocima i lokalnom stanovništvu) kroz organizovanje edukativnih i tematskih radionica, stručnih predavanja, edukativnih šetnji i obilježavanje značajnih ekoloških datuma. U Parku se sprovodi edukativni program koji je namjenjen osnovnoškolskoj populaciji „Obradujmo prirodu“, koji je uspostavljen 2016. godine.

Osnovne informacije o Parku, njegovim prirodnim i kulturnim vrijednostima i turističkoj ponudi dostupne su posjetiocima putem informativnih i edukativnih tabli, promotivnom materijalu, veb sajtu Nacionalnih parkova Crne Gore www.nacionalniparkovi.me, kao i na mobilnoj aplikaciji.

2.3. SARADNJA SA I DOMAĆIM I MEĐUNARODnim ORGANIZACIJAMA

2.3.1. Saradnja sa domaćim organizacijama i lokalnim zajednicama

U prethodnom planskom periodu ostvaren je vidljiv napredak u svim segmentima saradnje sa domaćim institucijama i organizacijama. Isti je mjerljiv sa vrlo jasnim indikatorima po svim aspektima. Osim pojedinačnih i konkretnih oblika saradnje, isto je u najvećoj mjeri doprinio rad Socio-ekonomskog savjeta za NP Biogradska gora. Shodno svim mjerljivim parametrima može se konstatovati da je u prethodnom periodu:

- Ostvaren zavidan nivo saradnje sa svim lokalnim samopuravama kojima Park administrativno pripada ili se nalaze u njegovoј široj zaštitnoj zoni
- Ostvaren je zavidan nivo zajedničkih aktivnosti sa lokalnim turističkim organizacijama i NTO Crne Gore i Park je u prethodnom periodu promovisan na važnim međunarodnim berzama i sajmovima turizma
- Ostvarena je saradnja sa brojnim nevladinim organizacijama iz domena zaštite prirode (najbolji primjer te saradnje je da se uz podršku asocijacije "Parkovi Dinarida" na području Parka sprovodi monitoring mrkog medvjeda)
- Ostvarena je saradnja sa lokalnim NVO sa područja opština Kolašin, Mojkovac i Berane
- Javno preduzeće i nacionalni park su shodno svojim i zakonskim mogućnostima pomagale lokalnom stanovništvu kroz različite modalitete pomoći.

2.3.2. Saradnja sa međunarodnim i regionalnim organizacijama

NP Biogradska gora je u prethodnom planskom periodu ušao u završnu fazu pripreme za nominaciju za listu Svjetske prirodne i kulturne baštine UNESCO-a u okviru serijske nominacije evropskih bukovih šuma, što bi dalje omogućilo priključenje multinacionalnoj nominaciji bukovih prašuma i izvornih šuma Karpati i ostalih regija Evrope.

U proteklom periodu ostvarena je saradnja sa nacionalnim parkovima iz Regiona (NP Krka-Hrvatska, NP Plitvice-Hrvatska, Park Jasen-Sjeverna Makedonija).

Potpisane su dvije Povelje o bratimljenju, sa NP Švarcvald (Njemačka) i NP Una (Bosna i Hercegovina). Potpisivanjem Povelje o bratimljenju NP Biogradska gora sa NP Una, ova dva zaštićena područja imajuće priliku da sarađuju i razmjenjuju iskustva i najbolje prakse iz oblasti zaštite prirode i turističkih ponuda zasnovanih na održivom razvoju.

Mreža zaštićenih područja Dinarida, koju čine i JPNPCG, potpisale su Memorandum o saradnji povodom implemenatacije regionalnog projekta „Posmatranje medvjeda“. Projekat je predstavljaо zajedničku inicijativu NP Biogradska gora i NP Tara, a u okviru regionalnog projekta koji su realizovale Svjetska organizacija za zaštitu prirode WWF Adria i "Parkovi Dinarida - mreža zaštićenih područja Dinarida." Kao završna faza ovog projekta otvoren je edukativni kutak u prostorijama upravne zgrade Parka.

U saradnji sa Upravom za javne radove, Privrednom komorom Crne Gore, a u sklopu projekta „Razvoj niskokarbonskog turizma u Crnoj Gori“ čiji je implementator UNDP, JPNPCG nabavilo je dva turistička voza za organizovani prevoz turista od ulaza Kraljevo kolo do Biogradskog jezera, a u cilju smanjenja pritiska na NP, naročito redukcije karbonskog otiska.

Pored navedenog, realizovani su i projekti sa fokusom na edukativni karakter. Edukacija kroz ovakve projekte omogućavala je mlađoj populaciji da uče o važnosti prirode i da se u ranom dobu aktivno uključe u procese njene zaštite.

U narednom planskom periodu unaprijeđiće se saradnja sa nacionalnim parkovima evropskih zemalja, kao i saradnja na regionalnom nivou. Pored uobičajenih oblika saradnje i razmjene iskustava insistiraće se na zajedničkom prijavljivanju ka evropskim fondovima za prekograničnu saradnju, a sve u cilju zaštite, razvoja i očuvanja, monitoringa rijetkih, konzervacije zaštićenih biljnih i životinjskih vrsta i staništa, edukacije, istraživanja, promotivnih aktivnosti i unapređenja infrastrukture Parka.

2.4. ZONIRANJE NP BIOGRADSKA GORA

Prostornim planom posebne namjene za NP Biogradska gora dati su režimi korišćenja i uređenja prostora i izvršeno je zoniranje, na osnovu koga se ostvaruje zaštita prirodnih vrijednosti uz optimalno korišćenje i funkcionisanje prostora Parka. Planiranje i organizacija prostora Parka i njegove zaštitne zone uslovljeno je zatećenim stanjem i ranije stvorenim odnosima. Zato su razvoj aktivnosti i funkcija koje se planiraju na ovom području, uz istovremeno ostvarivanje zaštite njegovih prirodnih vrijednosti, definisani opredjeljenjem prostora za određene namjene kroz Plan zona.

Zona I stepena zaštite – stroga zaštita, obuhvata predio izvorne, stabilne prirodne sredine, sa izuzetnim svojstvima i univerzalnim značenjem, te izvanrednim ambijentalnim i pejzažnim vrijednostima. To je prašumski rezervat, u slivu Biogradske rijeke, Biogradskog jezera i Jezerštice, koji je kao temeljni fenomen nacionalnog parka, dobio status strogo zaštićene zone. Granica prašumskog rezervata dijelom se poklapa sa granicama Parka, dijelom sa vododjelnicama pomenutog sliva i Tare, a na najvećem dijelu slijedi gornju granicu šumske vegetacije rezervata, jasno prepoznatljivu u odnosu na susjedne pašnjačke površine. Osnovni cilj zaštite u ovoj zoni je održavanje postojećih ekoloških procesa u neizmijenjenom stanju i očuvanje genetskog fonda. Zona ima namjenu naučnog istraživanja i edukacije. Ove aktivnosti mogu se izvoditi po jedinstvenom planu i godišnjim programima za teritoriju Parka, i uz posebne dozvole.

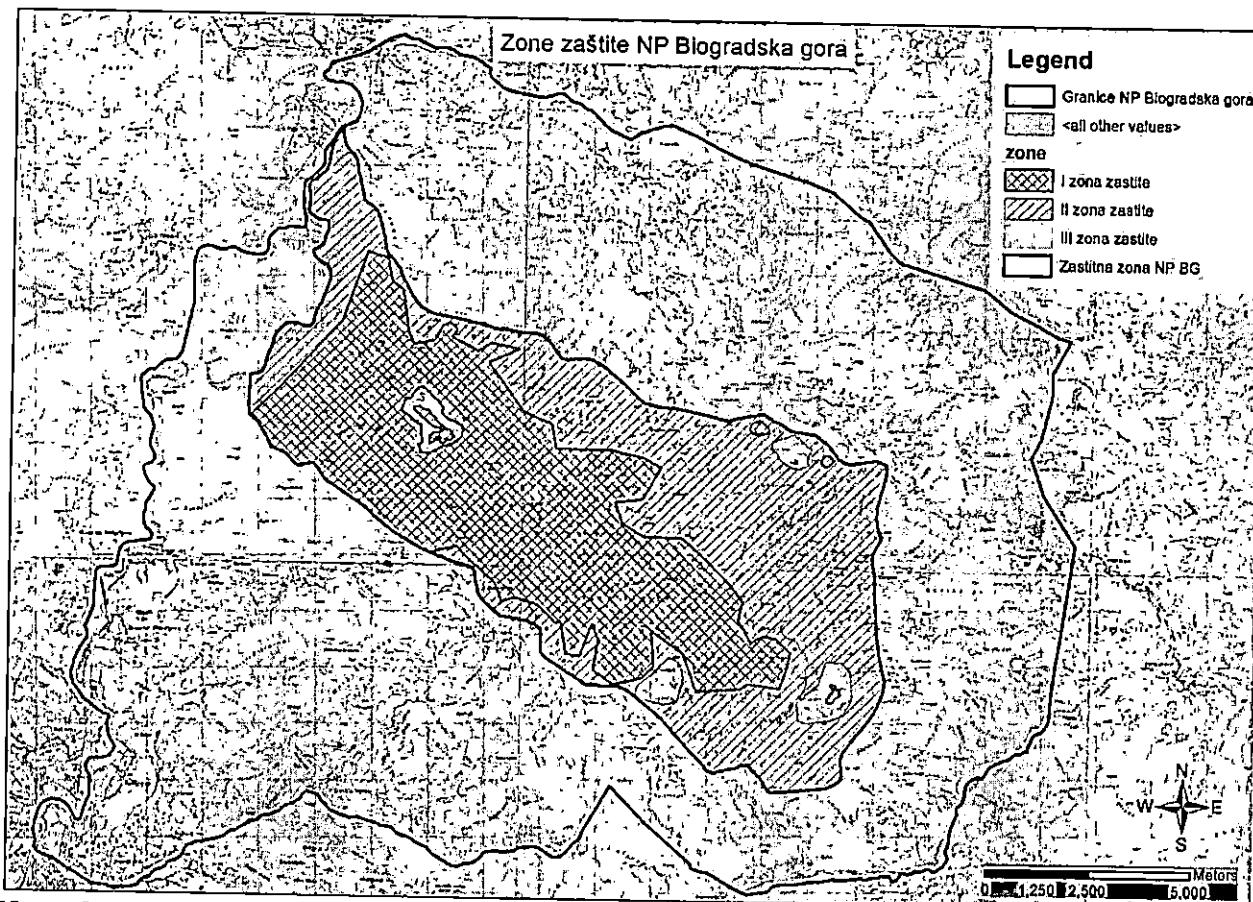
Neorganizovan pristup turista i kretanje kroz rezervat nijesu dozvoljeni, kao ni izgradnja i unošenje bilo kakvih promjena u prirodi i iskorišćavanje bilo kog prirodnog izvora. Na Biogradskom jezeru, kao glavnom rekreativnom lokalitetu zone, predviđaju se šetnje po utvrđenim stazama, plivanje, veslanje i sportski ribolov.

U zoni su zabranjene sve aktivnosti koje bi mogle da ometaju prirodni razvoj i autohtonost njenih prirodnih vrijednosti, a posebno: unošenje alohtonih biljnih i životinjskih vrsta (u kojem smislu će se odstraniti jelen, kao alohtonu vrstu); branje, sakupljanje i uništavanje biljaka i gljiva, izuzev za naučne svrhe uz specijalnu dozvolu nadležnog organa; sječa stabala i grana drveća i žbunja, uklanjanje vjetroizvala, vjetrolomova, šušnja, zemlje, kamena i drugih materijala; ispaša stoke, uznemiravanje, hvatanje ili ubijanje životinja izuzev za naučne svrhe, uz specijalnu dozvolu nadležnog organa, a na osnovu mišljenja organa državne uprave; upotreba bilo kakvih hemijskih sredstava (otrova i đubriva); loženje vatre i dr.

Zona II stepena zaštite - aktivna zaštita obuhvata predjele izmjenjene, relativno stabilne prirodne sredine, sa karakteristikama od značaja za šire regionalno područje, te velikim vrijednostima predstavljenim raznovrsnim ambijentima i specifičnim pejzažom planinskih prostora. Ovoj zoni pripadaju svi predjeli Parka van prašumskog rezervata, odnosno prostrane travnate površine visokoplaninskih pašnjaka, sa velikim brojem rijetkih i endemičnih florističkih elemenata, zaštićene šibljake bora krivulja na gornjoj granici šumske vegetacije, zaštićene prirodne šume u dolini Tare i na padinama okrenutim ka dolinama Jelovice i Suvodola, lednička jezera, cirkovi i valovi, planinski vrhovi visoki preko 2000 mnv i druge geomorfološke tvorevine, te veći broj staništa rijetke i endemične faune. Zona povezuje sve prirodne znamenitosti i rijetkosti prostora Parka u jedinstvenu cjelinu, služeći pri tom i kao glavna zaštita prašumskog rezervata od spoljnih uticaja, s obzirom da obuhvata značajan dio površine sliva Biogradske rijeke.

Ovdje su dozvoljene: naučno-istraživačke i edukativne aktivnosti; sportsko-rekreativne i turističke aktivnosti u slobodnom prostoru koji sa stanovišta fizičkih i klimatskih odlika posebno pogoduje aktivnostima sportsko-rekreativnog skijanja, uz strogo kontrolisano korišćenje prirode; u ograničenoj mjeri aktivnosti stočarstva. Turistička izgradnja predviđa se na Kraljevom kolu, gdje će se uz smještajne kapacitete formirati i glavni prijemni, informativni centar nacionalnog parka. Takođe, predviđa se revitalizacija katuna Dolovi, Rupe Ravanjske, Šiška i Pešića Rupe i njihova ponuda u turističke svrhe.

Aktivnosti koje mogu dovesti do narušavanja pejzažno-ambijentalnih karakteristika ili promjena ravnoteže ekosistema zone su zabranjene, a posebno: unošenje alohtonih biljnih vrsta; meliorisanje planinskih pašnjaka i livada, njihovo razoravanje i podizanje vještačkih travnjaka; branje, sakupljanje, korišćenje i uništavanje stroga zaštićenih kao i ugroženih biljnih vrsta i gljiva, izuzev za potrebe naučnih istraživanja uz posebnu dozvolu nadležnog organa; branje, sakupljanje i korišćenje nezaštićenih biljaka i gljiva u mjeri u kojoj se može ugroziti brojnost populacije; unošenje alohtonih životinjskih vrsta koje slobodno žive, kao i porobljavanje jezera i vodotoka, ubijanje ili sakupljanje bilo koje vrste faune, izuzev za potrebe naučnih istraživanja, uz posebnu dozvolu nadležnog organa; upotreba vještačkih đubriva i drugih hemijskih sredstava.

Mapa 3: Granice i režimi zaštite u NP Biogradska gora

Zona III stepena zaštite - održivo korišćenje U okviru I i II zone zaštite, formirana je III zona zaštite na uskim prostorima gdje već postoji izgrađena struktura (zona pored Biogradskog jezera i postojeća katunska naselja). U ovoj zoni se predviđa rekonstrukcija i revitalizacija postojećih kapaciteta koji ne zadovoljavaju savremene standarde.

Uzimajući u obzir predviđenu izgradnju rekreaciono-sportskih, turističkih i drugih sadržaja, kao i zadovoljavanje potreba lokalnog stanovništva ogrevnim drvetom, vršiće se isključivo prebirna sjeća u cilju održavanja naprekinitog šumskog sklopa i očuvanja prirodnih šumskih ekosistema.

Zaštitna zona

Zaštitna zona obuhvata predjele izmjenjene izvorne, srednje stabilne prirodne sredine, sa karakteristikama od interesa za područje Bjelasice, ali i značajnim ambijentalno-pejzažnim i estetskim vrijednostima prostora od posebnog značaja za područje Parka.

Zona ima funkciju zaštite Parka, a u njoj se posebno štite pejzažno-ambijentalne i estetske vrijednosti. Naselja u okviru ove zone su funkcionalno povezana sa okolnim poljoprivrednim površinama i njihov razvoj će se odvijati u okviru već angažovanih površina, u stilu tradicionalne arhitekture sa upotrebom autohtonih materijala. Postojeće osnovne djelatnosti su zemljoradnja i stočarstvo, koje se moraju odvijati prema zahtjevima očuvanja i zaštite prirode od degradacije i transformacije agrarnog pejzaža. U ovoj zoni se predviđa turističko-ugostiteljska izgradnja, u objektima osnovnog i komplementarnog smještaja.

2.5. UPRAVLJANJE I SPROVOĐENJE MJERA ZAŠTITE

Koncepcija upravljanja prirodnim resursima nacionalnih parkova temelji se na potrebi zaštite, uređenja i korišćenja resursa, na način da se ne ugrozi ekološka ravnoteža postojećih ekosistema. S tim u vezi, na prostoru Parka dozvoljene su samo one aktivnosti koje ne ugrožavaju izvornost biljnog i životinjskog svijeta i vegetacije, te njegove hidrografske, geomorfološke i pejzažne vrijednosti.

Zaštita biodiverziteta ogleda se u očuvanju visokog specijskog i ekosistemskog diverziteta. U nedostatku novijih naučno-istraživačkih podataka o stanju populacija pojedinih značajnih biljnih vrsta, zajednica i staništa, i još uvijek nezavršenom procesu proglašenja značajnih habitatata na osnovu evropske Direktive o staništima (Natura 2000), kojim bi se sprovele konkretnе upravljačke mjere, rad stručne službe biće i dalje usmjerен ka sticanju novih saznanja neophodnih u implementaciji mera zaštite. Prioritet imaju nacionalno značajne vrste, osjetljive vrste flore i faune po IUCN kategorizaciji, ranjivi ekosistemi i identifikovani habitati po osnovu Bernske konvencije i EU Habitat direktive.

Neophodna mera zaštite u sistemu upravljanja zaštićenim dobrima je rad sa javnošću, odnosno podizanje svijesti o značaju očuvanja i održivog korišćenja prirodnih resursa i vrijednosti biodiverziteta.

2.5.1. Upravljanje prirodnim resursima

Shodno Zakonu o zaštiti prirode i Zakonu o procjeni uticaja na životnu sredinu, JPNPCG participira davanjem mišljenja na radnje, aktivnosti i djelatnosti, kao i davanjem mišljenja na procjene uticaja i strateške procjene uticaja na planirane projekte na području nacionalnog parka, kako prema Agenciji za zaštitu prirode i životne sredine, tako i prema opštinama koje gravitiraju ka području Parka.

Korišćenje zemljišta u nacionalnom parku zahtjeva oprezno sprovođenje svih mera zaštite bez obzira na karakter vlasništva. Određivanje namjene površina zemljišta mora biti usaglašeno sa režimom zaštite prirodnih područja.

Razvoj održivih vidova turizma uslovjava neophodnost organizacije korišćenja prostora na održivi način. Pored opštih zahtjeva zaštite životne sredine, neophodno je očuvati funkcionalnu cjelovitost prirodnih procesa u okviru zaštićenog prostora. Upravljanje između ostalog ima za cilj i održavanje tradicionalnih antropogenih ekosistema, održivo upravljanje njima, kao i očuvanje materijalne i nematerijalne kulturne baštine.

Na osnovu Programa objekata privremenog karaktera za područje NP Biogradska gora koji donosi resorno ministarstvo, dati su uslovi za korišćenje prostora (zemljišta) za izgradnju i postavljanje privremenih objekata u skladu sa režimima, kriterijumima, smjernicama i namjenama površina. Program se donosi na period od pet godina, a cilj Programa je zaštita prirodne baštine, pejzaža i kulturnih dobara koje čine izuzetne vrijednosti. Ovim Programom se utvrđuju i određuju pravila kojima se identificuju područja/lokacije (zone) sa načinom korišćenja lokacija i načinom postavljanja objekata privremenog karaktera. Program sadrži lokacije (zone) i smjernice sa urbanističkim uslovima za postavljanje privremenih objekata.

U cilju zaštite prostora od formiranja nelegalnih odlagališta otpada na području Parka, preduzete su mjeru koje su implementirane kroz Strateška dokumenta koja se tiču upravljanja otpadom -

Državni plan upravljanja otpadom i lokalni planovi za upravljanje komunalnim i neopasnim građevinskim otpadom, kao i kroz Zakon o upravljanju otpadom i Zakon o komunalnim djelatnostima.

Upravljanje šumama

Upravljanje šumama u nacionalnom parkovima se razlikuje od upravljanja šumama u dijelu šuma koje su namijenjene održivom gazdovanju i korišćenju. Šumama u NP se upravlja šire, obuhvatnije, sa višestrukim ciljevima, sa manjim obimom radova, ali sa većom lepezom poslova i zadataka. U tom cilju sprovodi se *integralna zaštita šuma*, odnosno skup mjera i radnji koje se preduzimaju u cilju otkrivanja i sprečavanja nastajanja bolesti, kao i ublažavanja i otklanjanja posljedica šteta koje mogu ugroziti ili potpuno uništiti šumske ekosisteme. Osnovne aktivnosti koje se sprovode su sanitарne mjere, monitoring i uzgojne mjere i to sa unaprijed definisanim ciljevima za ostvarivanje namjene šumskih kompleksa. Sve mjere i aktivnosti ne smiju da naruše prirodan tok razvoja šumskih ekosistema i moraju da osiguraju očuvanje raznovrsnost biodiverziteta.

Imajući u vidu da najveći prostor Parka zauzima prašumski rezervat Biogradska gora, površina na kojima se sprovode aktivne mjere zaštite veoma mala.

Šume prašumskog rezervata – Prašumski rezervat zahvata površinu od preko 2000 ha i nalazi se u slivu Biogradske rijeke, Biogradskog jezera i rijeke Jezerštice. U rezervatu se primjenjuje poseban režim zaštite, koji ima karakter stroge zaštite prirodne sredine. Karakteristike ovog šumskog ekosistema su raznovrsnost i mješovitost vrsta šumskog drveća, spontanost svih razvojnih faza, stabla velike starosti i gorostanskih dimenzija, brojne izvale, suva stabla ("na nogama") i u mnogim djelovima skoro neprohodnost. Aktivnosti koje se sprovode na ovom prostoru su ograničene isključivo na naučno-istraživačku funkciju i monitoring posebno definisanih indikatora.

Sve šume van prašumskog rezervata nalaze se u II stepenu zaštite. U ovoj zoni nalaze se šumski kompleksi u dolini Suvodola, Gnionika u dolini Tare i zajednica bora krivulja na gornjoj granici šumske vegetacije. Ovdje su dozvoljene samo sanitарne mjere nije u ograničenom obimu, izvlačenje izvala i vjetroloma i liječenje oboljelih vrsta i/ili jedinki. Takođe se dozvoljava i sakupljanje šumskih i drugih plodova, kao i onih vrsta ljekovitog bilja koje brzo regenerišu.

Šumski kompleks "SUVODO"- Ovaj šumski kompleks nalazi se u sjevero-istočnom dijelu Parka u slivu rijeke Bistrice. Površina šuma u ovom kompleksu iznosi 298 ha. Nalaze se na nadmorskoj visini od 1500 do 2130m, na pretežno sjevernim eksponiranjima. Za ovaj šumski kompleks karakteristične su:

- Šume subalpske bukve (od 1650 do 1900 mnv), čija površina iznosi 102,55ha. Nalaze se ispod pojasa bora krivulja, ili predstavljaju gornji pojaz šumske vegetacije. Zdravstveno stanje ovih šuma je loše i na najvećem broju stabala zapazene su tzv "rak rane".
- Šumska zajednica bora krivulja, *Pinus mugo* (od 1900 do 2130mnv) - pokriva površinu od 64ha i prostire se na sjevernim padinama Crne glave (2139 mnv), oko Ursulovačkog jezera se javlja sa jelom, a grupično ili pojedinačno i na drugim lokalitetima. Kao sastojina, bor krivulj je zaštićen, pa je njegova sječa i spaljivanje zabranjeno. Neposredno na jednoj maloj površini javlja se i molika (*Pinus peuce*), koja se spontano širi na područja koja nijesu obrasla drugim šumskim vrstama (na progalamu i ogoljelim područjima).

Šumski kompleks „GNIONIK“- nalazi se na desnoj obali rijeke Tare, od granice opština Kolašin i Mojkovac do ušća Bjelojevićke rijeke u Taru. Ovaj kompleks čine mješovite šume bukve, graba i

drugih lišćara. U manjem obimu ovom kompleksu pripada i zajednica planinskih šuma bukve. Ukupna površina pod šumama u ovom kompleksu iznosi 107,80 ha. Određeni problemi u ovoj zoni su nastali usled izgradnje železničke pruge i pojava erozije na dijelu šumskih zemljišta kao posljedica šumskih sječa u prošlosti.

Šume u privatnoj svojini su najzastupljenija oko naseljenih mjesta, sela i katuna, kao što su Dolovi, Suvodo, Šiška, Bjelojevići, Rupe Ravanjske, Vranjak i dr.

Upravljanje šumama u privatnoj svojini ne razlikuje se u odnosu na upravljanje šumama u državnoj svojini. Zabранa korišćenja šuma u privatnoj svojini je regulisana zakonskom i prostorno-planskom regulativnom, a odobravanje njihovog korišćenja se sprovodi kroz Plan gazdovanja šumama u privatnoj svojini.

Fauna

Kada je u pitanju ihtiofauna, važno je napomenuti da je novim zakonodavstvom (Zakon o slatkovodnom ribarstvu i akvakulturi i odgovarajući podzakonski akti) definisan način korišćenja, zaštita, očuvanje i stavljanje na tržište riba i drugih vodenih organizama na slatkim vodama. Ovaj zakon, zajedno sa Naredbom o ribolovnim zabranima, lovostaju i minimalnim veličinama riba i drugih vodenih organizmima ispod kojih je zabranjen ulov, predstavlja dobru osnovu za kvalitetnije upravljanje ihtiofaunom, ali i ukupnim biodiverzitetom slatkovodnih ekosistema.

Jedan od načina upravljanja i sprovođenja mjera zaštite jeste davanje stručnih mišljenja i učešća u komisijama za planirane projekte u Parku. Glavni cilj ovih mišljenja i komisija jeste da se utvrđuju, opisuju i vrednuju, u svakom pojedinačnom slučaju, mogući direktni i indirektni uticaji planiranog projekta na životnu sredinu i uzajamno djelovanje svih njenih činilaca, kao i utvrđivanje i predlaganje mjera, kojima se štetni uticaji mogu spriječiti, smanjiti ili otkloniti, imajući u vidu izvodljivost tih projekata.

Kada je u pitanju aktivna kontrola pritisaka na faunu, potrebno je naglasiti da je lov u ovom Parku, kao i u svim ostalim nacionalnim parkovima u Crnoj Gori zabranjen tokom cijele godine. U praksi, dozvoljava se samo sanitarni odstrijel oboljelih jedinki.

2.5.2. Upravljanje posjetiocima

Shodno Pravilniku o unutrašnjem redu, u parku se mogu vršiti turističke i sportsko-rekreativne aktivnosti, koje po karakteru, obimu i načinu sprovođenja ne narušavaju prirodne i radom stvorene vrijednosti, a u skladu sa posebnim režimima zaštite i korišćenja po zonama i graničnim kapacitetima, koji su utvrđeni Prostornim planom posebne namjene za NP Biogradska gora.

U zoni prašumskog rezervata aktivnosti naučnih istraživanja i istraživačke edukacije odvijaju se po posebnim programima i pravilima ponašanja, pretežno tokom ljetnjeg perioda. Neorganizovan pristup turista i kretanje kroz rezervat nisu dozvoljeni. Organizovane turističke posjete podrazumijevaju samo aktivnosti perceptivnog karaktera. Ovdje je potrebno zasnovati efikasan sistem upravljanja posjetiocima da bi se kontrolisala njihova brojnost i aktivnost, na način da se minimizuju negativni uticaji na životnu sredinu. Na Biogradskom jezeru, kao glavnom rekreativnom lokalitetu zone, predviđene su šetnje po utvrđenim stazama, plivanje, veslanje i sportski ribolov.

U zoni II stepena zaštite, izvan prašumskog rezervata, turistička posjeta odvija se po strogo utvrđenim pješačkim i kolskim stazama, sa kontrolisanim brojem posjetilaca, pri čemu se od sportsko-rekreativnih aktivnosti predviđaju, kao uobičajene, pješačenje i "foto-safari"; staze za

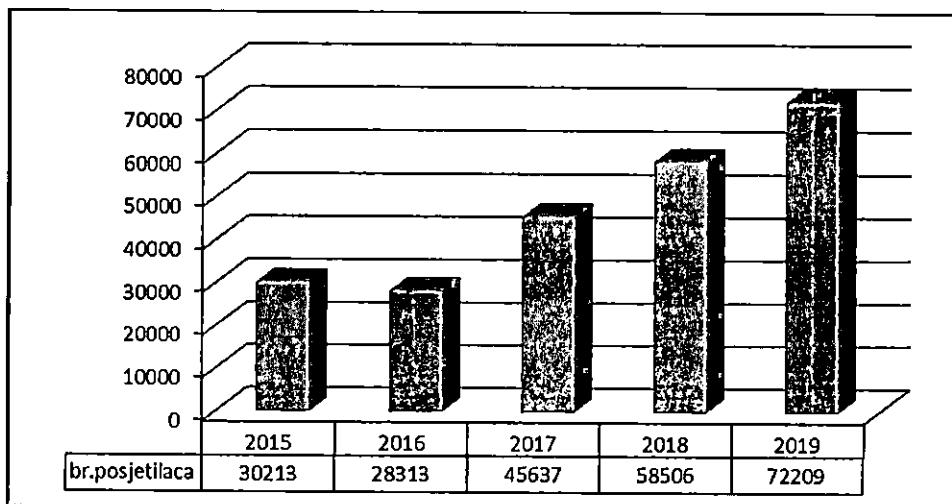
šetanje moraju biti vođene tako da ne naruše prirodne i estetske vrijednosti prostora, posebno na dionicama koje prolaze veoma osjetljivim travnim površinama pašnjaka.

Posjetioci koji dolaze u Park prolaze kroz ulazni punkt na Kraljevom kolu, Vranjku i Suvodolu, a njihovo kretanje dozvoljeno je samo na područjima i stazama koje su označene i namijenjene razgledanju i posjećivanju. Najviše posjetilaca dolazi u Park kroz ulazni punkt – Kraljevo kolo.

U pružanju usluga dominantan je izletnički turizam, organizovan u vidu jednodnevnih tura koje uključuju šetnju oko Biogradskog jezera i upoznavanje prirodnih vrijednosti parka. Osim izletničkog turizma, u manjem obimu prisutni su i drugi vidovi turizma: pješačenje, biciklizam, vožnja čamcem po Biogradskom jezeru, sportski ribolov i sl.

Radi bolje pristupačnosti, razvijen je sistem informativnih tabli koje upućuju i informišu posjetioce o prirodnim i kulturnim vrijednostima i turističkim ponudama. Sistem pješačkih i biciklističkih staza obilježen je standardnom signalizacijom i markacijom.

Park posjećuju grupe organizovane preko turističkih agencija, turoperatera, individualno, organizovane studijske posjete i đačke ekskurzije. Veći broj posjetilaca spada u grupu stranih. Najveći broj posjetilaca je u periodu od juna do oktobra.

Grafik 1: Broj posjetilaca u periodu 2015-2019. godina

Najbrojnije grupe posjetilaca su turisti i planinari. Veći broj posjetilaca spada u grupu stranih, pa će se u budućem planskom periodu pažnja usmjeriti na domaćeg gosta, osmišljavanjem organizovanih programa obilazaka, naročito u pred i post sezoni, kao i osmišljavanjem i realizacijom različitih manifestacija i događaja.

NP Biogradska gora, predstavlja specifičnu turističku destinaciju, u kojem, u skladu sa ciljevima zaštite treba unaprijediti turističku infrastrukturu, sistem kretanja i aktivnosti posjetilaca, te podići kvalitet doživljaja ovog prostora za posjetioce. S tim u vezi, u narednom planskom periodu radiće se na unaprijeđivanju i razvoju postojećih (pješačenje, biciklizam, kajakarenje, sportski ribolov, posmatranje medvjeda, edukacijski turizam) i kreiranju novih turističkih proizvoda (posmatranje ptica, posmatranje životinja, kulturne i prirodne rute i sl.). Razvoj navedenih proizvoda zahtijeva kontinuirano unaprijeđivanje turističke infrastrukture. Takođe, u funkciji turističke ponude biće uspostavljene ture turističkim vozovima na relaciji Kraljevo kolo – Biogradsko jezero, koji su opremljeni audio prezentacijom.

2.5.3. Fizička zaštita

U prethodnom planskom periodu Služba fizičke zaštite je u značajnoj mjeri ojačala svoje organizaciono-tehničke kapacitete, nabavkom nove opreme, vozila i dodatnom obukom u policijskoj akademiji u Danilovgradu, gdje je jedan broj pripadnika shodno Zakonu o zaštiti lica i imovine stekao licencu za obavljanje poslova nadzornika.

Shodno svojim zakonskim ovlašćenjima služba je adekvatno štitila prostor Parka od svih oblika devastacije i u skladu sa svojim ingerencijama podnosiла prijave za nezakoniti lov, sjeću šume i drugih protiv-pravnih aktivnosti. U proteklom petogodišnjem periodu unaprijeđena je saradnja sa policijom, što je rezultiralo koordinacijom zajedničkih akcija na prostoru Parka.

Nadzornici Parka su aktivno učestvovali u realizaciji različitih programskih aktivnosti kao što su doznaka otprema i prijem šume, rad na kontrolno-naplatnim punktovima i pružanje informacija posjetiocima o prirodnim i radom stvorenih vrijednosti Parka. i priprema turističke sezone.

2.5.4. Stručna zaštita

Stručna zaštita prirodnih vrijednosti NP ogleda se u radu stručnih saradnika iz Službe za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, na osnovu svojih istraživanja i koristeći rezultate istraživanja dobijenih od referentnih institucija koje su prema Zakonu o zaštiti prirode nadležne za biomonitoring. Na osnovu uvida u stanje populacija i/ili staništa donose se zaključci o eventualnoj primjeni konzervacionih mjera ili pojačanju zaštite na terenu. Stručna zaštita podrazumijeva i davanje mišljenja i preporuka za sve aktivnosti NP i drugih subjekata koje mogu uticati na promjenu stanja biodiverziteta.

Stručna zaštita šumskih ekosistema u nacionalnim parkovima usmjerena na uspostavljanje integralnog pristupa zaštite šuma vršeći različite poslove iz domena planiranja i sprovođenja zaštitnih mjera, izradu stručnih projekata vezanih za zaštitu i valorizaciju šumskih resursa, vrši monitoring definisanih indikatora i prati uticaje posljedica klimatskih promjena, donosi planske i programske dokumente, učestvuje u izradi zakonskih i podzakonskih akata, strategija i dr. Kroz redovno praćenje i istraživanja obezbijeđuju se značajne informacije neophodne da bi se adekvatno sagledali problemi i dobile potrebne informacije za razumjevanje prirodnih procesa u šumskim ekosistemima kakav je prašumski rezervat Biogradska gora.

2.6. MONITORING I ISTRAŽIVANJA U PRETHODNOM PERIODU

2.6.1. Monitoring i istraživanja flore i vegetacije

Inventarizacija vaskularne flore, sa akcentom na endemske i ranjive vrste

Kako još uvijek ne postoje dovoljno relevantni podaci o ukupnom broju biljnih taksona na području ovog nacionalnog parka, njihovoј distribuciji i stanju populacija, rad stručne službe bio je usmjerен ka sticanju novih saznanja o brojnosti i stanju populacija (baza podataka) i predlaganju mjera zaštite, naročito za nacionalno značajne vrste (endemske i zakonom zaštićene kao rijetke i

ugrožene) i međunarodno značajne vrste i njihova staništa (po osnovu Bernske konvencije, EU Habitat direktive – NATURA 2000, IUCN Crvene liste, IPA, CITES).

Obradom literaturnih i terenskih podataka koji su se kontinuirano unosili u bazu i nomenklaturno usklađivali, dobijeni su podaci značajni za sagledavanje stanja florističkog diverziteta NP Biogradska gora po pitanju distribucije, nivoa istraživanja endemskih, rijetkih i osjetljivih florističkih sistema, konzervacijskog statusa itd.

Na osnovu prikupljenih podataka može se istaći da su u granicama Parka prisutni brojni endemi užeg i šireg rasprostranjenja. Najbrojniji su balkanski endemi, od kojih najveću važnost za floristički diverzitet Crne Gore imaju oni sa najužim rasprostranjenjem. Zabilježena su 2 endema Crne Gore:

- *Viola orphanidis* Boiss. subsp. *nicolae* (Pant.) Valentine
- *Gentianella pevalekii* Bjelcic & E. Mayer

Brojni su endemi sa rasprostranjenjem u Crnoj Gori i nekoj od susjednih država, kao:

- *Dianthus nitidus* Waldst. & Kit. subsp. *lakusicii* T. Wraber - CG, Sr. U Crnoj Gori samo na Bjelasici.
- *Linum alpinum* Jacq. subsp. *laeve* (Scop.) Nyman - CG, BH.
- *Lilium bosniacum* (Beck) Fritsch - CG, BH.
- *Melampyrum doerfleri* Ronniger - CG, AI, Sr-Ko
- *Ligusticum albanicum* Jav. - CG, AI, Sr-Ko
- *Euphorbia montenegrina* (Bald.) K. Malý ex Rohlena - CG, Sr-Ko, Mk
- *Aconitum toxicum* Reichenb. subsp. *bosniacum* (G. Beck) Niketic - CG, BH, Sr

Sem *Dianthus nitidus* subsp. *lakusicii*, endemske vrste koje su u Crnoj Gori zabilježene samo za područje Bjelasice, odnosno NP Biogradska Gora su:

- *Schivereckia doerfleri* (Wettst.) Bornm – CG, AI, Bu, Mk, Sr - (Tu)
- *Galium breviramosum* Krendl - CG, Gr, ?Mk, Sr-Ko
- *Barbarea balcana* Pančić – CG, AI, BH, Bu, Sr-Ko, Mk, ?Gr

Baza raspolaže literaturnim i terenskim podacima za područje NP:

- 223 biljna taksona koji imaju nacionalni i/ili međunarodni značaj kao endemske, rijetke ili ugrožene biljne vrste. Za 136 takson su prikupljeni terenski podaci na više lokaliteta područja Parka, i to za 33 endem, 11 subendema, 25 sa liste zakonom zaštićenih i 104 međunarodno zaštićena taksona po osnovu jedne ili više lista (BC, EU HD, CITES, EU-IUCN Red List, IPA vrste).
- 67 endema Balkanskog poluostrva (uključujući i lokalne), od kojih su 4 evidentirana samo za područje Bjelasice.
- 41 biljni takson na listi zaštićenih vrsta Crne Gore (Sl. list RCG 76/06), od kojih su 19 endemi Balkanskog poluostrva i 4 subendema.
- 150 biljnih taksona sa statusom međunarodne zaštite (HD, BC, IPA, CITES, EU-IUCN Red List, IPA vrste), od kojih su 17 endemi Balkana i 4 subendema.

Tabela 9: Broj nacionalno i međunarodno značajnih biljnih taksona u flori NP sadržanih u bazi

Lista	ukupno	sa terenskim podacima
Nacionalno/međunarodno značajni taksoni	223	136
Endemi / subendemi	71 / 22	33 / 11
Endemi Balkana	67	32
Zakonom zaštićene (Sl. list br. 76/06)	41	25
Međunarodne liste (HD, BC, CITES, EU IUCN Red List, IPA)	150	104

Po pitanju međunarodnog statusa, najveći broj biljnih taksona nalazi se na EU-IUCN Red List. U bazi ih je 140, ali još uvijek nijesu obrađeni svi taksoni koji se nalaze na EU IUCN Red List i pretpostavlja se da je njihov broj veći od navedenog.

Tabela 10: Zastupljenost nacionalno značajnih taksona u flori NP na međunarodnim listama

Lista	Ukupno	Zakonom zaštićeni (Sl. list RCG 76/06)	Endemi / subendemi
Međunarodno značajni taksoni	150	33	17 / 4
HD i/ili BC	4	4	- / 1
IPA	13	12	10 / 2
CITES	17	15	2 / 1
EU - IUCN Red List	140	25	8 / 4

Najveći broj biljnih, taksona u flori NP Prokletije, prema EU IUCN Crvenoj listi, ima LC konzervacioni status (*Least Concern – najmanja briga*), sa stabilnim trendom populacija.

Tabela 11: Zastupljenost osjetljivih biljnih vrsta NP po IUCN kategorizaciji (EU IUCN Red List)

Konzervacioni status	ukupno	Populacioni trend			
		stable	↓ decreasing	↑ increasing	? unknown
DD (data deficient)	3				3
LC (least concern)	130	73	25	3	29
NT (near threatened)	6		4		2
VU (vulnerable)	1		1		
Ukupno	140	73	40	3	34

DD - Data deficient (nedostaju podaci); LC - Least concern (najmanja briga); NT - Near threatened (skoro ugrožena); VU - Vulnerable (ranjiva)

Dok se ne uradi Crvena knjiga flore Crne Gore ne možemo znati brojnost i konzervacijski status (po IUCN kategorizaciji) osjetljivih taksona na području Parka. Za sada raspolaćemo preliminarnom crvenom knjigom flore Crne Gore, koja sa postojanjem novijih naučnih saznanja zahtjeva revidiranje i dopunu, na čemu se radi. Na ovoj preliminarnoj listi nalaze se Lakušićev karanfil (*Dianthus nitidus* subsp. *lakusicii*) i lincura (*Gentiana lutea* subsp. *sympyandra*).

Tabela 12: Konzervacijski status na preliminarnoj crvenoj listi CG u odnosu na EU-IUCN Red list

Vrsta	CG - IUCN kategorija	EU - IUCN category
<i>Dianthus nitidus</i> subsp. <i>lakusicii</i>	CR	NT
<i>Gentiana lutea</i> subsp. <i>sympyandra</i>	VU	LC

NT - Near threatened (skoro ugrožena); **LC** - Least concern (najmanja briga); **VU** - Vulnerable (ranjiva); **CR** - Critically endangered (kritično ugrožena); **Napomena:** Gentiana lutea subsp. symphyandra se na EU IUCN Listi nalazi i štiti kao vrsta Gentiana lutea, dok za njenu podvrstu symphyandra, koja je prisutna u Crnoj Gori još uvijek nije utvrđena kategorija zaštite na EU listi.

Kao najznačajniji osjetljivi biljni taksoni u flori Parka izdvojili su se rijetki endemi i vrste koje imaju više nivoa zaštite na nacionalnom i međunarodnom nivou.

Tabela 13: Status značajnih biljnih vrsta na nacionalnim i međunarodnim listama

Vrsta	End. / subend.	ZZ Sl. list br. 76/06	CG Prelimin. Crvena lista	EU IUCN Red List	BC, HD, CITES sa EU uredbom, IPA
<i>Viola orphanidis</i> subsp. <i>nicolae</i>	+ CG	+	-	-	IPA
<i>Gentianella pevalekii</i>	+ CG	-	-	-	-
<i>Dianthus nitidus</i> subsp. <i>lakusicii</i>	+ CG, Sr	+	CR	NT	IPA
<i>Euphorbia montenegrina</i>	+ CG, Sr, Mk	+	-	-	CITES Annex II IPA
<i>Barbarea balcana</i>	+ CG, Al, BH, Bu, ?Gr, Mk, Sr	-	-	LC stable	-
<i>Pinus peuce</i> Molika	+ CG, Al, Gr, Mk, Sr, Bu	+	-	NT ? unknown	-
<i>Pinus heldreichii</i> Munika	+ Balkan - It	+	-	LC stable	IPA
<i>Gentiana lutea</i> subsp. <i>Symphyandra</i>	+ Balkan - Alpi	+	VU	LC ↓ decreasing	HD Annex V Uredba EU Annex D
<i>Diphasiastrum alpinum</i>	-	+	-	LC stable	HD Annex V
<i>Galanthus nivalis</i>	-	+	-	NT ↓ decreasing	HD Annex V CITES Annex II, B
<i>Narcissus poeticus</i> subsp. <i>radiiflorus</i>	-	+	-	DD ? unknown	BC Annex I IPA

DD - Data deficient (nedostaju podaci); **NT** - Near threatened (skoro ugrožena); **VU** - Vulnerable (ranjiva); **CR** - Critically endangered (kritično ugrožena)

Sve vrste iz porodice orhideja (fam. Orchideaceae) su zaštićene nacionalnim zakonodavstvom (Sl. list RCG 76/06) i internacionalno po osnovu CITES - Annex II i EU Uredba B, dok su sve vrste iz fam. Euphorbiaceae na listi CITES – Annex II.

Očekuje se da će se sa izradom Crvene knjige flore Crne Gore obezbijediti potpuni uvid u postojeće stanje i brojnost ranjivih i ugroženih taksona u flori Parka.

Analiza baze podataka upućuje na sledeće zaključke:

- Nedostaju podaci o ukupnom broju vaskularnih biljaka u flori NP Biogradska gora.
- Nedostaje IUCN Crvena lista flore Parka.
- Pojedini rijetki endemski taksoni, kao što su *Gentianella pevalekii*, *Barbarea balcana*, *Schivereckia doerfleri*, *Galium brevirosum* i dr., ne nalaze se na listi zaštićenih vrsta Crne Gore, što ukazuje na potrebu revidiranja liste.
- Literaturni podaci za većinu taksona od nacionalnog i/ili međunarodnog značaja su stari više decenija, a oni novijeg datuma su malobrojni i odnose se na pojedinačne taksone.
- Pojedini taksoni iz starih literaturnih podataka su u međuvremenu promijenili nomenklaturni status, nivo endemizma i status zaštite.
- Potrebno je intenzivirati istraživanja, nastaviti inventarizaciju i kartiranje endemičnih i ugroženih vrsta i stanišnih tipova.

Istraživanja i monitoring

Tokom planskog perioda 2016-2020, rad stručne službe bio je usmjeren na istraživanja i monitoring endemičnih i ugroženih vrsta *Dianthus nitidus* subsp. *lakusicii*, *Barbarea balcana*, *Melampyrum doerfleri* i evidentiranje endemske, nacionalno i međunarodno zaštićene flore na različitim lokalitetima u Parku, prevashodno na lokalitetima i staništima duž staza, oko jezera i na vidikovcima, gdje veća prisutnost turista može predstavljati pritisak na floru i vegetaciju. Cilj uspostavljanja monitoringa bio je uporedna analiza stanja radi ustanovljavanja eventualnih pritisaka na prisutnu floru i vegetaciju i sprovođenja upravljačkih i konzervacionih mjera zaštite. Kriterijum za odabir vrsta za istraživanje, pored endemizma i nivoa zaštite, bili su starost literaturnih izvora i nepostojanje podataka o postojećem stanju populacija i njihovih staništa.

Pored toga, analizirano je stanje i brojnost populacija lincure (*Gentiana lutea* subsp. *sympyandra*) na nekoliko lokacija. Ova veoma ugrožena i zaštićena vrsta je zbog svojih ljekovitih svojstava često na meti ilegalnog sakupljanja. Između stručne službe Javnog preduzeća NPCG i Službe zaštite, uspostavljen je koordinisan sistem kontrole ubiranja divlje flore u komercijalne svrhe.

Lakušićev karanfil (*Dianthus nitidus* subsp. *lakusicii*) je endem Balkana (CG, Sr). U Crnoj Gori je pronađen samo na Bjelasici, na lokalitetima Lalovića dolovi i Pitoma Smetana kod Malog Ursulovačkog jezera. Zaštićena je nacionalnim zakonodavstvom (Sl. list RCG 76/06), nalazi se na preliminarnoj listi crvene flore Crne Gore kao kritično ugrožena vrsta (CR), kao i na evropskim listama zaštite (EU IUCN Red List – NT, Annex II of the Habitats Directive, Appendix I of the Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats (Bern Convention)). Sprovedenim istraživanjima je potvrđeno prisustvo vrste na lokalitetu Lalevića dolovi. Utvrđeno je da ima šire rasprostranjenje na pašnjakačkim livadama iznad katuna prema Razvršju, kao i na šumskim čistinama na padinama Bendovca. Iako malobrojna u odnosu na površinu staništa, populacija je stabilna i neugrožena. Lakušićev karanfil nije pronađen na transektima istraživanja kod Malog Ursulovačkog jezera.

Istraživanje vrste *Barbarea balcana* (endem Balkanskog poluostrva) vršeno je na vlažnim staništima (acidofilni niski cretovi) oko i iznad izvorišta Biogradske rijeke i na padinama iznad

Pešića jezera. U Crnoj Gori ova vrsta je evidentirana samo na Bjelasici, na lokalitetima Bjelilo, Troglava i Zekova glava. Pronađena je mala populacija u potoku koji se sliva u Biogradsku rijeku. Nije evidentirana na transektima iznad Pešića jezera ispod Zekove Glave. Obzirom na rijetkost ove vrste u Crnoj Gori, preporuka je da se stavi na Listu zakonom zaštićenih vrsta Crne Gore, kao i da se uradi procjena stanja prema IUCN kategorizaciji i uključi u buduću Crvenu Listu flore Crne Gore.

Melampyrum doerfleri je endem Balkanskog poluostrva, sa rasprostranjenjem u Crnoj Gori, Albaniji i Srbiji. Na Bjelasici je evidentirana na više lokaliteta: Otašovo lice, Troglava, Zekova glava i Crna glava. Podaci o njenom rasprostranjenju su stari više od 30 godina, što je bio glavni razlog za istraživanje ove endemske vrste. Istraživanja nijesu obavljena na svim lokalitetima, već samo na Zekovoj glavi gdje je potvrđen nalaz jedne manje populacije od 30 jedinki u travnoj vegetaciji na silikatu. Pretpostavka je, na osnovu ekologije vrste i tipa staništa, da je imao više i na Zekovoj glavi i na drugim lokacijama, odnosno odgovarajućim staništima. Stoga je potrebno detaljnije istražiti područje. Tek sa kompletiranim podacima može se imati uvid u stvarno stanje populacije i o potrebi preuzimanja eventualnih mjera konzervacije.

Lincura (*Gentiana lutea* ssp. *symphyandra*) je vrlo cijenjena ljekovita biljka koja je zbog neadekvatnog i pretjeranog sakupljanja postala rijetka i ugrožena ne samo u Crnoj Gori, već i u cijeloj Evropi. Imala nacionalni i međunarodni status zaštite (HD Annex V, EU IUCN Red List – VU, EU Wildlife Trade Regulation-Annex D). I pored toga što na Bjelasici staništa ove vrste (pašnjачke livade) zauzimaju ogromna prostranstva, u naučnim izvorima zabilježena je jedino za područje Troglava. Naša istraživanja su pokazala da je na padinama Troglava jako prorijeđena, kao i na cijelom potezu od Lalovića dolova do Troglava i Zekove glave. Brojna i očuvana populacija lincure pronadjena je na padinama Podrazvršja i Razvršja (Smetina).

Tabela 14: Brojnost lincure na istraživanim lokalitetima

Stanište (pašnjачke livade)	br. odraslih jedinki	br. jednogodišnjih (samo lisna rozeta)	ukupno
Lalovića dolovi, katun	0	4	4
Svatovsko groblje - Troglava	2	6	8
Troglava, padine	3	11	14
Zekova glava, padine	1	2	3
Smetina (Razvršje, padine)	13	45	58
Podrazvršje, padine	515	551	1079
Ukupno	534	619	1153

Nijesu primjećeni tragovi iskopavanja ljekovitog korijena lincure, pa se može zaključiti da njena ugroženost datira iz ranijeg perioda. Sem kontrole na terenu, zatečeno stanje ne implicira definisanje i primjenu drugih mjera zaštite.

Evidentiranje endemske, nacionalno i međunarodno zaštićene flore

Na svim lokalitetima na kojima je vršeno istraživanje navedenih vrsta, istovremeno je obavljen popis i drugih nacionalno i/ili međunarodno značajnih biljnih taksona metodom transekta. Uradene su mape transekata sa punktiranim koordinatama za svaku vrstu, a fotodokumentovani podaci su unijeti u elektronsku bazu podataka.

Kontrola pritisaka na ekosisteme i staništa

Zbog mogućih antropogenih pritisaka, duž staze oko Biogradskog jezera uspostavljen je monitoring brojnosti/ugroženosti za endemske i zaštićene vrste koje su evidentirane u malom broju primjeraka, a pritom su dekorativne i interesantne za turiste. Uporednom analizom podataka iz 2011. godine (kada je urađen popis svih značajnih taksona i na osnovu učestalosti i brojnosti odabrane vrste za praćenje) i podataka dobijenih 2018. godine, može se zaključiti da vrste i njihova staništa koje su predmet monitoringa nijesu pod pritiskom brojnih turista koji se kreću stazom oko jezera. Neke od njih, kao *Lactuca pancicii* (syn. *Cicerbita pancicii*) i orhideja (*Dactylorhiza saccifera*), u plavnoj zoni delte Biogradske rijeke pokazuju povećanje brojnosti i tendenciju širenja areala. Razlog tome je smanjenje dubine jezera u tom dijelu i širenje močvarne i plavne vegetacije.

Ubiranje ljekovitog bilja, šumskih plodova i gljiva u komercijalne svrhe

U zaštićenom području, kao što je nacionalni park, ubiranje i korišćenje biljnih resursa u komercijalne svrhe mora se odvijati po ustanovljenim propisima, na osnovu prethodno pribavljene dozvole od strane Agencije za zaštitu prirode i životne sredine.

Radi bolje kontrole staništa biljnih vrsta koja su pod pritiskom usled ubiranja u komercijalne svrhe, uspostavljena je saradnja sa Agencijom u smislu preuzimanja podataka o izdatim dozvolama. Takođe, iskoordinisan je rad Službe zaštite NP i stručne službe JPNPCG, kako bi se na osnovu preuzetih podataka, uradila analiza stanja komercijalnih vrsta i njihovih staništa. Tokom realizacije ove aktivnosti izdvojila su se tri problema koje treba riješiti, kako na nivou Parka i JPNPCG, tako i na nivou nadležnih institucija:

1. Agencija za zaštitu životne sredine u ovom planskom periodu, ali i godinama unazad, nije dobila ni jedan zahtjev, a time ni izdala dozvolu za komercijalno ubiranje ljekovitog bilja, šumskih plodova i gljiva za područje NP.
2. Nedovoljna kontrola od strane Službe zaštite NP, ali i realni problemi koji ih onemogućavaju u tom radu.
3. Nemogućnost mapiranja staništa, jer nadzornici u službenu zabilješku bilježe lokalni naziv ili ime šireg područja za lokalitet na kojem je zatečeno lice u nelegalnoj radnji. Mape na Google-Earth i u GIS-u ne prepoznaju lokalne nazive područja. U narednom periodu neophodno je da nadzornici koriste uređaje sa GPS koordinatama.

Imajući u vidu navedeno, nije moguće izvesti validan zaključak o sakupljanju divlje flore u komercijalne svrhe u granicama NP Biogradska gora. Nelegalno ubiranje divlje flore postoji u većoj mjeri nego što je službeno konstatovano, naročito kada je u pitanju ubiranje borovnice i gljiva. Bez preciznih podataka o količini i lokalitetima, nije moguće dobiti jasan uvid o stvarnom stanju na terenu i stepenu ugroženosti staništa i populacija komercijalno značajnih vrsta.

2.6.1.2. Monitoring šumskih ekosistema

Značajan indikator koji pokazuje stepen oštećenja stabla je defolijacija. Ocjena defolijacije (opalost lišća/iglica) se vrši bez obzira na uzrok gubitka asimilacionih organa. Defolijacija predstavlja prvi mjerljiv parameter koji pokazuje stepen oštećenja stabla, jer kroz biološki mehanizam stablo pokušava da se odbrani i da napadnute ili oboljele asimilacione organe odbaci kako bi ih zamijenilo novim.

Na nivou svih analiziranih jedinki na analiziranoj površini bez obzira na posmatranu vrstu drveća determinisan je gubitak lišća na ukupnom uzorku od 864 stabla u sljedećoj tabeli.

Tabela 15: Prikaz gubitka asimilacionih organa

Broj stabla – uzoraka	Stepen defolijacije (%)	Procenat defolijacije (%)
749	0-10	86,7
58	10-30	6,7
45	31-60	5,2
12	iznad 60%	1,4

Najveći broj stabala obuhvaćenih posmatranjima (749 stabala, ili 86,7%) je bez, ili sa minimalnom defolijacijom (0-10% defolijacije). Na osnovu sprovedene analize može se zaključiti da je stanje šumskih sastojina u pogledu defolijacije iz krošnji šumskog drveća veoma povoljna. Starost i dimenzije jedinki prisutnih na ovom prostoru čine stabilan ekosistem sa potpunim sklopom, a međusobna interakcija jedinki čini odbrambeni mehanizam koji ove sastojine održava stabilnim. Zdravo stanje krošnji i očuvana lisna masa su najbolji pokazatelj stabilnosti sastojina na području Parka.

2.6.2. Monitoring i istraživanja faune

U toku 2015. istraživanjem faune izvršene su aktivnosti koje imaju za cilj utvrđivanje prisustva i brojnosti vidre (*Lutra lutra*) na području Parka. Prema istraživanjima procijenjena brojnost vidre je od 5-10 jedinki.

Tokom 2015. uz finansijsku podršku i tehničku podršku od strane WWF i Asocijacije Dinarskog luka, vršena je implementacija projektnih aktivnosti koje se odnose na sakupljanje relevantnih podataka o prisutnosti, brojnosti, ponašanju i habitatima mrkog medvjeda (*Ursus arctos*). Zaposleni iz ovog nacionalnog parka bili su na studijskom putovanju (NP Tara, Srbija) i upoznali se sa načinom postavke hranilišta. Do sada je na ovom projektu sprovedena postavka foto-zamki i hranilišta za hvatanje medvjeda.

Iste godine na više lokaliteta u Parku, tokom zimskog perioda se vršila prihrana krupnih sisara sa baliranim sijenom i kamenom soli. Registrovane su 22 jedinke evropskog jelena (*Cervus elaphus*), od kojih su se isticala tri mlada mužjaka (2-3 godine).

U sklopu prve faze projekta "Zaštićena područja za prirodu i ljude" izvršena je markacija odrasle muške jedinke mrkog medvjeda u cilju praćenja i kartiranja staništa, međutim, nedugo nakon markacije medvjed je uspio odrstaniti orglicu.

Aktivnosti istraživanja faune su nastavljene anketiranjem lokalnog stanovništva, nadzornika Parka i ostalih ljubitelja prirode u cilju određivanja najpogodnijih lokaliteta za nastavak istraživanja.

2.6.3. Monitoring i istraživanja kulturno-istorijskog nasljeđa

U minulom planskom periodu za segment kulturne baštine započeto je identifikovanje i dokumentovanje tradicionalnog katunskog graditeljstva na prostoru Parka, čiji će finalni rezultati pokazati ukupnu sliku stanja, brojnost i vlasništvo objekata.

Terensko istraživanje je vršeno na više lokacija, u katunima Krnjače, Dolovi Lalevića, Tutića katunu, Šiška, Strmenice, Suvodo, Reljina, Pešića rupe, Riva, Donji i Gornji Vranjak, Raičevića bare, Rupe Ravanjske i Jagančarske rupe.

Dosadašnjim istraživanjem konstatovano je da su katunske kolibe sa pratećim sadržajima, koje su građene sedamdesetih godina prošlog vijeka, očuvane u manjem broju. Stariji objekti, primjetni su u temeljnoj zoni kamena u suvomeđi, dok su drvena građa i krovne konstrukcije, u prošlosti pokrivane slamom propali.

U novim "eko" katunskim naseljima, formiranim na više lokacija na prostoru Bjelasice, bungalovi - kolibe građeni su tipski od dasaka, sa limenim krovnim pokrivačem i aluminijskim vratima i prozorima. Ovaj vid graditeljstva prilagođen je savremenim uslovima za potrebe turizma.

Kroz godišnje Programe zaštite i očuvanja kulturnih dobara Crne Gore, koje implementira Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta, JU Centar za konzervaciju i arheologiju Crne Gore je 2017-19. godine vršila arheološka i konzervatorska istraživanja na srednjevjekovnom lokalitetu Brskovo u zaštitnoj zoni Parka, u cilju izrade konzervatorskog projekta i sproveđenja konzervatorskih mjera koji slijede u narednoj fazi.

Arheološka istraživanja su obuhvatila sondiranje trga Doganjice, ostatke Saške crkve i lokacija Medeno guvno i Mrki krš. Tokom trogodišnje kampanje otkriveni su djelovi drvenih stambenih objekata, ostaci vodovoda od kamenih ploča, brojni fragmenti keramike i živopisa, obrađene sige, okulusa, vitraža i stakla, kameja, kao i osteoloških ostataka.

Nakon iskopavanja, sprovedene su preventivne mjere zaštite, a pronađeni pokretni materijal predat je na dalju analizu i stručnu obradu.

2.6.4. Monitoring i istraživanja etnografskog nasljeđa

U prethodnom planskom periodu na prostoru Parka nastavljeno je sa aktivnostima rekognosciranja, identifikovanja, istraživanja, dokumentovanja, očuvanja, zaštite, valorizacije i promocije nematerijalnih kulturnih dobara.

Istraživački rad na popisu i dokumentovanju nematerijalne kulturne baštine rezultiralo je zavidnim brojem zabilježenih elemenata NKN, koji su izvor podataka za upis u Nacionalni registar nematerijalnih kulturnih dobara. Zabilježeni su stari zanati tkanje, pletenje i vezenje, a markirana je i vještina pustovanje suvom igлом i njegova održivost kroz izradu suvenira. Kao dio izvođačke umjetnosti zabilježeno je „tuženje“ vezano za posmrtnе običaje i rituale.

Upravi za zaštitu kulturnih dobara, proslijedena je inicijativa za uspostavljanje zakonske zaštite nematerijalnog kulturnog dobra „lisnatog sira“ kolašinskog kraja, kao gastronomskog specijaliteta, vještine i umijeća pravljenja ovog tradicionalnog jela od mlijeka. Nadležna institucija je razmotrila i prihvatile podnijetu inicijativu, tako da je ovaj sir dobio status nematerijalnog kulturnog dobra, da bi u daljoj proceduri dobio od Ministarstva poljoprivrede vodoprivrede i šumarstva i oznaku geografskog porijekla. U dijelu gastronomске tradicije prikupljeni su recepti koji pripadaju kuhinji sjevernog dijela naše zemlje kao što su kačamak i cicvara.

Sprovedeno je stručno istraživanje – rekognosciranje, identifikovanje i dokumentovanje objekata i cjelina autohtonog narodnog graditeljstva i tradicionalnog privređivanja na bjelasičkom katunu Šiška. Primjetno je da se u ovim predjelima (sa nekada razvijenim stočarstvom) samo pet domaćinstava bavi tradicionalnim privređivanjem.

Oslanjajući se na toponomastiku ovih krajeva, Centar za konzervaciju i arheologiju Crne Gore, vršio je istraživanja arheoloških lokaliteta na području Kolašina 2015. godine. Tokom 2017. godine započeta su i arheološka istraživanja ostaka srednjovjekovnog grada Brskova, (u zaštitnoj zoni Parka), koja su nastavljena i u 2018. godini. Tokom ovih istraživanja pronađeni su ostaci građevine (za koju se predpostavlja da je bila katedrala monumentalnih dimenzija), kao i ostaci zanatsko-radioničarskog centra, gdje su se prerađivali ruda i metal srednjovjekovnog rudnika. Očuvanje i korišćenje potencijala prirodnog i etnografskog područja Parka, sprovedeno je kroz realizaciju projekta "Skulpture parkova", koji je implementiran u okviru inicijative "Dani evropske baštine" za 2018. godinu, na temu "Umjetnost dijeljenja", pod pokroviteljstvom Ministarstva prosvjete, nauke, kulture i sporta Crne Gore. Na tematskoj stazi oko Biogradskog jezera, napravljena je skulptura mrkog medvjeda u kamenu, koja se koristi kao dopuna postojećim interpretativnim elementima, prezentacije, promocije i edukacije.

U narednom planskom periodu predviđen je nastavak procesa evidentiranja i dokumentovanja raspoloživih oblika naslijeđene tradicionalne arhitekture stočara, sa njihovim primarnim zanimanjima, kroz definisanja posebnog strateškog cilja očuvanja, valorizacije, popularizacije i promocije ovog segmenta etnografskog nasljeđa. Da bi se pokrilo široko polje specifičnih etnografskih tema nematerijalne kulturne baštine iz koje proizilaze sve materijalne manifestacije kulture u Parku, i u budućem planskom dokumentu akcenat će biti nastavak primjene međunarodnih praksi, koje će omogućiti veću vidljivost ove vrste nasljeđa kroziniciranje zaštite prema nadležnim institucijama. Prezentacija i popularizacija vrijednosti etnografske bastine Parka sprovodiće se na način kojim će se obezbijediti njihova zastita, očuvanje i unapređenje, kroz kontinuiranu institucionalnu saradnju iz oblasti kulturnog nasljeđa (MKCG, NMCG, UZKD, CANU).

2.7. UTICAJI NA ŽIVOTNU SREDINU I STANJE BIODIVERZITETA NA PROSTORU NACIONALNOG PARKA

2.7.1. Uticaji na životnu sredinu

U prethodnom planskom periodu antropogeni pritisci na području Parka uglavnom su bili izraženi kroz nesavjesno odlaganje otpada. Permanentno se pratilo stanje i sanacija predjela gdje su se pojavljivala nelegalna odlagališta. Organizovane su eukativne radionice u cilju razvijanja svijesti o ovom problemu. U cilju zaštite prostora od nastajanja otpada na području Parka preduzete su mјere koje su implementirane kroz Strateška dokumenta koja se tiču upravljanja otpadom, a to su Državni plan upravljanja otpadom, kao i lokalnim planovima za upravljanje komunalnim i neopasnim građevinskim otpadom, takođe Zakonom o upravljanju otpadom i Zakonom o komunalnim djelatnostima.

Povećanje broja posjetilaca, koje je iz godine u godinu evidentirano u ovom Parku, nesumnjivo za sobom povlači i negativne uticaje na prirodu i životnu sredinu. Povećanjem broja posjetilaca povećava se mogućnost uznemiravanja životinja, oštećenja i branja zaštićenih, endemičnih i rijektih biljnih vrsta i gljiva, povećava se opasnost od nastanka šumskih požara, kao i količina otpada, saobraćaja, buke i zagađivanje vazduha.

Povećanje broja posjetilaca ima negativan uticaj i na lokalno stanovništvo koje se ogleda kroz napuštanje tradicionalnog načina života (stočarstvo) i okretanje ka izgradnji smještajnih kapaciteta i zaposlenja u turizmu, što je svakako imalo uticaja na životnu sredinu.

U narednom planskom periodu JPNPCG će sprovoditi aktivnosti na umanjenju uticaja posjetilaca, kroz istraživanje i određivanje prihvatnih kapaciteta najposjećenijih lokaliteta, a na osnovu dobijenih rezultata pratiće se i regulisati broj posjetilaca. Takođe, izgradiće se mehanizam smanjenja efekta vidljivosti posjetilaca u određenim područjima („leave no trace“ principi), kao i razviti nova turistička ponuda i programi obilaska Parka s ciljem da se najatraktivniji lokaliteti oslobole pritisaka posjetilaca.

U narednom planskom periodu pažnja će se usmjeriti na osnaživanje i podršku lokalnom stanovništvu da svoje proizvode plasiraju na tržiste, na način što će se inicirati proces uspostavljanja sertifikata za proizvode sa područja Parka, koji zadovoljavaju odgovarajući kvalitet i karakteristike proizvoda iz zaštićenog područja. U cilju očuvanje tradicije i kulture područja Bjelasice, kao i podsticanje saradnje sa lokalnim zajednicama osmisliće se i realizovati manifestacije i događaji kojim će se promovisati tradicionalni način života, lokalna gastronomija, folklor, privređivanje, znanje, vještine i занатi

2.7.2. Stanje biodiverziteta

Stanje flore i vegetacije

Oslanjajući se na relevantne literaturne izvore i na osnovu sopstvenih istraživanja, stručna služba kontinuirano prikuplja podatke o brojnosti i florističkom diverzitetu značajnih taksona (endema i vrsta na nacionalnoj i međunarodnim listama zaštite) i podatke o stanju pojedinih vrsta i njihovih staništa. Međutim, zbog nedovoljne istraženosti područja, dok su relevantni istraživački i naučni podaci nepotpuni i mahom zastareli, a kapaciteti stručne službe nedovoljni da pokriju velika područja, moguće je dati samo opšti uvid stanja i uticaja ugrožavajućih faktora na floristički diverzitet NP:

- Prisutni su antropogeni, biološki i klimatski pritisci koji mogu ugroziti ili ugrožavaju diverzitet flore, naročito kada su u pitanju šumski ekosistemi van rezervata i površine pod borovnicom.
- Nisu zabilježeni antropogeni pritisci koji ugrožavaju rijetke endemske vrste, ali zbog njihovog malog ukupnog areala, u skladu sa IUCN kategorizacijom, može se smatrati da su ugrožene.
- Na terenima koje je stručna služba obišla tokom svojeg istraživačkog rada (opisano u Poglavlju 2.6.1.), nijesu uočeni antropogeni pritisci koji bi mogli ugroziti stabilnost populacija koje su bile predmet monitoringa, ali je, zbog rijetkosti i nacionalnog značaja, važno nastaviti monitoring za *Dianthus nitidus* subsp. *lakusicii* i za *Barbarea balcana* i očuvati stabilnost njihovih populacija.
- Nelegalno ubiranje ljekovitog bilja, šumskih plodova i gljiva u komercijalne svrhe su realna prijetnja po populacije vrsta i njihova staništa, tim prije što ne postoji adekvatna kontrola i sankcionisanje ovih radnji. Stanovnici i posjetioci Parka mogu pojedinačno ubirati manje količine ovih vrsta.
- Vegetacija vriština, naročito sa borovnicom, je pod pritiskom nelegalnih sakupljača, a ne raspolažemo podacima o stvarnom stanju. Pripada stanišnom tipu 4060 ALPIJSKE I BOREALNE VRIŠTINE.
- Izvođe Biogradske rijeke je omiljeno izletište brojnih posjetilaca, a tu je potencijalno Natura stanište 7230 ALKALNE TRESAVE, te je neophodan pojačan nadzor i stalni monitoring.

- Naročit akcenat treba dati očuvanju munikinih i molikinih šuma, koje na Bjelascici zauzimaju manje površine, a pripadaju stanišnom tipu 95A0 VISOKO OROMEDITERANSKE ŠUME MUNIKE I MOLIKE. Na osnovu istraživanja stručne službe JPNPCG iz 2014. godine, ustanovljeno je da molika pokazuje tendenciju širenja areala.

Preglednija slika o stanju značajnih bioloških sistema dobiće se sa sticanjem novih saznanja kroz neophodna ekspertska istraživanja i uspostavljanjem granica Natura habitata, a time će se i konkretizovati mjere očuvanja specijskog i stanišnog diverziteta.

Stanje šumskih ekosistema

Šuma kao dinamičan kompleks biljnih i životinjskih zajednica i mikroorganizama i njihovog abiotičkog okruženja koji interreaguju kao funkcionalna jedinica, predstavlja vrlo osjetljiv ekosistem čija se ravnoteža može lako narušiti. Može se konstatovati da je antropogeni faktor prisutan u veoma malom stepenu.

Abiotički negativni uticaji su prisutni prvenstveno u obliku aerozagadenja od oko putnih pravaca, kao i erozivnih procesa koji nastaju usled naglih, jakih i obimnih kiša. Do sada nijesu evidentirani šumski požari koji bi ugrozili šumske ekosisteme Parka, ali se redovno i u kontinuitetu sprovode preventivne mjere i aktivnosti.

Analizom i obradom prikupljenih podataka kategorisana su sledeća oštećenja prema uzročniku, a prikazana su u sljedećoj tabeli.

Tabela 16: Tabelarni prikaz stepena oštećenja drveća prema grupi uzročnika

Grupa uzročnika	Broj identifikovanih stabala	%
Insekti	32	3,7
Gljive	65	7,6
Divljač i stoka	0	0,0
Abiotički faktori	85	9,8
Požar	0	0,0
Uticaj čovjeka	9	1,1
Bez oštećenja	673	77,9
UKUPNO	864	100

Analiza na uzorku posmatranih 846 stabala pokazuje strukturu sa izraženijim učešćem stabala bez oštećenja (77,9%), što je u direktnoj vezi sa metodološkim pristupom i činjenicom da se radi o prvom premjeru, tako da je u slučaju sistematske kontrole zdravstvenog stanja šuma u narednom periodu realno očekivati trend blagog pogoršanja stanja.

Opšte zdravstveno stanje šuma je veoma dobro i stabilno, a prisustvo štetnih faktora na prihvatljivom nivou. Imajući u vidu karakter šumskih ekosistema, ne može se sa sigurnošću unaprijed prognozirati eventualni razvoj negativnih uticaja na šumu.

Stanje faune

Stanje biodiverziteta gmizavaca i vodozemaca u Parku, kao i u većini drugi područja Crne Gore ocjenjuje se kao stabilno izuzev rijetkih ugroženih vrsta vodenih mrmoljaka. Velika diverzivnost

staništa gmizavaca i vodozemaca na prostoru cijele Crne Gore dala je veliko boroj vrsta i populacije su stabilne.

Fauna riba u rijeci Tari su ugrožene brojnim antropogenim utucajima. Do skoro su bile ugrožene samo intenzivnijim ribolovom i krivolovom a u poslednjem periodu i narušavanjem staništa intezivnom gradnjom i zagađenjem. Tara ne može se posmatrati izolovano. Samo njen dio koji je u granicama parka te uticaji uzvodno ili nizvodno imaju efekata po živi svijet u cijelom toku rijeke. Aktivnosti oko izgradnje saobraćajnica (autoput) imaće određene uticaje na ihtiofaunu rijeke i sprovodiće se monitoring najmanje 5 godina nakon završetka radova na saobraćajnicama kako bi se procjenila šteta koju ovakve aktivnosti prouzrokuju. Angažovan je tim stručnjaka sa PMF-a koji će pratiti parametre planktona, algi, beskicmenjaka i ihtiofaune na cijelom toku rijeke Tare u Crnoj Gori.

Što se tiče faune sisara u toku istraživanja, u periodu od 2015 do 2020, nisu registrovana oboljenja kod ove grupe. Za sada jedino poznato oboljenje sisara bio je virus bjesnila, ali poslednji zabilježeni podatak je iz 2011. godine i izvan granice Parka, a virus je tada bio registrovan kod lisice. U toku 2019. godine, započet je projekat "Spremnost zemalja Balkana u slučaju pojave afričke svinjske kuge kod divljih i domaćih svinja". Projekat provodi Uprava za bezbjednost hrane i fitosanitarne poslove i Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma, a u saradnji sa Nacionalnim parkovima Crne Gore, održana je obuka stručnih saradnika za zaštitu faune.

Lov u ovom nacionalnom parku, kao i u svim ostalim NP je zabranjen tokom cijele godine. Dozvoljen je samo sanitarni odstrijel oboljele jedinke. U proteklom periodu od 2015. godine do 2020. godine ovakvih slučajeva nije bilo. Kada je u pitanju antropogeni uticaj na faunu krupnih sisara, kao jedan od najznačajnijih izdvaja se pritisak kroz lov i krivolov. Lov u lovištima u kontaktnim zonama Parka svakako utiče na ekologiju krupnih sisara (brojnost, ponašanje, vitalnost, reprodukciju itd.) uzimajući u obzir areale aktivnosti populacija ovih vrsta koje obuhvataju jedinstvenu teritoriju u okviru kontaktne zone i područja Parka.

2.8. INSTITUCIONALNA PITANJA RAZVOJA, IZAZOVI, PROBLEMI, OGRANIČENJA, PRIJETNJE, ŠANSE I MOGUĆNOSTI ZA UPRAVLJANJE OČUVANJEM NP BIOGRADSKA GORA

PREDNOSTI

- Integriranost prirodnog i kulturnog pejzaža
- Relativna blizina ključnih emitivnih turističkih tržišta (Podgorice i crnogorskog primorja)
- Blizina opština Kolašin, Mojkovac, Berane, Andrijevica i Bijelo polje
- Tranzitni put Beograd-Podgorica-crnogorsko primorje
- Nadmorska visina preko 1.000 mm, idealna destinacija za ljetnji i zimski turizam, kao i prateće ski aktivnosti
- Područje bogato hidrološkim objektima tekućih i stajačih voda
- Institucionalna zaštićenost područja (nacionalni i međunarodni status)
- Očuvan ekosistem prašume
- Rijeka Tara kao zaštićeno područje prepoznato na međunarodnom nivou (UNESCO, MAB)
- Bogastvo biljnog i životinjskog svijeta
- Odsustvo industrije
- U neposrednoj blizini nema zagađivača
- Bogato kulturno-istorijsko naljeđe
- Očuvano ekstenzivno stočarstvo
- Solidna organizacija postojeće saobraćajne infrastrukture, odnosno željezničkih, magistralnih i regionalnih puteva
- Očekivani benefiti od izgradnje prve dionice auto puta Bar-Boljare

NEDOSTACI

- Monitorng biodiverziteta nije u potpunosti usklađen sa standardima i preporukama EU
- Nepostojanje kompletnih lista biljnih, životinjskih vrsta i gljiva
- Nedostatak kapaciteta iskazan u ljudskim resursima i pratećoj savremenoj tehnologiji za izradu i implementaciju projekata
- Nedostatak ljudskih resursa za kvalitetan monitorng svih komponenti životne sredine ovog, po mnogo čemu osjetljivog područja
- Nedostatak naučnih istraživanja za potrebe razvoja naučnog turizma
- Još uvijek nedovoljna edukacija javnosti o značaju zaštite prirode
- Negativni migratori trendovi
- Neadekvatna iskorišćenost kulturnih potencijala
- Neistraženost arheoloških lokaliteta
- Potrebe za stvaranje prihoda i (samo) zapošljavanje smanjuje intres lokalnog stanovništva za održivim razvojem i idejom o pojačanoj zaštiti prostora
- Napuštanje tradicionalnih ekonomskih aktivnosti
- Nedostatak potrebne koordinacije između turističkih poslenika u sektoru turizma
- Neregulisan tretman otpadnih voda
- Nedostatak odgovarajućih objekata za promovisanje eko-turizma
- Prilazni putevi su uglavnom u lošem stanju

- Vodosnabdijevanje tokom ljeta je usred hidroloških prilika neredovno pa je neophodna kompletna rekonstrukcija vodovoda (u prethodnom periodu izvršena je revitalizacija vodoizvorišta Ganovača)
- Nepostojanje treće trake na magistralnom putu iz pravca Kolašina kao i nedovoljna širina mosta na Krajevom kolu
- Elektro mreža je u veoma lošem stanju tako da je neophodno hitno preuzeti mјere na rekonstrukciji 10kv dalekovoda

MOGUĆNOSTI

- Raznolikost i bogastvo prirodnih i ambijentalnih vrijednsoti
- Veoma atraktivan geografski položaj koji pruža priliku za razvoj svih oblika ljetnjeg i zimskog turizma
- Kulturno istorijsko nasljeđe kao potencijalni resurs za razvoj turizma
- Povoljni trendovi turističkog tržišta nude mogućnost za razvoj proizvoda održivog turizma (koji se mogu povezati sa poljoprivredom, zanatstvom i drugim pratećim uslugama) i na taj način imati multiplikativan efekat na ukapan turistički razvoj područja
- Pogodni tereni za razvoj brdskog bicikлизма, planinarenja, pješačenja
- Razvoj svih vidova turizma (rekreativni, sportski, naučno-istraživački, edukativni)
- Promovisanje značaja biodiverziteta i kulturne baštine
- Mogućnosti za apliciranje kod dostupnih međunarodnih fondova za razvoj prekograničnih projekata i mogućnosti korišćenja fondova po osnovu primjene Strategije pametne specijalizacije kod Ministarstva prosvjete, nauke, kulture i sporta
- Mogućnosti za jačanje digitalnih formi promocije i marktinaga
- Mogućnosti za stučno usavršavanje kadrova putem specijalizacija, razmjene stručnjaka, studijskih boravaka u regiji i inostranstvu
- Mogućnosti promocije putem društvenih mreža, portala, sajmova, "main stream" medija

PRIJETNJE I OGRANIČENJA

- Nepostojanje kompletnih lista biljnih, životinskih vrsta i gljiva
- Nepostojanje adekvatnih smjernica za zaštitu i razvoj kulturne baštine
- Propadanje i neodržavanje tradicionalne arhitekture
- Nedovoljan broj edukativnih staza
- Nedostatak mapa za biciklističke staze
- Postojeći magistarlni putevi nijesu u najboljem stanju
- Otežana saobraćajna komunikacija tokom zimskog perioda
- Nepostojanje planinarskih kuća koje nude smještaj za hranom
- Neobilježene granice parka
- Nedovoljan ulaganja u marketing i reklamu područja
- Uticaj globalnih pandemija i njihove negativne refleksije na turističke tokove i dolazak inostranih gostiju

3. DUGOROČNA VIZIJA I OPERATIVNI PROGRAM UPRAVLJANJA NP BIOGRADSKA GORA

VIZIJA

Nacionalni park Biogradska gora - UNESCO područje drevnih bukovih šuma Evrope, sa reprezentativnim izvornim prašumskim ekosistemima primjer je netaknute divljine prepuštene prirodnim spontanim procesima.

Strateško opredjeljenje Plana se zasniva na setu strateških oblasti, i u vezi sa tim definisanih ciljeva. Ovakvim pristupom će se obezbijediti neometano funkcionisanje i integrisanje različitih ciljeva u jednu cjelinu. Plan propisuje aktivnosti koje će se obavljati u periodu 2021-2025. godine, a koje će biti usmjerene na ispunjavanje definisanih ciljeva upravljanja.

Zakonom o zaštiti prirode (Sl. list CG br. 54/16), metodologija izrade Plana upravljanja u najvećoj mjeri je definisana kroz propisani sadržaj ovog planskog dokumenta koji se navodi u zakonu. U Planu upravljanja NP Biogradska gora 2021.-2025. definisano je 6 strateških oblasti u okviru kojih su formulisani ciljevi upravljanja sa setom aktivnosti koje su vremenski definisane.

Imajući u vidu da se najveći broj aktivnosti realizuje u višegodišnjem periodu, godišnjim Programom upravljanja će se kroz opis aktivnosti, koji je specifičan za datu godinu, definisati i indikatori realizacije svake programske aktivnosti na godišnjem nivou. Član 58 Zakona o zaštiti prirode navodi da se plan upravljanja implementira kroz usvajanje godišnjih programa upravljanja i Izveštaje o realizaciji godišnjih programa upravljanja koji se dostavljaju nadležnom ministarstvu. Na taj način, indikatori uspješnosti realizacije plana upravljanja su Izveštaji o realizaciji godišnjih programa upravljanja.

Shodno strateškim oblastima datim u petogodišnjem Planu upravljanja, za svaku godinu biće definisani prioriteti, sa definisanim vremenskom dinamikom.

Strateške oblasti:

- 1. Istraživanje, praćenje, obnova i unapređenje ekosistema, staništa i vrsta**
- 2. Očuvanje, unapređivanje i promocija kulturno-istorijskih i etnografskih vrijednosti i potencijala**
- 3. Edukacija, interpretacija prirodnih i kulturnih vrijednosti Parka i razvoj turizma orientisanog ka prirodi.**
- 4. Turizam zasnovan na aktivnom odmoru u prirodi**
- 5. Međunarodna i lokalna saradnja i socio-ekonomski razvoj regiona**
- 6. Unapređenje fizičke zaštite i infrastrukture**

Za vrijeme važenja plana upravljanja 2021–2025. godina, ciljevi upravljanja grupisani u strateške oblasti koje proizilaze iz dugoročne vizije predstavljaju glavne smjernice za planiranje i sprovođenje konkretnih aktivnosti upravljanja. U slučaju promjene prirodnih, finansijskih, metodoloških i drugih uslova, moguće je vršiti izmjene ili dopune ciljeva upravljanja ili upravljačkih aktivnostima u Godišnjim programima upravljanja.

3.1. TABELA CILJEVA I AKTIVNOSTI PLANA UPRAVLJANJA

Strateška oblast 1: Istraživanje, pracenje, obnova i unapređenje ekosistema; staništa i vrsta							
Cilj 1.1	Izvršena analiza i revizija podataka o flori i vegetaciji, sa posebnim osvrtom na prioritetne vrste i staništa i endemske vrste						
Aktivnost 1.1.1	Prioritet	Dinamika					Odgovornost
		1	2	3	4	5	
Izvršiti obuku stručnih saradnika za floru i vegetaciju za rad u Geografsko informacionom sistemu	1						Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Aktivnost 1.1.2	Prioritet	Dinamika					Odgovornost
		1	2	3	4	5	
Izraditi mobilnu aplikaciju u cilju boljeg monitoringa i prikupljanja podataka	1						Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Aktivnost 1.1.3	Prioritet	Dinamika					Odgovornost
		1	2	3	4	5	
Nastaviti inventarizaciju nacionalno i/ili međunarodno značajnih biljnih taksona	2						Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Aktivnost 1.1.4	Prioritet	Dinamika					Odgovornost
		1	2	3	4	5	
Izvršiti analizu literaturnih i terenskih podataka unijetih u bazu	1						Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Aktivnost 1.1.5	Prioritet	Dinamika					Odgovornost
		1	2	3	4	5	
Uraditi karte distribucije za prioritetne vrste	2						Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Cilj 1.2	Kartirano i definisano stanje značajnih stanišnih tipova i dijagnostičkih vrsta u ugrozenim Natura staništima						
Aktivnost 1.2.1	Prioritet	Dinamika					Odgovornost
		1	2	3	4	5	
Kartirati stanišni tip 7230 Alkalne tresave	1						Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Aktivnost 1.2.2	Prioritet	Dinamika					Odgovornost
		1	2	3	4	5	

Izraditi analizu stanja dijagnostičkih vrsta na stanišnom tipu 7230	1							Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Aktivnost 1.2.3	Prioritet	Dinamika					Odgovornost	
		1	2	3	4	5		Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Kartirati stanišni tip 7140 Prelazne tresave	1							
Aktivnost 1.2.4	Prioritet	Dinamika					Odgovornost	
		1	2	3	4	5		Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Izraditi analizu stanja dijagnostičkih vrsta na stanišnom tipu 7140	1							
Cilj 1.3.	Kontrolisano ubiranje divlje flore u komercijalne svrhe i očuvanje staništa							
Aktivnost 1.3.1	Prioritet	Dinamika					Odgovornost	
		1	2	3	4	5		Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Izraditi mobilnu aplikaciju za rad na terenu	1							
Aktivnost 1.3.2	Prioritet	Dinamika					Odgovornost	
		1	2	3	4	5		Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Obučiti nadzornike za korišćenje mobilne aplikacije	1							
Aktivnost 1.3.3	Prioritet	Dinamika					Odgovornost	
		1	2	3	4	5		Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, Direktor NP, Služba fizičke zaštite NP
Kontrolisati stanje na terenu i unositi terenske podatke u bazu podataka	1							
Aktivnost 1.3.4	Prioritet	Dinamika					Odgovornost	
		1	2	3	4	5		Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, Direktor NP, Služba fizičke zaštite NP
Cilj 1.4	Aktivna zaštita šumskih ekosistema							
Aktivnost 1.4.1	Prioritet	Dinamika					Odgovornost	
		1	2	3	4	5		Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Sprovoditi sanitarno-higijenske aktivnosti	3							
Aktivnost 1.4.2	Prioritet	Dinamika					Odgovornost	
		1	2	3	4	5		

Vršiti preventivnu i aktivnu zaštitu šumskih ekosistema od požara	1							Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Aktivnost 1.4.3	Prioritet	Dinamika					Odgovornost	
		1	2	3	4	5	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj	
Izraditi interaktivnu bazu podataka prikupljenih tokom terenskih aktivnosti	3							
Aktivnost 1.4.4	Prioritet	Dinamika					Odgovornost	
		1	2	3	4	5	Direktor Parka, Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj	
Uraditi Plan gazdovanja šuma u privatnoj svojini	1							
Aktivnost 1.4.5	Prioritet	Dinamika					Odgovornost	
		1	2	3	4	5	Direktor Parka, Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj	
Obezbijediti drvne sortimente iz reda sanitara za potrebe lokalnog stanovništva	1							
Cilj 1.5	Monitoring šuma							
Aktivnost 1.5.1	Prioritet	Dinamika					Odgovornost	
		1	2	3	4	5	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj	
Sprovoditi monitoring opšteg zdravstvenog stanja šuma	1							
Cilj 1.6	Kontrolisan sportski ribolov na Biogradskom jezeru							
Aktivnost 1.6.1	Prioritet	Dinamika					Odgovornost	
		1	2	3	4	5	Direktor Parka, Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj	
Izvršiti porobljavanje Biogradskog jezera za potrebe sportskog ribolova	1							
Cilj 1.7	Stabilne populacije mrmoljaka							
Aktivnost 1.7.1	Prioritet	Dinamika					Odgovornost	
		1	2	3	4	5	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj	
Vršiti monitoring stanja mrmoljaka u jezeru i okolnim barama	1							
Aktivnost 1.7.2	Prioritet	Dinamika					Odgovornost	
		1	2	3	4	5	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj	
Primjeniti odabrane konzervacionih metoda koje će imati pozitivne	1							

impakte na populaciju mrmoljaka								
Cilj 1.8	istraženi speleološki i drugi objekti važni za očuvanje značajnih kolonija slijepih miševa (<i>Chiroptera</i>) i sprovedene mjere zaštite ugroženih kolonija							
Aktivnost 1.8.1	Prioritet	Dinamika					Odgovornost	
Izraditi bazu speleoloških objekata na osnovu literaturnih podataka	2	1	2	3	4	5	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj	
Aktivnost 1.8.2	Prioritet	Dinamika					Odgovornost	
Izvršiti nabavku opreme za istraživanje slijepih miševa	1	1	2	3	4	5	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj	
Aktivnost 1.8.3	Prioritet	Dinamika					Odgovornost	
Nadzirati pristup jamama i pećinama, evidentirati i kontrolisati speleološke aktivnosti	2	1	2	3	4	5	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, direktor Parka, Služba fizičke zaštite	
Aktivnost 1.8.4	Prioritet	Dinamika					Odgovornost	
Istražiti rasprostranjenost i utvrditi važna područja za očuvanje slijepih miševa	1	1	2	3	4	5	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj	
Aktivnost 1.8.5	Prioritet	Dinamika					Odgovornost	
Utvrditi faktore ugrožavanja i po potrebi sprovesti mjere očuvanja naznačajnijih kolonija slijepih miševa	1	1	2	3	4	5	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, direktor parka	
Cilj 1.9	Očuvanje vrsta iz porodice <i>Mustelidae</i> (kune) kroz očuvanje njihovih staništa							
Aktivnost 1.9.1	Prioritet	Dinamika					Odgovornost	
Nabavka opreme za istraživanje mustelida (foto-zamke, životovke)	1	1	2	3	4	5	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj	
Aktivnost 1.9.2	Prioritet	Dinamika					Odgovornost	
Izvršiti kartiranje potencijanih staništa Mustelidae	1	1	2	3	4	5	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj	

Aktivnost 1.9.3		Prioritet	Dinamika					Odgovornost
			1	2	3	4	5	
Odrediti nulto stanje vrsta iz porodice Mustelidae, sprovoditi kontinuirani monitoring	2							Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Cilj 1.10	Stabilne populacije krupnih sisara							
Aktivnost 1.10.1		Prioritet	Dinamika					Odgovornost
			1	2	3	4	5	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, direktor Parka, Služba fizičke zaštite
Izraditi mobilnu aplikaciju za terenski rad u cilju boljeg monitoringa	1							
Aktivnost 1.10.2		Prioritet	Dinamika					Odgovornost
			1	2	3	4	5	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Izvršiti obuku nadzornika za korišćenje mobilne aplikacije	1							
Aktivnost 1.10.3		Prioritet	Dinamika					Odgovornost
			1	2	3	4	5	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Izvršiti nabavku opreme za istraživanje prisustva krupnih sisara (foto-zamke)	1							
Aktivnost 1.10.4		Prioritet	Dinamika					Odgovornost
			1	2	3	4	5	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Sprovoditi monitoring krupnih sisara i utvrditi najznačajnija staništa za njegovo očuvanje	1							
Cilj 1.11.	Zaštita i održivo korišćenje vodnih resursa							
Aktivnost 1.11.1		Prioritet	Dinamika					Odgovornost
			1	2	3	4	5	Zavod za hidrometeorologiju i seismologiju; Uprava za vode; Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, direktor Parka
Monitoring hidroloških objekata	2							
Cilj 1.12.	Istraživanje faune insekata i kartiranje najznačajnijih staništa							
Aktivnost 1.12.1		Prioritet	Dinamika					Odgovornost
			1	2	3	4	5	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Istražiti i sakupiti literaturne podatke o fauni Lepidoptera i Coleoptera	1							

Aktivnost 1.12.2	Prioritet	Dinamika					Odgovornost
		1	2	3	4	5	
Izvršiti uvid u stanje dnevnih leptira na području Parka	1						Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Aktivnost 1.12.3	Prioritet	Dinamika					Odgovornost
		1	2	3	4	5	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Izvršiti uvid u stanje Coleoptera na području Parka	1						

Strateška oblast 2: Očuvanje, unapređivanje i promocija kulturno-istorijskih i etnografskih vrijednosti i potencijala

Cilj 2.1	Istraženi, valorizovani i zaštićeni najznačajniji elementi materijalne kulturne baštine Parka						
Aktivnost 2.1.1	Prioritet	Dinamika					Odgovornost
		1	2	3	4	5	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Finalizovati terensko istraživanje katunskog graditeljstva na području Bjelasice	1						
Aktivnost 2.1.2	Prioritet	Dinamika					Odgovornost
		1	2	3	4	5	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Inicirati i učestvovati u projektima istraživanja, sprovođenja mjera zaštite i prezentovanja kulturnog nasljeđa, koje implementiraju nadležne institucije	2						
Aktivnost 2.1.3	Prioritet	Dinamika					Odgovornost
		1	2	3	4	5	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Pokretati inicijative za uspostavljanje zaštite kulturnih dobara	1						
Cilj 2.2	Promovisana i prezentovana materijalna kulturna baština Parka						

Aktivnost 2.2.1	Prioritet	Dinamika					Odgovornost
		1	2	3	4	5	
Prikupljati stariju foto građu i umjetničke slike	1						Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj

akademskih likovnih stvaralača u digitalnoj formi								
Aktivnost 2.2.2	Prioritet	Dinamika					Odgovornost	
		1	2	3	4	5	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj	
Organizovati tematske izložbe povodom značajnih datuma	2							
Cilj 2.3	Zaštićena, valorizovana, promovisana i popularizovana nematerijalna kulturna baština							
Aktivnost 2.3.1	Prioritet	Dinamika					Odgovornost	
		1	2	3	4	5	Služba za promociju, marketing i turizam	
Inventarisati nematerijalnu kulturnu baštinu Parka	1							
Aktivnost 2.3.2	Prioritet	Dinamika					Odgovornost	
		1	2	3	4	5	Služba za promociju, marketing i turizam	
Prikupiti podatke od nosioca nematerijalnih kulturnih dobara	1							
Aktivnost 2.3.3	Prioritet	Dinamika					Odgovornost	
		1	2	3	4	5	Služba za promociju, marketing i turizam	
Popunjavati upitnike za identifikaciju elemenata nematerijalnog kulturnog nasljeđa	1							
Aktivnost 2.3.4	Prioritet	Dinamika					Odgovornost	
		1	2	3	4	5	Služba za promociju, marketing i turizam	
Uputiti inicijative za uspostavljanje zaštite na osnovu istraživačkih nalaza i drugih dokaza o svojstvu, osobenosti i značaju nematerijalnog kulturnog dobra	2							
Aktivnost 2.3.5	Prioritet	Dinamika					Odgovornost	
		1	2	3	4	5	Služba za promociju, marketing i turizam	
Organizovati manifestacije i učestvovati na sajmovima, izložbama i kulturno-umjetničkim programima koji se oslanjaju na etnografsko nasljeđe	2							
Aktivnost 2.3.6	Prioritet	Dinamika					Odgovornost	

		1	2	3	4	5	Služba za promociju, marketing i turizam; Institucije iz oblasti zaštite kulturnog nasleđa.
Inicirati projekte zaštite i valorizacije nematerijalne kulturne baštine pod pokroviteljstvom relevantnih institucija	2						
Aktivnost 2.3.7	Prioritet	Dinamika					Odgovornost
Kreirati programe u Parku za obilježavanje "Dana evropske baštine"	2						Služba za promociju, marketing i turizam, MK, UZKD

Strateška oblast 3: Edukacija, interpretacija prirodnih i kulturnih vrijednosti parka i razvoj turizma orientisanog ka prirodi

Cilj 3.1 Razvijena edukacija i interpretacija. Lokalno stanovništvo i posjetiocis su kvalitetno edukovani o vrijednostima NP Biogradska gora

Aktivnost 3.1.1	Prioritet	Dinamika					Odgovornost
		1	2	3	4	5	
U saradnji sa osnovnim školama koje gravitiraju u Parku i nadležnim ministarstvom izradiće se edukativni programi	1						Služba za promociju, marketing i turizam, Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Aktivnost 3.1.2	Prioritet	Dinamika					Odgovornost
		1	2	3	4	5	
U saradnji sa osnovnim školama koje gravitiraju u Parku izradiće se edukativni materijali	1						Služba za promociju, marketing i turizam, Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Aktivnost 3.1.3	Prioritet	Dinamika					Odgovornost
		1	2	3	4	5	
U saradnji sa TO obilježiti značajne ekološke datume	1						Služba za promociju, marketing i turizam, TO
Aktivnost 3.1.4	Prioritet	Dinamika					Odgovornost
		1	2	3	4	5	
U saradnji sa TO osmislići i sprovesti ciljane interoperativne programe obilaska Parka	1						Služba za promociju, marketing i turizam, TO
Aktivnost 3.1.5	Prioritet	Dinamika					Odgovornost
		1	2	3	4	5	
U saradnji sa Planinarskim savezom Crne Gore	1						Služba za promociju, marketing i turizam, direktor Parka, Planinarski savez Crne Gore

formirati nove edukativne i tematske staze												
Aktivnost 3.1.6	Prioritet	Dinamika					Odgovornost					
U saradnji sa Planinarskim savezom Crne Gore održavati i unaprijediti postojeće edukativne i tematske staze	1	1	2	3	4	5	Služba za promociju, marketing i turizam, direktor Parka, Planinarski savez Crne Gore					
Cilj 3.2		Park je uspješno promovisan na tržištu										
Aktivnost 3.2.1	Prioritet	Dinamika					Odgovornost					
Sprovoditi PR kampanje	1	1	2	3	4	5	Služba za promociju, marketing i turizam; direktor Parka; direktor JPNPCG					
Aktivnost 3.2.2	Prioritet	Dinamika					Odgovornost					
Učestvovati na turističkim sajmovima	1	1	2	3	4	5	Služba za promociju, marketing i turizam; direktor Parka; direktor JPNPCG					
Aktivnost 3.2.3	Prioritet	Dinamika					Odgovornost					
Organizovati manifestacije i događaje	1	1	2	3	4	5	Služba za promociju, marketing i turizam; direktor Parka					
Aktivnost 3.2.4	Prioritet	Dinamika					Odgovornost					
Izraditi i stampati promotivni materijal	1	1	2	3	4	5	Služba za promociju, marketing i turizam					
Aktivnost 3.2.5	Prioritet	Dinamika					Odgovornost					
Izraditi autentični suvenir Parka	2	1	2	3	4	5	Služba za promociju, marketing i turizam; direktor Parka					

Strateška oblast 4: Turizam zasnovan na aktivnom odmoru u prirodi

Cilj 4.1	Unaprijedena i razvijena turistička infrastruktura Parka je uskladena sa principima zaštite prirode i u funkciji je posjetilaca											
Aktivnost 4.1.1	Prioritet	Dinamika					Odgovornost					
Adaptirati Centar za posjetioce na obali Biogradskog jezera	1	1	2	3	4	5	Direktor Parka;	Služba za promociju, marketing i turizam				
Aktivnost 4.1.2	Prioritet	Dinamika					Odgovornost					

Urediti glavne ulaze u Park	1						Direktor Parka; Služba za promociju, marketing i turizam
Aktivnost 4.1.3	Prioritet		Dinamika				Odgovornost
		1	2	3	4	5	
Izgraditi kontrolno-naplatne punktove	1						Direktor Parka; Služba za promociju, marketing i turizam
Aktivnost 4.1.4	Prioritet		Dinamika				Odgovornost
		1	2	3	4	5	
Postaviti i dopuniti najavne, glavne i informativne table ka/i u Parku	1						Direktor Parka; Služba za promociju, marketing i turizam
Aktivnost 4.1.5	Prioritet		Dinamika				Odgovornost
		1	2	3	4	5	
Unaprijediti postojeći sistem informativnih tabli i smjerokaza	1						Direktor Parka; Služba za promociju, marketing i turizam
Aktivnost 4.1.6	Prioritet		Dinamika				Odgovornost
		1	2	3	4	5	
Unaprijediti pješačke staze	1						Služba za promociju, marketing i turizam; direktor Parka
Aktivnost 4.1.7	Prioritet		Dinamika				Odgovornost
		1	2	3	4	5	
Unaprijediti biciklističke staze	1						Direktor Parka; Služba za promociju, marketing i turizam
Aktivnost 4.1.8	Prioritet		Dinamika				Odgovornost
		1	2	3	4	5	
Unaprijediti turistički proizvod posmatranje medvjeda	1						Direktor Parka; Služba za promociju, marketing i turizam
Aktivnost 4.1.9	Prioritet		Dinamika				Odgovornost
		1	2	3	4	5	
Unaprijediti turističku ponudu kajakarenje i vožnja drvenim čamcima po Biogradskom jezeru	2						Direktor Parka; Služba za promociju, marketing i turizam
Aktivnost 4.1.10	Prioritet		Dinamika				Odgovornost
		1	2	3	4	5	
Unaprijediti turističku ponudu sportski ribolov i „fly fishing“							Direktor Parka; Služba za promociju, marketing i turizam
Aktivnost 4.1.11	Prioritet		Dinamika				Odgovornost
		1	2	3	4	5	

Urediti vidikovce	1						Direktor Parka; Služba za promociju, marketing i turizam
Aktivnost 4.1.12	Prioritet	Dinamika					Odgovornost
		1	2	3	4	5	Direktor JPNPCG; Direktor Parka; Služba za promociju, marketing i turizam
Rekonstruisati osmatračnicu Lazovi	2						
Aktivnost 4.1.13	Prioritet	Dinamika					Odgovornost
		1	2	3	4	5	Direktor Parka, Služba fizičke zaštite, Služba za održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture
Izgraditi osmatračnicu za za posmatranje divljih životinja	3						
Aktivnost 4.1.14	Prioritet	Dinamika					Odgovornost
		1	2	3	4	5	Direktor JPNPCG; Direktor Parka; Služba za promociju, marketing i turizam
Rekonstruisati i urediti objekat mrijestilišta na obali Biogradskog jezera	2						
Aktivnost 4.1.15	Prioritet	Dinamika					Odgovornost
		1	2	3	4	5	Direktor Parka; Služba za promociju, marketing i turizam
Izraditi odmorišta za pješake i bicikliste	2						
Aktivnost 4.1.16	Prioritet	Dinamika					Odgovornost
		1	2	3	4	5	Direktor Parka; Služba za promociju, marketing i turizam
Prilagoditi glavne atrakcije u Parku (učiniti ih dostupnim) za posjete osoba sa invaliditetom	1						
Cilj 4.2	Unaprijeđena turistička ponuda koja je zasnovana na aktivnom odmoru						
Aktivnost 4.2.1	Prioritet	Dinamika					Odgovornost
		1	2	3	4	5	Služba za promociju, marketing i turizam
Osmisliti nove izložbene postavke u Centru za posjetioce	2						
Aktivnost 4.2.2	Prioritet	Dinamika					Odgovornost
		1	2	3	4	5	Direktor Parka; Služba za promociju, marketing i turizam
Unaprijediti turističku ponudu „šuma za čitanje“	1						
Aktivnost 4.2.3	Prioritet	Dinamika					Odgovornost
		1	2	3	4	5	Direktor Parka; Služba za promociju, marketing i turizam
Unaprijediti dječje igralište	1						

Cilj 4.3		Upravljanje posjetiocima							
Aktivnost 4.3.1		Prioritet	Dinamika					Odgovornost	
			1	2	3	4	5		
Analizirati strukturu, mišljenje, potrebe i očekivanja posjetilaca	1							Služba za promociju, marketing i turizam	
Aktivnost 4.3.2		Prioritet	Dinamika					Odgovornost	
			1	2	3	4	5	Direktor Parka; Služba za promociju, marketing i turizam	
Analizirati uticaj posjetilaca na prirodne i kulturne vrijednosti	1								
Aktivnost 4.3.3		Prioritet	Dinamika					Odgovornost	
			1	2	3	4	5	Direktor Parka; Služba za promociju, marketing i turizam	
Analizirati korišćenje postojećeg sistema staza	1								
Aktivnost 4.3.4		Prioritet	Dinamika					Odgovornost	
			1	2	3	4	5	Direktor Parka; Služba za promociju, marketing i turizam	
Istražiti i odrediti prihvatne kapacitete pojedinih najposjećenijih lokaliteta u skladu sa smjernicama zaštite prirode, pratiti i regulisati broj posjetilaca	1								
Aktivnost 4.3.5		Prioritet	Dinamika					Odgovornost	
			1	2	3	4	5	Direktor Parka; Služba za promociju, marketing i turizam	
Izgraditi mehanizam koji će doprinijeti da se smanji efekat vidljivosti posjetilaca u određenim područjima („leave no trace“ principi)	1								
Aktivnost 4.3.6		Prioritet	Dinamika					Odgovornost	
			1	2	3	4	5	Služba za promociju, marketing i turizam	
Razviti programe obilaska Parka (bazirane na prirodnim i kulturnim vrijednostima parka) za različite ciljne grupe	1								

Strateška oblast 5: Međunarodna i lokalna saradnja i socio-ekonomski razvoj	
Cilj 5.1	Učešće na međunarodnim pozivima za otvorene grantove u funkciji realizacije projekata i razmjene znanja i dobrih praksi

Aktivnost 5.1.1	Prioritet	Dinamika					Odgovornost
		1	2	3	4	5	
Izraditi prijedloge projekata u skladu sa pozivima	1						Direktor, Pomoćnik direktora za zaštitu, održivi razvoj i turizam, Služba za projekte i međunarodnu saradnju
Aktivnost 5.1.2	Prioritet	Dinamika					Odgovornost
		1	2	3	4	5	Direktor, Služba za projekte i međunarodnu saradnju
Organizovati obuke za zaposlene, razmjenu iskustava	2						
Cilj 5.2	Definisani zajednički prioriteti i realizovani projekti sa lokalnim zajednicama u cilju razvoja područja i lokalnih zajedница						
Aktivnost 5.2.1	Prioritet	Dinamika					Odgovornost
		1	2	3	4	5	Direktor, pomoćnik direktora za zaštitu, održivi razvoj i turizam, direktor Parka, Služba za projekte i međunarodnu saradnju
Izraditi prijedloge projekata u skladu sa pozivima u partnerstvu sa opština koje gravitiraju Parku	1						
Aktivnost 5.2.2	Prioritet	Dinamika					Odgovornost
		1	2	3	4	5	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam, Služba za projekte i međunarodnu saradnju
Aktivnost 5.2.3	Prioritet	Dinamika					Odgovornost
		1	2	3	4	5	Direktor JPNPCG; direktor Parka; Služba za promociju, marketing i turizam
Inicirati uspostavljanje sertifikata za lokalne proizvode	1						
Aktivnost 5.2.4	Prioritet	Dinamika					Odgovornost
		1	2	3	4	5	Direktor Parka; Služba za promociju, marketing i turizam
Podržati lokalno stanovništvo (proizvođače) da izrade karakteristične suvenire i rukotvorine, te otkupiti i distribuirati proizvedene predmete u suvenirnice Parka	1						

Strateška oblast 6: Unapređenje fizičke zaštite i infrastrukture							
Cilj 6.1		Poboljšan nivo fizičke zaštite prostora i unaprijeđeni postojeći i budući infrastrukturni segmenti					
Aktivnost 6.1.1	Prioritet	Dinamika			Odgovornost		

		1	2	3	4	5	Direktor Parka Služba za kadrovske, pravne i opšte poslove, Služba za promociju, marketing i turizam
Izvršiti stručno usavršavanje Službe zaštite kroz obuke	2						
Aktivnost 6.1.2	Prioritet	Dinamika					Odgovornost
Opremiti službe neophodnim materijalno tehničkim sredstvima	2	1	2	3	4	5	Direktor Parka, Služba za logistiku
Aktivnost 6.1.3	Prioritet	Dinamika					Odgovornost
Održavati kontakte i kordinaciju kontrole nelegalnih aktivnosti sa nadležnim inspekcijskim službama	1	1	2	3	4	5	Direktor Parka Služba fizičke zaštite
Aktivnost 6.1.4	Prioritet	Dinamika					Odgovornost
Održavati redovne kontakte sa MUP-om	1	1	2	3	4	5	Direktor Parka Služba fizičke zaštite
Aktivnost 6.1.5	Prioritet	Dinamika					Odgovornost
Jačati saradnju sa nadležnim sudovima	1	1	2	3	4	5	Direktor Parka Služba za kadrovske, pravne i opšte poslove
Aktivnost 6.1.6	Prioritet	Dinamika					Odgovornost
Izgraditi nova hranilišta za krupne sisare	2	1	2	3	4	5	Direktor Parka Službe fizičke zaštite Služba za održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture
Aktivnost 6.1.7	Prioritet	Dinamika					Odgovornost
Izvršiti detaljno obilježavanje granica Parka	1	1	2	3	4	5	Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma, Agencija za zaštitu prirode i životne sredine, direktor Parka, Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, Služba za kadrovske, pravne i opšte poslove Služba fizičke zaštite
Aktivnost 6.1.8	Prioritet	Dinamika					Odgovornost

		1	2	3	4	5	Direktor Parka, Služba fizičke zaštite
Zamijeniti dotrajale nadstrešnice (Guvno i Ražanj na parking prostoru)	2						
Cilj 6.2.	Sprječavanje nastanka otpada						
Aktivnost 6.2.1.	Prioritet	Dinamika					Odgovornost
Sanacija neuređenih odlagališta otpada na području Parka	1	1	2	3	4	5	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, direktor Parka, Služba za održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture

3.2. DINAMIKA, SUBJEKTI REALIZACIJE I NAČIN SPROVOĐENJA OCJENE SPROVOĐENJA PLANA UPRAVLJANJA

U cilju optimalnog sprovođenja programa zaštite i razvoja, kroz analizu usvojenih planova i programa prati se sprovođenje planskih i programske aktivnosti i omogućava kontrolisanje dinamike njihove realizacije sa nivoa rukovodne i upravljačke strukture.

3.2.1. Definicija nosilaca realizacije Plana upravljanja

Za upravljanje prostorom NP Biogradska gora zaduženo je Javno preduzeće za Nacionalne parkove Crne Gore. Sve aktivnosti ovog Plana upravljanja sprovodiće se uz koordiniran rad zajedničkih službi sa nivoa Javnog preduzeća i nacionalnog parka.

Stručnu zaštitu, kao i razvoj i unapređenje prirodnih i radom stvorenih vrijednosti parka implementiraće Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj sa službama Parka. Promociju, edukaciju i interpretaciju realizovaće Služba za promociju, marketing i turizam i saradnicima iz u Parka.

U okviru organizacione jedinice NP Biogradska gora, za fizičku kontrolu prostora zadužena je Služba fizičke zaštite, a poslove održavanja parkovskog prostora i mobilijara vrši Služba za održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture. Ovim službama neposredno rukovodi direktor organizacione jedinice.

3.2.2. Način ocjene sprovođenja i indikatori praćenja uspješnosti Plana upravljanja

Petogodišnji Plan upravljanja NP Biogradska gora (2021–2025), obezbjeđuje okvirne smjernice iz kojih proizilaze godišnji Programi upravljanja, finansijski i drugi planovi i izvještaji. Plan upravljanja se realizuje/sprovodi kroz jednogodišnje Programe upravljanja.

Prema članu 56 Zakona o zaštiti prirode, upravljač zaštićenog područja dužan je da dostavi godišnji izvještaj Ministarstvu o realizaciji Plana upravljanja i godišnjeg Programa upravljanja, sprovedenim mjerama, finansijskim sredstvima utrošenim za sprovođenje mjera. Članom 58 Zakona, navedeno je da Ministarstvo daje saglasnost na Godišnji program upravljanja. Istim članom, upravljač je u obavezi da Ministarstvu dostavlja Izvještaje o realizaciji godišnjih programa upravljanja. Na taj način, ocjena sprovođenja i indikatori praćenja uspješnosti Planova upravljanja definisani su stepenom uspješnosti realizacije programskih aktivnosti godišnjih Programa upravljanja. Pored toga, značajan broj programskih aktivnosti navedenih u Planu upravljanja sprovodi se u fazama tokom petogodišnjeg ciklusa, pa nema identičan opis aktivnosti na nivou Godišnjih programa, zbog čega nije moguće definisati indikatore takvih aktivnosti u Planu upravljanja.

Godišnji program upravljanja dostavlja se Ministarstvu, do 30. novembra tekuće godine za narednu godinu, a Izvještaj o realizaciji godišnjeg programa upravljanja do 1. marta tekuće godine za prethodnu godinu.

3.2.3. Smjernice za naučnoistraživački rad

U narednom periodu potrebno je nastaviti sa naučnim i stručnim aktivnostima i istraživanjima istraživanjima na prostoru nacionalnog parka. Na prostoru Parka još uvijek ne postoje kompletni podaci o stanju biodiverziteta, a mnogi podaci su zastareli i potrebno ih je dopuniti novim istraživanjima. Sa aspekta upravljača veoma je važno imati dobar uvid u kompletno stanje i status značajnih populacija i vrsta flore i faune, kao i stanja ekosistema.

U prethodnom periodu započet je proces uspostavljanja Natura 2000 mreže u Crnoj Gori, a u okviru ovog projekta vrše se istraživanja na područjima nacionalnih parkova. Daljim planiranim istraživanjima na uspostavljanju Natura mreže, dobiće se jasna slika o stanju staništa i vrsta od značaja. Izradom i uspostavljanjem Natura 2000 mreže stvorice se preduslovi za adekvatan način upravljanja definisan EU standardima. U proces izrade Natura 2000 mreže, pored naučnih i stručnih institucija, uključeni su i eksperți JP za nacionalne parkove Crne Gore.

Javno preduzeće za nacionalne parkove će podstići i afirmisati svaki naučno-istraživački projekat i rad za koji se naučne institucije i pojedini naučni radnici opredijele u narednom planskom periodu. Prilikom naučno-istraživačkih aktivnosti pravnih ili fizičkih lica potrebno je pridržavati se odredaba Zakona o zaštiti prirode (Sl. list CG br.51/08 i 62/13), a koje se odnose na pribavljanja dozvole od Agencije za zaštitu prirode i životne sredine.

3.2.4. Smjernice i prioriteti za zaštitu i održivi razvoj nacionalnog parka

Prioriteti zaštite prirodnih vrijednosti u Planu upravljanja u narednom planskom periodu realizovaće se kroz set aktivnosti definisanih u operativnom dijelu Plana upravljanja, sa naročitim fokusom na:

- Istraživanja flore i vegetacije;

- Istraživanja faune;
- Implementiranje mjera zaštite komponenti biodiverziteta;
- Identifikovanje i restauracija narušenih ekosistema;
- Edukacija lokalnog stanovništva i posjetilaca.

U cilju efikasne realizacije ovih aktivnosti, neophodno je uvećati broj stručnih saradnika u ovom planskom periodu.

Smjernice koje se odnose na prioritete u vezi sa održivim razvojem:

- Podržavati sve vidove održivog turizma;
- Uspostaviti efikasan sistem upravljanja posjetiocima;
- Podrška i kreiranje tradicionalnog i održivog korišćenja prirodnih resursa od strane lokalnog stanovništva;
- Podržavati socio-ekonomski i kulturni razvoj ovog regiona.

4. FINANSIJSKA SREDSTVA ZA SPROVOĐENJE PLANA

Prema Zakonu o nacionalnim parkovima, JPNPCG sredstva za rad obezbjeđuje iz sljedećih izvora:

- iz državnog budžeta
- iz naknada za korišćenje dobara, odnosno sopstvenih prihoda
- iz donacija
- kredita
- drugih izvora u sladu sa zakonom

4.1. PROCJENA SREDSTAVA ZA REALIZACIJU PLANA UPRAVLJANJA

Na nivou Javnog preduzeća za nacionalne parkove Crne Gore izrađuju se godišnji finansijski izvještaji i godišnji finansijski planovi. Finansijski plan za jednu godinu se radi na bazi prihoda i rashoda ostvarenih u prethodnoj godini i procjene prihoda po osnovu korišćenja dobara i pružanja usluga u narednoj godini, te odobrenih sredstava državnim budžetom za narednu godinu.

Kod procjene potrebnih sredstava za sprovođenje Plana upravljanja u obzir su uzeti sledeći elementi:

1. troškovi ljudskih resursa (bruto plate i ostala primanja zaposlenih),
2. ostali troškovi i drugi materijalni troškovi koji prate poslovanje,
3. finansiranje godišnjih programa upravljanja i
4. kapitalne aktivnosti

U troškove ljudskih resursa ulaze bruto plate zaposlenih u Parku, dok se finansiranje programa projektuje prema planu potrebnih sredstava za angažovanje konkretnih poslova i izvođenja određenih radova.

Troškovi finansiranja godišnjih Programa upravljanja projektovani su da se finansiraju iz državnog budžeta i sopstvenih sredstava. Ostali troškovi (materijalni troškovi koji prate poslovanja Javnog preduzeća i nacionalnih parkova: bruto zarade, održavanja osnovnih sredstava, komunalne usluge, električna energija, troškovi goriva, i ostali troškovi) dijelom se finansiraju od sopstvenih sredstava koje nacionalni parkovi ostvare u skladu sa Odlukom o visini i načinu plaćanja naknada za korišćenje dobara nacionalnih parkova. Kapitalni projekti se finansiraju iz državnog budžeta namijenjenog za kapitalna ulaganja u infrastrukturu i ostalo, dok se od eventualnih donatora obezbjeđuju sredstva za implementaciju aktivnosti definisanih projektima.

Elementi	2021. godina	2022. godina	2023. godina	2024. godina	2025. godina
Troškovi ljudskih resursa	298.500,00	313.425,00	319.693,50	326.087,37	329.348,24
Ostali troškovi	60.070,00	63.073,50	66.227,18	69.538,53	73.015,46
Finansiranje Programa	147.820,00	155.211,00	162.971,55	171.120,13	179.676,13
UKUPNO (€)	506.390,00	531.709,50	548.892,23	566.746,03	582.039,84
UKUPNO (€)	2.735.777,59				

Elementi	2021. godina	2022. godina	2023. godina	2024. godina	2025. godina
Projektovani prihodi po godinama	356.480,00	374.304,00	393.019,20	412.670,16	433.303,67
UKUPNO (€)	1.969.777,03				

4.2. KAPITALNE INVESTICIJE

Opis	Vrsta investicije
1. Plan	Adaptacija objekta na Kraljevom kolu i izrada glavnog revidovanog projekta

Opis aktivnosti	Izvršiće se adaptacija postojećeg objekta na Kraljevom kolu, po izrađenom i usvojenom glavnom revidovanom projektu.
Finansijska vrijednost	70.000,00
Vrijeme realizacije	1 godina
2. Plan	Revitalizacija i turistička valorizacija katuna Šiška - NP Biogradska gora i izrada projektnе dokumentacije (revidovani glavni projekat)
Opis aktivnosti	Izgradnja Katun naselja sledećeg sadržaja: 20 katun kućica sa smještajnim mogućnostima od 40 do 60 posjetilaca sa maksimalno 3.000 m ² bruto razvijene površine. Maksimalna dozvoljena spratnost objekata je P+1. Definisano PPPN za NP Biogradska gora st.118-134. Naselje katuna se sastoji od smještajnih jedinica (katuni kućice), wellness sadržaja, zajedničkog prostora za druženje, centralnog sadržaja hrane i pića, servisnih sadržaja (recepција / administracija, back-of-house, najam opreme za sport/rekreaciju, itd.) i prostora na otvorenom (ljetni sjenik, štala / tor). Katun naselje sadrži od 20 do 30 katun kućica sa sa smještajnim mogućnostima od 60 do 100 posjetilaca sa maksimalno 3.000 m ² bruto razvijene površine. Maksimalna dozvoljena spratnost objekata je P+1.
Finansijska vrijednost	230.000,00
Vrijeme realizacije	3 godine
3. Plan	Izgradnja vodovodne mreže sa novim rezervoarom na izvoruštu Ganovača i izrada glavnog revidovanog projekta.
Opis aktivnosti	Postojeća vodovodna mreža sa postojećim rezervoarom je nedovoljnog kapaciteta za kvalitetno snabdijevanje vodom izgrađenih objekata i turističke infrastrukture, te je neophodna izgradnja vodovodne mreže sa novim rezervoarom. U vezi sa ovim predlogom potrebno je uraditi glavni revidovani projekat
Finansijska vrijednost	65.000,00
Vrijeme realizacije	2 godine
4. Plan	Izrada tehničke dokumentacije i rekonstrukcija mosta: Kraljevo kolo
Opis aktivnosti	S obzirom da tehničke karakteristike postojećeg mosta ne zadovoljavaju standarde za prolazak automobila, a posebno savremenih turističkih autobusa, neophodna je izrada glavnog revidovanog projekta i rekonstrukcija mosta u dužini od 52m
Finansijska vrijednost	100.000,00

Vrijeme realizacije	2 godine
5. Plan	Sanacija i antieroziivne mjere rijeke Jezerštice i ispitivanje dna Biogradskog jezera-izrada glavnog projekta
Opis aktivnost	U ovoj fazi neophodan je izvođački projekat koji podrazumijeva sanacione mjere uz građevinsko tehničke radove zaustavljanja erozije i sprečavanje oticanja vode Biogradskog jezera i izrada studije zaštite. Do sada su vršena istraživanja, urađeno je batimetrijsko mjerjenje Biogradskog jezera; izvršeno je injektiranje kaverni; Geološki zavod započeo sveukupno istraživanje.
Finansijska vrijednost	40.000,00
Vrijeme realizacije	2 godina

6. SMJERNICE I PREPORUKE

Plan upravljanja Nacionalnim parkom Biogradska gora je osnovni planski dokument koji definiše smjernice za buduće upravljanje ukupnim vrijednostima parka (prirodnim i kulturnim), razvoj i održivo korišćenje u narednom petogodišnjem periodu.

Vodeći se smjernicama definisanim IUCN kriterijumima, koji definišu upravljanje nacionalnim parkovima posebna pažnja posvetiće se:

- Poštovanju međunarodnih standarda i kriterijuma gdje su glavni ciljevi zaštita prirode i kulturno-istorijskih vrijednosti;
- Podsticanju naučno-istraživačkog rada na prostoru Parka u cilju definisanja budućih NATURA 2000 staništa;
- Razvijanju turizma zasnovanog na prirodi i daljem razvoju specifične turističke infrastrukture (centri za posjetioce, pješačko-rekreativne, biciklističke i edukativne staze, uređenje vidikovaca i dr.);
- Uspostavljanju efikasnog sistema upravljanja posjetiocima;
- Edukaciji školske populacije, lokalnog stanovništva i posjetilaca o vrijednostima parka;
- Promociji Parka na međunarodnom nivou;
- Unapređenju saradnje sa korisnicima prostora parka, lokalnim strukturama i NVO sektorom;
- Unapređenju prekogranične i ukupne međunarodne saradnje;

Plan upravljanja Nacionalnim parkom Biogradska gora zahtijeva jasne kriterijume, koji imaju za cilj očuvanje specifičnih fizičko-geografskih i bioloških karakteristika ovog prostora, ali i uvažava

interese zajednica koje gravitiraju Parku i razvijaju lokalne ekonomije. U cilju razvoja regiona, od velikog je značaja definisati državne interese koji će se realizovati kapitalnim investicijama koje će biti u funkciji daljeg razvoja ovog područja

Upravo zato što područja nacionalnih parkova predstavljaju jedinstvene, ali i osjetljive prostore sa izuzetnim potencijalom daljeg razvoja, potrebno je omogućiti finansijsku stabilnost za realizaciju Plana upravljanja čime će se stvoriti uslovi za optimalno upravljanje i poslovanje ovog Javnog preduzeća.

Literatura

Niže se navodi literatura i drugi izvori korišćeni u pisanju ovod Plana upravljanja, kao i dodatna korisna literatura na koju se upućivalo u pojedinim dijelovima teksta.

- Blečić, V., Lakušić, R. (1969): Šume munike (*Pinus heldreichii* Christ.) na Štitovu i Bjelasici u Crnoj Gori. Glasn. Republ. Zav. Zašt. Prir. – Prirod. Muz. 2: 5–10.
- Dudley, N (ed.), (2008): Guidelines for Applying Protected Area Management Categories, IUCN, Gland, Switzerland.
- Firer, L. (1894): Jedna godina ornitološkog istraživanja u Crnoj Gori- Glasnik Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini, 6:543-508. Sarajevo.
- JPNPCG. Interna Baza podataka za floru i vegetaciju NP Biogradska gora.
- JPNPCG (2015): Nacionalni park „Biogradska gora“ - Plan upravljanja 2016-2020 godina. <http://www.nparkovi.me>.
- Lakušić, D., Conti, F. (2004): *Asyneuma pichleri* (Campanulaceae) a neglected species of the Balkan Peninsula. Plant Systematics and Evolution 247: 23–36.
- Lakušić, R. (1991): "Crvena knjiga" planine Bjelasice, Prirodne i društvene vrijednosti Nacionalnog Parka Biogradska Gora 23: 294–317. Podgorica: Crnogorska akademija nauka i umjetnosti.
- Lakušić, R. (1972/1973): *Rumex balcanicus* Rech. Fil. novi tercijerni relikt u flori Crne Gore. Glasnik Republ. Zav. Zašt. Prirode. Prirod. Muz. 5: 29–32.
- Marić, D. (2019): Fauna slatkovodnih riba (Osteichthyes) Crne Gore - Fauna of Freshwater Fish (Osteichthyes) of Montenegro. Crnogorska Akademija Nauka i Umjetnosti, (Montenegrin Academy of Sciences and Arts), ed. G.S. Karaman, spec. ed. No 149, 419 p. Podgorica.
- Marić, D. and Milošević, D. (2011): Katalog slatkovodnih riba (Osteichthyes) Crne Gore. Crnogorska akademija nauka i umjetnosti. Katalozi 5, Knjiga 4. Podgorica. pp 114.
- Marić, D., Rakočević, J. (2010): Biodiverzitet. Crna Gora u XXI stoljeću - u eri kompetitivnosti: Životna sredina i održivi razvoj, ed. Mihailo Burić. Crnogorska Akademija Nauka i Umjetnosti, knjiga 73/2, pp 113-150.
- Matvejev, S.D. (1960): Shema rasprostranjenja biogeografskih provincija Jugoslavije. Enciklopedija Jugoslavije IV: 6000. Leksikografski zavod Zagreb.
- Ministarstvo održivog razvoja i turizma (2010): Prostorni plan posebne namjene NP Biogradska gora.
- Ministarstvo održivog razvoja i turizma (2015): Nacionalna strategija biodiverziteta sa akcionim planom za period 2016 – 2020. godina, Podgorica.
- Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja (2015): Strategija ribarstva Crne Gore 2015-2020 sa Akcionim planom za prenošenje, implementaciju i sprovodenje pravne tekovine EU.
- Ministarstvo zaštite okoliša i energetike i Hrvatska agencija za okoliš i prirodu (2018): Smjernice za planiranje upravljanja zaštićenim područjima i ili područjima ekološke mreže. UNDP, Hrvatska.

- Petrović, D., Stešević, D., Vuksanović, S. (2008): Materials for the Red Book of Montenegro. *Natura Montenegrina* 7(2): 605-631.
- Petrović, D. (ed) (2009): Važna biljna staništa u Crnoj Gori (IPA projekat): 1-80. Nevladino udruženje "Zelena Gora".
- Petrović, D., Hadžiblahović, S., Vuksanović, S., Mačić, V., Milanović, Đ., Lakušić, D. (2019): Katalog tipova staništa od interesa za EU u Crnoj Gori, Verzija 3. Podgorica – Banja Luka – Beograd.
- Pulević, V. (2005): Gradja za vaskularnu floru Crne Gore. Dopuna "Conspectus Flora Montenegrinae". Republički Zavod za zaštitu prirode CG (Podgorica), posebna izdanja, Knjiga 2
- Rohlens J. (1942): Conspectus Flora Montenegrinae. Preslia (Praha) 20-21: 1-506.
- Saveljić, D., Vizi, O. (2011): Ptice pjevačice Crne Gore - procjene gnjezdilišnih populacija i trendovi.
- Speybroeck, J., Beukema, W., Crochet, P. (2010): A Tentative Species List of The European Herpetofauna (Amphibia And Reptilia). Zootaxa 2492:1-27.
- Stevanović, V., Jovanović, S., Lakušić, D. & Niketić, M. (1995): Diverzitet vaskularne flore Jugoslavije sa pregledom vrsta od međunarodnog značaja. In: Stevanović, V. & Vasić, V. (eds.): Biodiverzitet Jugoslavije. - Biol. fak. Univ. u Beogradu. Ekolibri, 183-217.
- Stevanović, V. (1996): Analysis of the Central European and Mediterranean orophytic element on the mountains of the W. and Central Balkan Peninsula with special reference to endemics. Bocconia, 5(1): 77-97.
- Stešević D., Caković, D. (2013): Katalog vaskularne flore Crne Gore 1. CANU, Odjeljenje prirodnih nauka. Knjiga 7: 5-363. Podgorica.
- Thomas, L. and Middleton, J., (2003): Guidelines for Management Planning of Protected Areas. IUCN – The World Conservation Union.
- Vasić, V. Marinković, S. i Vizi, O. (1990): Ptice Durmitora i kanjona Tare (Aves). Fauna Durmitora sveska 3. CANU, Titograd.
- Vizi, O. (1989): Ornitološke odlike Biogradske gore i mogućnosti osnivanja ornitološke osmatračke stanice. Republički zavod za zaštitu prirode, Titograd.
- Vuksanović, S. (2016): Rasprostranjenje, horološka struktura i centri diverziteta balkanske endemične flore u Crnoj Gori. Doktorska disertacija, Biološki fakultet, Univerzitet u Beogradu: 1-347.

Linkovi:

- Euro+MedPlantBase <http://ww2.bgbm.org/europlusmed/query.asp>
- Catalogue of Life <http://www.catalogueoflife.org/col/>
- The Plant List <http://www.theplantlist.org>
- IPNI – International Plant Name Index <http://www.ipni.org>
- IUCN Red List of Threatened Species <https://www.iucnredlist.org/>
- EUNIS Species Database <https://eunis.eea.europa.eu/species.jsp>
- Revised Annex I of Resolution 6 (1998) of The Standing Committee to The Bern Convention, 2011 <https://rm.coe.int/1680746347>